

ELENA DIACONU

---

*REVOLUȚIE
,
ȘI MEMORIE*

ELENA DIACONU

***REVOLUȚIE
,
ȘI MEMORIE***

Editura IRRD
București
2016

Copertă și tehnoredactare: Alina Vlăsceanu

© 2016, Editura IRRD, București
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
IRRD

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DIACONU, ELENA

Revoluție și memorie / Elena Diaconu. -
București : Editura Institutului Revoluției Române
din Decembrie 1989, 2016

ISBN 978-606-8684-16-1

94(498)''1989.12''(047.53)

CUPRINS

Cuvânt înainte	p. 7
Notă asupra ediției	p. 9
DECEMBRIE 1989: REFLECȚII ȘI OPINII	p. 11
Vladimir Pasti: <i>Joncțiuni istorice</i>	p. 13
Aurel Romilă: <i>Între evoluție și impas: România ultimilor 26 de ani</i>	p. 25
Alexandru Oșca: <i>Punct și contrapunct istoric: decembrie 1989</i>	p. 33
Marcela Feraru: <i>Adevărul de peste ani: revoluție și percepție</i>	p. 40
Marian Enache: <i>Ce ar fi fost dacă decembrie 1989 nu ar fi existat?</i>	p. 44
Emil Șimăndan: <i>Însemnele memoriei: înainte și după 1989</i>	p. 53
Radu Ciuceanu: <i>Recviem pentru morții Revoluției Române din Decembrie 1989</i>	p. 62
Titus Suciu: <i>Ideea de revoluție încă nu s-a încheiat!</i>	p. 68
AU FOST ATUNCI ȘI ACOLO, CÂND ROMÂNII AU LUPTAT ȘI S-AU JERTFIT PENTRU LIBERTATE	p. 75
Daniel Zăgănescu: <i>Ispita timpului: revoltă, speranțe și deziluzii</i>	p. 77

Adrian Kali: <i>Revoluția din decembrie 1989: între adevăr și denaturare</i>	p. 88
Traian Orban: <i>Timișoara '89: sacrificiu și libertate</i>	p. 92
Ioan Todiraș: <i>Ultimele zile ale dictaturii ceaușiste în Sfântul Gheorghe</i>	p. 100
Mihai Montanu: <i>Am plecat la revoluție</i>	p. 106
Alexandru Ciotîrlă: <i>Recurs împotriva uitării</i>	p. 112
Gabriel Mircea: <i>Decembrie 1989: drumul spre libertate</i>	p. 117
Sorin Grecu: <i>Privind spre povara trecutului</i>	p. 126
BRAȘOVUL SE REVOLTĂ	p. 135
Mircea Sevaciu: <i>Confruntând trecutul: 15 noiembrie 1987</i>	p. 137
Mihai Torjo: <i>Protest pentru libertate</i>	p. 145
IN MEMORIAM: LIVIU CORNELIU BABEȘ	p. 149
Mircea Brenciu: <i>Torța vie a Brașovului</i>	p. 151
Etelka Babeș: <i>Memoria istorică nu supraviețuiește timpului</i>	p. 156

Cuvânt înainte

O culegere de interviuri pe o problematică amplă, complexă, este întotdeauna o surpriză plăcută. Chiar dacă numărul celor intervievați este limitat, cititorii își recunosc în răspunsurile acestora propriile gânduri și păreri sau, dimpotrivă, opinii contrare, care generează o dispută ipotetică pe subiectele tratate, făcându-i părtași la conturarea unei realități trăite direct sau studiată în detaliu.

Cartea de interviuri este, de regulă, subiectivă, răspunsurile la întrebări sunt asumate. Acest fapt nu înseamnă că lucrarea – în ansamblu – nu respectă criteriile de obiectivitate necesare pentru o contribuție creativă prin care se explică un fapt, eveniment sau episod din realitate. Știm că asupra unui fapt istoric, de exemplu, sunt percepții individuale diferite, pentru că o persoană observă doar fragmentul de realitate care se supune percepției, din unghiul din care este privit. Coroborând, însă, toate opiniile – chiar pe cele contrare –, se conturează adevărul despre fenomenul supus analizei.

Este exact cazul lucrării *Revoluție și Memorie*. Cartea reprezintă o inițiativă foarte inspirată mai ales în contextul în care – din rațiuni inexplicabile – în urmă cu ceva timp s-a lansat o campanie vizibil interesată de contestare a Revoluției Române din Decembrie 1989 (la care au achiesat și factori din Justiție) și de denigrare a revoluționarilor și a fruntașilor lor. Contestarea Revoluției – înlocuită când cu o lovitură de stat, când cu o invazie străină (sovietică), sau cu o revoltă limitată la cereri de alimente, căldură pe timp de iarnă și energie electrică – este o chestiune de oportunitate pentru cei interesați, deranjați în demersul lor ulterior de un Program politic radical lansat în zilele de foc ale lui Decembrie 1989. Din păcate, pentru ei, acest Program nu s-a limitat la simple cosmetizări ale unui sistem social-politic compromis, ci a impus înlocuirea lui integrală și trecerea la democrație, la economie de piață, la un nou mod de guvernare.

Lucrarea de față conține 20 de interviuri ale unor personalități foarte diferite, din punctul de vedere al poziției lor în timpul Revoluției din Decembrie 1989: de la fruntași ai Revoluției prezenți pe baricade în toate zilele confruntărilor cu forțele de represiune, la răniți și arestați, la lideri care și-au asumat răspunderi în conducerea unor structuri politice locale sau naționale după victoria Revoluției, la cadre didactice sau cercetători din mediul academic sau civic.

Această diversitate de adresanți a generat, firesc, o varietate de puncte de vedere cu privire la Revoluție, în sine, și, mai ales, referitor la urmările acesteia.

Remarc modul în care au fost selectate întrebările, în așa fel încât să se obțină răspunsuri tranșante și complete, atunci când a fost cazul, oferind detalii interesante și inedite despre un eveniment concret la care interviuatul a fost prezent nemijlocit. Se impune și constatarea potrivit căreia revoluționarii intervievați se exprimă critic și chiar virulent împotriva mersului societății românești după Revoluție, altfel decât l-au gândit ei în zilele confruntărilor cu regimul comunist.

Întrebarea care revine ca un leitmotiv în discuția cu fiecare interviuat se referă la modul în care este privită Revoluția după 27 de ani de la declanșarea acesteia. Vom observa că există viziuni diferite pe chestiuni de detaliu, dar, în principiu, Revoluția, ca atare, este asumată de fiecare, chiar dacă unii o limitează la una din fazele ei.

Recomand, fără rezerve, lectura acestei lucrări menite să facă lumină într-o dispută (între adepții Revoluției, respectiv ai loviturii de stat) adeseori aprinsă dar, în orice caz, lipsită de teme.

Prof. univ. dr. Alexandru OȘCA

Notă asupra ediției

Comunismul – deși s-a dovedit a fi, în cele din urmă, o încercare eșuată de uniformizare a condiției umane, de netezire a nervurilor existențiale și aplatizare a conștiinței individuale – a funcționat, vreme îndelungată, asemenea unui „laborator artificial” al conștiinței comune, înfățișându-se istoriei în diferite forme, uneori mai relaxate, alteori mai radicale.

În România comunistă, de exemplu, în timp ce oamenii erau „educați”, în spiritul vremii respective, să elogieze – în școli, la serviciu sau pe străzi – conducătorii, Securitatea avea misiunea de a identifica, urmări și contracara orice atitudine sfidătoare a acestora la adresa regimului.

Astăzi – la mai bine de un sfert de veac de când societatea românească nu mai exhibă pretențiile ideologiei comuniste – în pofida vulnerabilităților mecanismelor sociale și a recurențelor trecutului, românii sunt liberi să-și scrie propria libertate. Nu trebuie uitat, însă, că trecerea de la comunism la democrație nu ar fi fost posibilă fără curajul celor care, în decembrie 1989, au înfruntat regimul lui Ceaușescu.

Istoria veacurilor este, în ultimă instanță, expresia gândirii umane, ce transpune în plan concret toate viciile, capriciile, frământările, contradicțiile și creațiile omului.

Atunci când devenirii firești a acestei istorii i se opune un prezent inert și denaturat intervin revoluțiile, care, asemenea unei intervenții chirurgicale, elimină din calea lor cangrena împovărătoare a timpului, iar România comunistă, la capătul anului 1989, prin voința oamenilor, urma să cunoască această experiență... Decembrie 1989 a reprezentat finalul unui capitol dureros din istoria țării, dar și prima pagină a libertății! „Bilanțul”, însă, a fost unul tragic: români răniți, români arestați, români... decedați!

Cu toate acestea, Revoluția Română din Decembrie 1989 rămâne, după 27 de ani, un subiect care naște polemici, atât la nivelul publicului larg, cât și a mediului științific, cu

privire la „identitatea” actorilor implicați în desfășurarea „evenimentelor”. „Cine?” și „De ce?” sunt întrebările care primează.

Pare-se că asistăm la o adevărată goană după senzațional, în vreme ce mărturiile participanților la Revoluție, chipurile și numele victimelor aparatului represiv din decembrie 1989 devin detalii minore, simple aspecte de inserat în planul discursiv, atunci când se încearcă (cu timiditate!) o „retrospectivă” a acelor zile.

În timp ce vocea revoluționarilor pălește într-un ecou al „surzilor”, încercările de ghilotinare a Revoluției devin din ce în ce mai vehemente, și astfel, timpul ne demonstrează că rămâne neputincios în fața abandonului memoriei...

În acest context, mărturiile orale sunt esențiale pentru toți cei interesați de subiectul Revoluției Române.

Experiențele participanților la Revoluție, gândurile și situațiile pline de tensiune pe care le-au trăit în acele clipe, precum și modul în care aceștia percep, astăzi, evoluția României postcomuniste, opiniile diferitelor personalități care au avut amabilitatea să răspundă la toate întrebările pe care le-am lansat cu privire la momentul decembrie 1989 și a schimbărilor ulterioare, conjugate cu mărturiile protestatarilor din noiembrie 1987 etc. – toate informațiile prezentate în această lucrare –, le sunt mediate cititorilor prin intermediul celor 20 de interviuri (o parte dintre acestea regăsindu-se și în paginile revistei „Caietele Revoluției”), cu scopul de a-și formula propriile răspunsuri și de a construi, prin propriul pattern de analiză, etapele ce alcătuiesc tabloul zilelor de foc din decembrie 1989.

Elena DIACONU

**DECEMBRIE 1989:
REFLECȚII ȘI OPINII**

JONCȚIUNI ISTORICE

Vladimir PASTI (n. 18 octombrie 1951), sociolog, doctor în științe politice, specializat în studierea evoluțiilor politice și sociale ale tranziției românești.

Este autorul a numeroase articole și lucrări, publicate în țară și străinătate, dintre care menționăm: *Căderea în viitor* (1995), *Challenges of Transition* (1997), *România – stare de fapt* (coautor, 1997), *Societatea politică* (2004), *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România* (2004), *Noul capitalism românesc* (2006).

Sfârșitul anilor '80 a marcat începutul unei lungi perioade de reconstrucție a statelor Europei comuniste. Deși cangrena trecutului lăsase urme adânci, conștiința generală a vremii era pregătită să părăsească preceptele existențiale ale vechii lumi și să confere istoriei personale dimensiunea, libertatea și autonomia necesară propriei ființări. Europa – cuprinsă de febra schimbării – își revendica istoria, în timp ce România rămânea izolată de aceste realități. Să fie acesta motivul pentru care, *descătușarea* poporului român din decembrie 1989 pare încă „ireală” pentru unii contemporani...

Care este percepția dumneavoastră asupra fenomenului revoluționar din decembrie 1989?

De regulă Revoluția Română din Decembrie 1989 este redusă doar la un șir de evenimente, deopotrivă spectaculoase și decisive, care au avut loc în a doua jumătate a lunii. Ca sociolog însă, revoluția îmi apare doar ca un moment – este adevărat, major și extrem de bogat în consecințe – al unui relativ îndelungat proces evolutiv. El a început pe la sfârșitul anilor '60, s-a conturat și s-a stabilizat pe parcursul anilor '70 și a declanșat o confruntare latentă între societate și stat, începând cu anii '80. Pe la jumătatea anilor '80 confruntarea latentă dintre societate și puterea politică și de stat a devenit manifestă și s-a acutizat rapid.

Evoluția contextului internațional a accelerat acest proces și, către sfârșitul deceniului al IX-lea era clar, nu numai pentru specialiști, dar pentru toată societatea, inclusiv pentru membrii partidului comunist, că doar inerția socială și instituțiile de forță ale statului (administrația de stat, instituțiile justiției, miliția și armata) mai susțineau guvernarea și ordinea socială, formală a societății. Societatea pentru care regimul politic comunist fusese funcțional ca dictatură de dezvoltare – societatea socialistă – evoluase atât de mult și atât de diferit de cum își închipuiseră că o modelează conducătorii comuniști, încât regimul politic comunist devenise disfuncțional. El se mai menținea doar din inerție administrativă și pentru că instituțiile de forță ale statului – justiția, miliția și jandarmeria, armata – încă nu fuseseră puse în fața unui conflict deschis între societate și stat.

În opinia mea, după 1985 regimul comunist din România mai supraviețuia doar pentru că nici mediul internațional, nici societatea românească nu-l contestaseră cu fermitate. Când acest lucru s-a întâmplat, în decembrie 1989, s-a prăbușit practic fără să opună o rezistență semnificativă.

Același lucru s-a întâmplat în toate țările foste socialiste din Europa de Est, inclusiv în URSS.

Au fost românii pregătiți, la începutul anilor '90, să asimileze „lecția” libertății. Dar pe cea a capitalismului?

Este adevărat că, la scurt timp după victoria revoluției, a apărut și s-a dezvoltat rapid în România o mitologie a „învățării” de către români a democrației liberale și a așa-numitei „economii de piață” (în realitate un eufemism pentru economia capitalistă neo-liberală). Are tot atâta bază reală cât au mitologiile despre extraterestii sau despre sfârșitul iminent al lumii. Dar a fost mană cerească pentru o lungă serie de „profesori”, politicieni salvatori, profeți și pseudo „oameni de știință”, care au obținut numeroase privilegii și avantaje personale, autoinstalându-se ca autorități în domeniu.

În realitate, nici libertatea, nici capitalismul nu se învață. Orice societate își construiește libertățile sale – cele care corespund ordinii sale sociale și culturii sale. Iar unele societăți își construiesc infrastructura economică și ordinea socială specifică, care are caracteristicile etichetate de economiști ca

fiind „capitaliste”. Iar cele două – libertatea și capitalismul – nu pot fi tratate la pachet. Sunt realități sociale foarte distincte.

Libertatea (individului) este un sistem reflexiv de drepturi și obligații ale oricărui membru al societății în relația sa cu ceilalți membri ai acesteia și în relația sa cu statul. Astfel de sisteme există în orice societate. Au existat libertăți, așa cum au existat și obligații și în România socialistă condusă de partidul și statul comunist.

Cu *capitalismul* este mai complicat, pentru că el nu este o condiție indispensabilă a existenței unei societăți, cum este libertatea. În timpul și în spațiul omenirii, societățile capitaliste au fost până de curând o minoritate. Societățile capitaliste dezvoltate – societățile capitalismului modern – vor rămâne și în continuare, multă vreme, o minoritate. Este adevărat, puternică și privilegiată, dar o minoritate. Un soi de „club” cu puțini membri (OECD are 35 de state membre din 195 de state independente plus 65 de teritorii dependente și regiuni disputate încă).

Pentru România – ca și pentru celelalte țări foste socialiste – nu s-a pus problema să învețe vreo libertate sau să învețe capitalismul, ci a integrării în lumea occidentală. Asta înseamnă, în primul rând, introducerea aceluși sistem de libertăți (drepturi și obligații individuale) pe care și-l construiseră în timp de peste două secole societățile din Vestul Europei, care este regimul politic democratic modern. În al doilea rând, înseamnă construirea infrastructurii sociale, economice, logistice și culturale a economiei capitaliste dezvoltate. Cum regimul politic democratic nu este decât un set de reguli, prima problemă s-a rezolvat rapid prin adoptarea Constituției din 1991 și prin crearea unor instituții. Și instituțiile infrastructurii capitaliste au fost construite relativ ușor, prin simpla copiere a celor occidentale. Dar funcționarea lor cu rezultate similare ca în țările de origine, într-o realitate care nu seamănă cu cea în care au fost create este, evident, o așteptare nerealistă.

Capitalismul dezvoltat s-a construit în timp istoric îndelungat și în condiții favorabile. România nu a avut, însă, nici timpul și nici condițiile favorabile unei astfel de construcții. Nu este vorba de nicio lecție pe care să nu o fi învățat. Nu am avut la

dispoziție nici timpul și nici condițiile de care au beneficiat țări precum Finlanda, Spania și Portugalia – în Europa, sau Coreea de Sud, Hong-Kong și Singapore – în Asia.

Revenind la mitologia „lecțiilor” de democrație și capitalism, vreau să reamintesc că în perioada dintre secolele XVII-XX, în țările Europei s-a dezvoltat o ideologie care justifica formarea marilor imperii coloniale prin „educarea sălbaticilor” din Africa, Asia, America Latină și Oceania pentru a-i transforma în oameni „civilizați” și în societăți „civilizate”. Colonialismul era prezentat ca o uriașă misiune umanitară, în cadrul căreia administrațiile, armatele coloniale și companiile occidentale erau echipe la fel de uriașe de învățători și educatori. Reluarea acelei ideologii pentru Europa de Est la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea este tot atât de ușor de explicat pe cât este de greu de acceptat.

Care au fost speranțele și idealurile dvs., după căderea regimului Ceaușescu, privind viitorul țării?

Vă mulțumesc pentru această întrebare pentru că îmi permite ca, în sfârșit, să povestesc o întâmplare din perioada revoluției din decembrie 1989, care m-a marcat atât de mult încât îmi este la fel de vie în memorie și acum, după aproape 27 de ani. În noaptea de 24 spre 25 decembrie 1989 eram în tren, în drum spre Brașov, pentru a sărbători primul Crăciun legal din viața mea. În tot vagonul eram doar doi oameni – eu și un muncitor de pe una din platformele industriale din Brașov, care pe atunci era încă unul dintre marile centre industriale ale țării. Am intrat imediat în vorbă de parcă am fi fost prieteni vechi, amândoi încântați până la entuziasm de victoria revoluției și de șansa unui nou început pentru România. Și mi-a spus: „Îți dai seama că acum, când muncesc pentru mine, când mă întorc la muncă *rup* mașina aia?” („a rupe” are aici sensul că intenționează să muncească din toate puterile sale). Nici nu-mi închipuiam altceva. Și cred că majoritatea oamenilor din România nu-și închipuiau nici ei altceva. Cred că, în acele prime zile după prăbușirea regimului politic comunist, majoritatea oamenilor din România gândeau și simțeau la fel. Ne credeam cu toții eliberați de prostia, incompetența, impostura, ignoranța, intrigăria și indiferența față de orice altceva decât avantajele personale ale unei conduceri orientate

exclusiv spre acapararea și menținerea unei poziții cât mai privilegiate. Și atribuiam automat noii conduceri a României, oricare ar fi fost aceea, toate calitățile pozitive inverse calităților negative atribuite vechii conduceri.

Aproape nimeni nu și-a închipuit atunci, nici chiar noua guvernare proaspăt instalată ca prima guvernare postcomunistă a României, că în mai puțin de o lună de zile va începe o acerbă luptă pentru putere, privilegii și avantaje, care va consuma toată energia și resursele societății vreme de peste un deceniu – în care s-au angrenat nu doar politicienii mai vechi sau mai noi, nou construita societate civilă și vechile și noile elite, ci întreaga societate.

Repet, ceea ce așteptam și eu și aștepta și majoritatea populației imediat după victoria revoluției era un uriaș proces de reconstrucție și dezvoltare întemeiat pe muncă. Multă, eficientă, inteligent condusă și în folosul populației.

Drepturile omului și libertățile individuale, regimul politic democratic și pluralist, integrarea în comunitatea europeană și euro-atlantică, trecerea la economia de piață, toate acestea erau considerate nu obiective în sine, ci doar condiții necesare pentru o muncă intensă, eficientă, și în favoarea celor care o depun. Obiectivul principal a fost – și a rămas – calitatea ridicată a vieții, specifică societăților dezvoltate din Europa Occidentală. Acest obiectiv nu a fost atins în postcomunism. Mai rău, el a fost abandonat.

Acum nici măcar nu mai vorbim despre el. Ne mirăm doar că avem creștere economică fără dezvoltare.

Privind retrospectiv, puteți afirma că aceste deziderate s-au realizat, în totalitate?

Cred că nimeni nu-și închipuie asta! Nici eu și, dacă ne orientăm după rezultatele cercetărilor sociale, marea majoritate a populației este nemulțumită de societatea în care trăim. Încă și mai grav, cred eu, este că această nemulțumire e însoțită și de neîncrederea într-un viitor mai bun într-o perioadă de timp previzibilă.

Cum comentați evoluția noii construcții social-politice în România postcomunistă?

Ca pe un lung șir de eșecuri ale tranziției. Cu atât mai greu de acceptat cu cât în momentul prăbușirii regimului politic

comunist România dispunea de o bună bază pentru a declanșa dezvoltarea. Aveam o economie la nivelul mediu al Europei de Est, cu unele începuturi în domenii high-tech unice între fostele țări socialiste. O mare parte a forței de muncă era bine calificată și puternic motivată. Aveam și elite manageriale bine pregătite, mai ales în domeniul producției și administrației. Aveam și o mulțime de minusuri, dar istoria unora dintre țările foste socialiste (Polonia, Cehia, Slovenia, Slovacia) dovedește că puteau fi depășite. Și aveam, desigur, și probleme de relaționare internațională, care nu au putut fi depășite nici astăzi.

Nu știu dacă toate aceste probleme puteau fi rezolvate sau nu și este absurd să ne întrebăm „ce ar fi fost dacă...?” *Întreaga tranziție a fost un amestec de incertitudini, confuzii, șovăieli, proiecte adoptate și apoi abandonate și resemnare în fața evenimentelor și a realităților neașteptate. Și din partea noastră și din partea partenerilor noștri. Cu rezultatul că mai mult am distrus și desființat decât am construit și am creat.*

România este în această privință, chiar, un caz extrem. Am desființat industria pe care o aveam în loc să o facem profitabilă prin restructurare și re tehnologizare selectivă. Am desființat circa patru milioane de locuri de muncă, am transformat inginerii și muncitorii cu înaltă calificare în chelneri, șoferi de taxi, chioșcari și pensionari, iar acum ne văcărăm că ne pleacă și restul de forță de muncă pe care o mai avem calificată în alte țări. Am distrus infrastructura agriculturii – de la irigații la sistemele de colectare – am înlocuit tractoarele cu caii și camioanele cu căruțele, iar acum ne mirăm că am devenit importatori de hrană. Am reorientat investițiile către consum și acum nu mai avem transporturi și logistică industrială. Am desființat învățământul profesional și am transformat universitățile în chioșcuri de vândut diplome, iar acum ne plângem că nu mai avem specialiști. De aproape 27 de ani consumăm mai mult decât producem, dar deplângem dependența de piețele financiare internaționale.

Am ilustrat la modul ideal, din păcate, adevărul înțelepciunii populare care avertiza împotriva aruncării copilului împreună cu apa murdară din copaie. Mă refer aici și la acea parte a „moștenirii comuniste” care merita păstrată

și optimizată, dar mai ales la potențialul de muncă, inteligență, capacitate creativă și resurse naturale pe care le-am irosit vreme de aproape trei decenii. Rezultatul este că acum nu doar că nu suntem o societate în curs de apropiere ca nivel de dezvoltare de Europa Occidentală (UE-15), dar nu suntem nici măcar o societate în curs de dezvoltare. Mai mult, nu se întrevede nici perspectiva declanșării unui proces de dezvoltare pe termen mediu, coerent și inteligent condus.

În această privință cred că propria mea evaluare este foarte apropiată de evaluarea pe care cei mai mulți specialiști, dar și cea mai mare parte a societății o fac asupra întregii perioade de după 1990.

Regretele acumulate în această perioadă au dus la „învinuirea” anumitor grupuri...

Nu împărtășesc convingerea că lungul șir de căutări a unor țapi ispășitori pentru situația nemulțumitoare în care ne găsim a folosit și mai folosește încă la ceva. În general, toate eforturile și resursele irosite pentru a identifica, pedepsi, elimina sau marginaliza „vinovați” – indivizi anume, dar mai ales grupuri sociale – acuzate de toate neîmplinirile, necazurile și dificultățile noastre, ale tuturor, este o prostie. Și ca orice prostie este și păguboasă.

De departe, cea mai mare pagubă constă în faptul că societatea s-a divizat într-un șir din ce în ce mai mare de grupuri din ce în ce mai mici care se războiesc fiecare cu toate celelalte, convinse fiind de vinovăția celorlalți pentru nemulțumirile pe care le trăiesc. Efectul este devastator asupra societății, asupra statului și asupra fiecărui om în parte, căci întreaga „țesătură socială” – ansamblul de relații care permit cooperarea tuturor membrilor societății, transformându-i într-o comunitate – se destramă și este extrem de dificil de reconstruit. Același lucru se întâmplă și cu sistemul național de valori, tot mai puțin clar și mai puțin acceptat, care tinde să fie înlocuit de un mare număr de sisteme de valori alternative și în competiție. O astfel de societate are tot mai puține elemente care să-i mențină coeziunea și să asigure cooperarea între diversele sale comunități.

Un efect colateral este că societatea românească își decimează continuu elitele. Nu mă refer aici la liderii politici. Mă

refer la elitele profesionale și de specialiști din toate domeniile, la elitele manageriale, la cele de capital și la cele intelectuale deopotrivă. La cele vechi, moștenite din comunism, dar și la cele noi, produse ale tranziției și ale perioadei posttranziție (după 2005). Schimbarea elitelor este normală în societățile în dezvoltare, dar în timp, după ce capacitatea managerială și unificatoare a acestora a fost utilizată și epuizată. *În România postcomunistă elitele au fost create și promovate prin metode care țin de marketing și au fost eliminate după criterii care seamănă mai mult cu cele ale modei. Or, fără elite sau cu elite instabile, incerte și cu legitimitate îndoielnică orice societate funcționează prost.*

Și totuși, un proiect național ar putea salva situația...

În aceste condiții a devenit extrem de dificil, acum, ca societatea românească să mai poată construi un proiect național. Și mai dificil va fi să reunească societatea în realizarea lui. Ceea ce pune sub semnul întrebării viitorul ei. Iată o situație care începe să semene prea mult cu cea din ultimul deceniu de comunism, pentru ca ea să nu ne convingă pe noi toți că ar fi mai util să ne gândim bine la ce vom face în perioada următoare.

Care sunt, din punctul dvs. de vedere, minusurile și plusurile actualei societăți?

Despre minusuri cred că am vorbit deja prea mult, și eu și alții. Iar imaginea generală se îndepărtează prea mult de adevăr. *Este adevărat că România de astăzi ne nemulțumește, dar chiar această nemulțumire poate fi un „plus”, un avantaj. Din astfel de nemulțumiri generalizate se pot naște la fel de bine și cam cu aceeași probabilitate și dezastre și noi construcții. Depinde doar de noi ce vom face și ce vom fi.*

Nu există societăți în întregime bune și nici societăți în întregime rele. Fiecare societate care supraviețuiește suficient de mult pentru a se stabiliza are și plusuri, nu numai minusuri. Le are și societatea actuală.

Cele mai importante dintre acestea sunt cele două mari realizări ale tranziției (1990-2005) – democrația politică internă și integrarea internațională în zona de dezvoltare și de securitate vest-europeană. Sigur, în ambele domenii avem probleme. Democrația nu este chiar așa cum ne-am dori-o, de

integrat ne-am integrat doar în periferia UE și NATO, iar ele trec în prezent prin dificultăți care par să anunțe restructurări. Dar nu trebuie să le subestimăm. România nu a mai aparținut celei mai dezvoltate regiuni a lumii de pe vremea când era provincie în Imperiul Roman. Iar democrația internă, cu toate oscilațiile ei, este cea care, până la urmă, împiedică societatea să se prăbușească în conflicte sociale atât de intense încât să devină „fierbinți”.

Apoi, să nu uităm că, deși nu am ajuns o societate în curs de dezvoltare, am reușit, totuși, să construim un capitalism care a dat dovadă că este capabil să asigure creșterea economică. Depinde doar de noi cum utilizăm rezultatele acestei creșteri – pentru dezvoltare sau nu. Nu am reușit să construim până acum o elită managerială a capitalului și de guvernanță națională stabilă. Le-am distrus de două ori în timpul tranziției, iar acum le distrugem pentru a treia oară. Dar, sunt încăpățânate și au renăscut de fiecare dată cam la fel de ambițioase și, pare-se, din ce în ce mai eficiente. Am pierdut și populație și forță de muncă în alte țări, dar legăturile emigranților cu societatea românească nu s-au rupt definitiv, ca în cazul marilor emigrații europene din secolul al XIX-lea, și recuperarea unei mari părți a lor este posibilă dacă în viitorul apropiat vor avea șanse și oportunități în țară etc.

Totul depinde de perspectiva de viitor. Chiar și natalitatea, acum în scădere dramatică, firească societăților cu un viitor neclar sau fără niciunul, va crește în cazul în care societatea românească intră pe un drum clar de dezvoltare. *Nu avem mai multe motive să fim pesimiști, decât avem motive să fim optimiști. Este situația firească a oricărei societăți al cărei viitor depinde de ea însăși. Tot ce ne mai trebuie este să conștientizăm bine această realitate, mai puțin obișnuită pentru noi.*

Aceste două chipuri recente ale istoriei naționale: comunismul și democrația se „privesc” astăzi față în față, în încercarea de a recupera sensul exact al evenimentelor?

Nu. Doar pentru un mic grup de oameni care a început confruntarea cu comunismul după prăbușirea acestuia, comunismul și comuniștii mai sunt un termen de reper, iar combaterea lor o „misiune”. Chiar dacă nu privește spre viitor, societatea românească nu privește nici spre trecut, pe care îl

consideră, pe bună dreptate, depășit de mult. Există oameni care își amintesc că unele realități ale societății socialiste erau mai convenabile decât în prezent. Este o simplă constatare, care nu are semnificație socială și nici consecințe. Dar nu avem de-a face cu o nostalgie după comunism la nivel social și nici cu persistențe ale unor mentalități comuniste sau „neocomuniste”. Sunt simple etichete pe care una din multele ideologii ce concurează pentru dominație, din România de astăzi, le pune asupra celor pe care îi consideră adversarii lor ideologici.

Sensul exact al evenimentelor este mai cunoscut în forma „adevărului despre...” orice evoluție postcomunistă. De la cele politice – începând cu revoluția și continuând cu guvernările naționale și influențele internaționale – la cele economico-sociale, de tipul privatizării, corupției, polarizării sociale, migrației, etc. și terminând cu cele culturale și ideologice. Adică, cu privire la orice realitate actuală semnificativă. Acest sens exact, acest „adevăr” este o construcție socială prezentă care răspunde unor nevoi sociale ale actualității și are slabe legături cu realitățile istorice. El nu este construit prin raportarea la fosta societate socialistă, ci prin raportarea prezentului la reprezentări despre societăți ideale sau idealizate. Este o construcție socială normală, ea însăși obiect de cercetare a științelor sociale și cu o dinamică foarte rapidă.

Identificați, în rândul populației, nevoia de fixare a timpului individual într-un cadru istoric *exact*, autentic, în concordanță cu trecutul sau, mai degrabă, o pornire egoistă spre un prezent strict personal?

Nu. Într-un cadru istoric, da, dar nu *exact*, ci modificat, idealizat, schematizat pentru a permite legitimarea unor convingeri referitoare la prezent. O abordare normală pe care o putem considera la fel de veche ca istoria omenirii, căci o găsim la Urukagina în Sumerul antic, acum vreo 4500 de ani, la Hesiod, acum vreo 2700 de ani și de-a lungul întregii istorii, până la Fukuyama și Huntington, în zilele noastre. Iar fiecare dintre acești purtători de cuvânt exprimau convingerile și valorilor unor componente importante ale societăților în care trăiau.

Inserarea individului într-o comunitate (societate), cu istoria ei cu tot, nu se opune *pornirii egoiste spre un prezent strict personal*. Ideologic putem acuza capitaliștii care își însușesc

profiturile în dauna societății, sau putem prețui întreprinzătorii care, în goana lor egoistă după profit, duc societatea înainte. Putem acuza politicienii pentru că urmăresc privilegiile și avantaje personale sau îi putem prețui pentru că slujesc statul și națiunea sau comunitatea. Putem acuza forța de muncă că așteaptă să primească totul de la stat sau o putem deplânge că este săracă și exploatată, sau putem acuza emigranții că ne-au părăsit ducându-se acolo unde le este mai bine sau să-i prețuim că trimit bani în țară.

În societatea reală, populația folosește ambele termene de referință fără să le opună, pentru a-și construi o identitate prezentă complexă ce le îmbină pe amândouă.

Analizând ceea ce s-a produs în acești peste 26 de ani de libertate – fragilitatea democrației, inerțiile și vulnerabilitățile societății postcomuniste – suntem îndreptățiți, încă, să aruncăm vina asupra condițiilor istorice nefavorabile sau identificați alte surse ale derivei de identitate de care suferă, în prezent, societatea românească?

Condițiile istorice nu ne-au fost la fel de favorabile ca în cazul altor țări foste socialiste – de exemplu „grupul de la Vișegrad” și Țările Baltice, dar important a fost că noi toți atât am putut să facem. Nu am făcut deloc puțin, dar nici destul pentru a ajunge acolo unde am fi vrut să ajungem. Dar această situație o găsim în orice societate care are potențial de dezvoltare și îl valorifică. Altfel spus, în această privință suntem o societate aflată într-o situație obișnuită, în care aceasta este nemulțumită de prezent și are posibilitatea să se preocupe de viitor.

Există două situații mult mai rele și pe care ar fi bine să le evităm. Primul caz este cel al societăților statice, care fie sunt mulțumite de înapoierea lor, fie sunt resemnate să rămână continuu la fel. Există o țară care își măsoară producția națională în nivelul de fericire declarat de membrii săi și este foarte mulțumită de ea însăși, în ciuda faptului că este una dintre cele mai sărace și mai înapoiate țări din lume. Și societatea românească a trecut prin perioade de resemnare de-a lungul istoriei sale. Iar uneori și-a justificat nu doar înapoierea și sărăcia, ci și lipsa de acțiune sau eficiență pentru eliminarea acesteia atât prin istoria sa de până atunci, cu „moștenirile” ei negative, cât și prin conjuncturi nefavorabile. Dar explicarea

neîmplinirilor prezentului prin moștenirea istorică nefastă lăsată de comunismul românesc, sau prin conspirații externe împotriva României este lipsită de credibilitate la nivel social.

Mi se pare mai mare riscul care vine dinspre cealaltă variantă „rea”, cea a căutării continue de grupuri sociale „vinovate” de problemele prezentului însoțite de tentative de marginalizare a acestora. Au fost acuzați, pe rând sau simultan, securiștii și informatorii care au susținut fostul regim, neo-comuniștii care s-au opus trecerii rapide la capitalism, funcționarii administrației care amplifică birocrăția, bătrânii care au mentalități comuniste, săracii care fură, cerșesc și nu vor să muncească, romii care ne strică imaginea internațională, maghiarii care conspiră împotriva țării, muncitorii care vor salarii mai mari, noii capitaliști români care corup și exploatează, intelectualii și jurnaliștii care propovăduiesc ceea ce sunt plătiți să propovăduiască, străinii care spoliază avuția națională etc. Nu cred că a rămas vreun grup social sau ocupațional care să nu fi fost cuprins în această „vânătoare de vrăjitoare”.

Nu este vorba despre un specific românesc. Este un fenomen care în ultimele decenii s-a răspândit din ce în ce mai mult într-un număr mare de societăți: mai întâi în cele mai sărace, iar acum începe să le afecteze și pe cele dezvoltate. Și, așa cum am mai spus, este distructiv și periculos.

Cum întrevedeți viitorul României, în actualul context internațional?

Incert, așa cum incert este și viitorul regiunii nord-atlantice de care acum aparținem. Iar viitorul nostru depinde, pe de o parte, de viitorul acestei regiuni, iar pe de altă parte, de noi înșine. *Nu este cea mai bună dintre toate situațiile posibile, pentru că nu avem garanții de la alții că o vom duce bine, dar este cea mai bună situație pe care am avut-o în ultimele secole pentru că, pentru prima dată, viitorul nostru depinde, în mare măsură, de noi.*

(2016)

ÎN TRE EVOLUȚIE ȘI IMPAS: ROMÂNIA ULTIMILOR 26 DE ANI

Aurel ROMILĂ (n. 10 august 1934), psihiatru, membru al Comisiei de expertiză medico-legală-psihiatrică, profesor în cadrul Universității de Medicină și Farmacie.

A obținut titlul de doctor în medicină cu teza *Arta psihopatologică la pacienții schizofreni*.

De-a lungul carierei a participat la diverse întâlniri științifice, naționale și internaționale, și a comunicat peste 200 de lucrări de specialitate.

Este autorul lucrării *Psihiatria, considerată – de reprezentanți ai domeniului medical –, „cea mai importantă sinteză de psihiatrie făcută vreodată la noi în țară”*.

Începând cu anul 1982 și până în 1989 a avut de suportat – din partea autorităților – o serie de restricții, în plan profesional, ca urmare a interesului său de a cerceta efectele meditației transcendente.

Este inițiatorul Centrului de Resocializare din incinta Spitalului Alexandru Obregia, inaugurat în 1994, proiect ce a întâmpinat încă de la început rezistență din partea diferitelor grupuri de interes.

În prezent, prof. univ. dr. Aurel Romilă predă cursuri de specialitate, își continuă activitatea medicală – deși s-a pensionat la începutul anilor 2000 –, și este voluntar în diferite spitale din București.

Cum arăta o zi obișnuită din viața dumneavoastră în timpul regimului Ceaușescu?

Cu toții eram „condamnați” să trăim același stil de viață. O zi obișnuită din viața mea nu se deosebea cu nimic de cea a vecinului sau a colegului meu. Împărtășeam cu toții aceeași rutină, aceleași lipsuri și, probabil, aceleași frământări.

Profesional, până în anul 1982, m-am aflat pe o pantă ascendentă. La acea vreme, la spitalul unde lucram, am reușit să-

mi asociez peste patru sute de familii cu bolnavi mental. Părinții copiilor cu probleme mă sprijineau în demersul profesional – erau interesați de tehnica mea de lucru – și, treptat, s-a creat o forță, o mobilizare a multor persoane ca urmare a eforturilor mele de a ajuta bolnavii mental, fără a suspecta în nicio clipă că regimul era deranjat de munca mea. Colegii și superiorii mă felicitau. Nu promisem niciun semnal că activitatea mea profesională era atent monitorizată. Privind retrospectiv, am realizat că mi se întindea o cursă. La un moment dat am primit ordin de la șeful meu să evaluez un tip care se pricepea la tehnici de „indianistică”, cu scopul de a afla dacă metodele sale pot veni în sprijinul pacienților noștri. Mai precis, era vorba de meditația transcendentă. Cu naivitate, am intrat în acest joc și am întocmit un raport în baza observațiilor și analizei acestei metode alternative.

Dacă la început această tehnică a fost receptată pozitiv de către PCR, în anul 1982 viziunea celor de la conducere se schimbă, considerându-i pe toți cei interesați de metoda meditației transcendente drept o amenințare pentru structurile statului.

Ați avut probleme cu autoritățile?

Și în cazul meu urmările au început să apară...

La scurt timp – după ce am finalizat raportul – am fost dat afară de la spital. Din acel moment a început izolarea mea profesională. Din 1982 și până în 1989 am lucrat la Policlinica Titan, într-o izolare aproape absolută. Nimeni nu vorbea cu mine. Nu primeam niciun telefon. Nu am mai fost invitat la niciun congres. Asistenta mea nu comunica cu mine. Lucrurile au mers atât de departe încât unora le făcea plăcere să împrăștie zvonul că am murit. Eram cu sabia deasupra capului.

În mod paradoxal, în 1989, înainte de revoluție, am fost chemat la CC și mi s-a spus că sunt reabilitat, fără niciun alt comentariu – probabil că în cele din urmă au verificat și și-au dat seama că nu făcusem nimic rău. În fond, curiozitatea mea profesională, care nu m-a părăsit nici în prezent, m-a îndemnat să analizez metoda meditației transcendente, și nici un alt motiv ascuns. Ulterior, și șeful Policlinicii Titan mi-a spus că voi fi reabilitat. În pofida așteptărilor mele, nu-mi mai era recunoscută vechimea în domeniul medical și, astfel,

am fost nevoit să o iau de la început și să dau examen pentru a-mi relua pe deplin activitatea medicală. După 1989 – pentru a îndepărta orice suspiciune – am intentat proces, cerând să se cunoască adevărul privind raportul și observațiile mele asupra meditației transcendente.

Dețin hotărârea judecătorească care demonstrează că am fost persecutat politic în timpul dictaturii ceaușiste!

Ce s-a întâmplat cu activitatea dvs. profesională începând cu anul 1990? Au mai existat presiuni?

În acel entuziasm care ne-a copleșit pe toți imediat după revoluție, am dorit să recâștig toate drepturile profesionale pe care le pierdusem. Treptat am devenit conferențiar, apoi profesor universitar și am reluat proiectul celor patru sute de familii pentru care am construit o clădire, care în prezent se numește Serviciul 9, din cadrul Spitalului Obregia. Am inaugurat proiectul și noua clădire, având credința că totul va funcționa bine, dar printr-un fenomen obscur, mi-au desființat grupul de părinți, spunându-mi-se că se vor ocupa de resocializarea celor cu deficit mintal, persoane specializate în domeniu, care vor construi ferme și că tot ceea ce mi-am dorit se va realiza în noile locații. Anii au trecut și nu s-a mai întâmplat nimic.

Ceea ce am pretins și am vrut să descopăr – și acest lucru va rămâne consemnat în istoria acelor vremuri –, este în ce măsură acești oameni, cu potențial „restant”, pot fi organizați în așa fel încât să se poată hrăni și să aibă proprii bani. Probabil că această metodă a șocat, căci în cele din urmă „am putut ajunge la bani”, i-am putut ajuta pe bolnavi în acest sens. De exemplu, aceștia realizau zece mii de cearceafuri pe care încercam să le vând Ministerului Sănătății și, astfel, munca lor era remunerată. Posibil ideea mea a deranjat alte interese...

Societatea postdecembristă nu avea cum să scape propriilor vulnerabilități!

De-a lungul activității profesionale am întâmpinat diferite obstacole, dar cu toate acestea – deși m-am pensionat în anul 2004 –, continui să vin la Policlinică și să consult pacienți, fac voluntariat în spitale și le predau studenților.

*Într-un final, a fi sau a nu fi este o chestiune individuală!
Fiecare trebuie să-și găsească motivația interioară pentru a continua această călătorie numită viață!*

Cum ați perceput, în acele clipe, momentul în care românii au ales să spună „nu” dictaturi conduse de Nicolae Ceaușescu și cum îl priviți astăzi, după 26 de ani?

Raportat la propria mea experiență, *fenomenul revoluționar din decembrie 1989 a reprezentat un moment de eliberare, șansa unui nou viitor – dorit de noi toți. Când am auzit primele zvonuri despre revolta românilor împotriva sistemului mi s-a părut că trăiesc ceva apocaliptic, supranatural.* Cei aproape șapte ani de izolare și de frică nu au reușit să-mi ia și speranța într-o soartă mai bună! Revoluția a reprezentat o experiență unică în viața mea. Deși nu am fost un participant direct al fenomenului, am fost martorul eliberării României de tarele unui trecut împovărător.

Revoluția a fost un fenomen natural al suferinței întregului nostru popor. Dintr-o masă cuprinsă de o imensă nemulțumire au fost oameni care au îndrăznit să ridice capul, oameni care au avut curajul să lupte. Cultura fricii era grav împământenită în timpul regimului Ceaușescu. La nivelul gândirii comune se cultivase ideea potrivit căreia „dacă îndrăznești să vorbești ești terminat!” Așa gândeau foarte mulți. Cu o asemenea gândire, cu lașitatea aceasta nu poți să realizezi nimic! Curajul acelor români – care din păcate astăzi au rămas anonimi – a reușit să pună în mișcare istoria! Ceea ce i-a urmat Revoluției din Decembrie 1989 este o altă poveste. De exemplu, în secolul al XIX-lea, Revoluției din 1789 și greșelilor ce i-au urmat le-au fost dedicate tomuri întregi. De asemenea, avem și cazul Revoluției bolșevice.

Pentru a se regenera, istoria are nevoie de astfel de cutremure sociale, care să dea șansa unui nou început!

Din perspectiva dvs., care a fost impactul Revoluției Române din Decembrie 1989 asupra mentalului colectiv?

În decembrie 1989 s-a produs o răsturnare care a generat pofta de viață în rândul românilor, dar și riscul de a derapa spre lucruri neplăcute. A fost o eliberare generală, însă, cu o orientare confuză pentru foarte mulți. Fiecare a avut propria idee de libertate în acele momente. Unii s-au gândit doar la profit, indiferent de mijloace. Activitatea intensă a DNA-ului din ultima vreme probează acest fapt. Foarte mulți s-au ghidat după propriile legi.

Cum caracterizați primul an al României libere, anul 1990, la nivelul dinamicii sociale?

Anul 1990 a fost dominat de o stare generală de confuzie. Libertatea creează, din păcate, și acest risc! Așteptările românilor erau foarte mari, precum și dorința lor de a arde etapele și de a trăi într-o societate de tip democratic, liberă, dar nu au luat în calcul faptul că și democrațiile au pericolele lor. În acel punct de început, românii nu erau încă pregătiți să înțeleagă acest lucru! Erau prea grăbiți să se bucure de libertate și nu au știut să privească atent spre propria lor istorie! Scriitorul și filosoful Henri-Louis Bergson ne spune că *nimeni nu poate construi prezentul, dacă nu asimilează trecutul*. Cu această problemă ne confruntăm și în prezent, ca societate! Avem nevoie de oameni care să nu uite!

Este o rușine să-ți ignori trecutul! Este o rușine să mergi la Muzeul Național de Artă al României și să observi camerele goale, fără vizitatori! Profesorii, elevii ar trebui să folosească, cu pricepere, aceste izvoare ale cunoașterii.

Noi, cu toții, suntem semănătorii viitorului. Nu trebuie să ne gândim doar la factorul economic, la propriul salariu, la propria viață, ci trebuie să ne gândim și la cei ce vor veni, la moștenirea culturală pe care o lăsăm. Nu putem semăna numai lucruri superficiale!

Nu îmi doresc o societate viitoare statică, oarbă, ci o societate dinamică. Dacă noile generații nu vor asimila trecutul ce șanse mai avem?

Nu putem semăna numai lucruri superficiale! Este vital să parcurgem toate elementele și informațiile necesare unei bune cunoașteri: religia, filosofia, logica, istoria etc.

Ce comunicăm? Ce transmitem? Care sunt valorile la care ne raportăm?

Această axiologie prezentă se construiește pe istoria filosofiei, nu pe istorie! Istoria nu ne-a învățat prea multe și ne-a speriat cu crimele ei.

Care sunt, din punctul dvs. de vedere, realizările și eșecurile înregistrate în ultimii 26 de ani?

Voi începe cu eșecurile, dorind să punctez faptul că, din păcate, astăzi nu se pune accentul pe persoana umană, pe factorul

uman. Societatea actuală, atâta timp cât va avea alți indicatori decât conceptul de persoană, se expune unor mari riscuri.

Ce tip de personalitate construim pentru viitor? Personalitatea nu este numai un concept psihologic, ci și un concept filosofic. Avem nevoie de personalitate în domeniul teologic, în cercetarea istoriei; avem nevoie de personalitate la Guvern, cât și pentru a declanșa... o revoluție.

Se dau rapoarte periodice la Guvern privind situația țării, dar apariția unor indicatori pentru persoane umane întârzie să apară. Trebuie să lucrăm cu indicatori de non-ratare a personalității. E păcat să lăsăm tinerii să eșueze. E păcat să vezi un om strălucit pe tot parcursul anilor școlari și apoi să asști la ratarea lui socială. Care este consecința? Fuga în Occident. Ce viitor mai are această țară?

Nu ne concentrăm asupra persoanei. Chiar și în medicină am neglijat acest concept. Avem, de exemplu, patru spitale de urgență, însă ratarea nu intră la „urgență”, ci se produce în zeci de ani.

Ratarea aceasta despre care vorbiți parcurge toate pragurile pe care societatea le compune. Care este însă soluția?

Într-adevăr, parcurge întreg ansamblul social și degradează tot ce găsește în jur.

Un părinte din zilele noastre își ajută copilul până la 35-40 de ani și tot speră să se producă o minune. Este cu totul altceva să te „agăți” de un loc de muncă și diametral opus să dezvolți o ramură. Tot ceea ce azi a dispărut, de la ultimul ceasornicar până la ultimul filosof sau teolog, este o chestiune ce ține de personalitate.

Soluția constă în dorința noastră de a revizui toate domeniile, personalitatea – factorul uman – fiind criteriul de bază în acest context, și nu criteriul mitei sau cel al linguşelilor... care azi ne otrăvește pe toți, în orice branșă – exceptându-i, desigur, pe cei care muncesc, care trudesec în adevăratul sens al cuvântului.

Din cele afirmate de dvs. reiese că una din problemele societății actuale este strict legată de *ideea de cunoaștere în*

sine și de faptul că unii indivizi doresc să se refugieze într-un stil de viață superficial! Cum se poate ieși din această inerție socială?

Bineînțeles! Trăim un timp superficial. Există o mare, o imensă superficialitate ce stă la un pas să ne cuprindă pe toți... în orice domeniu. Și avem aici un exemplu evident – științele și teoriile care nu sunt lăsate să fie aprofundate la nivelul masei. Sunt numeroase voci care spun că „ar trebui să mergem într-o singură direcție, doar nu dorim să schimbăm lumea”, dar tocmai în acest punct ar trebui să ne unim energiile.

Speranța și salvarea noastră sunt noile generații...

Și, totuși, care sunt realizările pe care le identificați?

Este posibil ca răspunsul meu să vă mire. Succesul nostru trebuie raportat la *filosofie*. Și nu mă refer aici la nivelul problematicii filosofiei, ci la conceptul de filosofie și implicațiile sale. Filosofia ne permite o mai clară înțelegere a trecutului. Trebuie doar să vrem să apelăm la această sursă.

Această personalitate de care vă vorbesc, orientată spre filosofie, trebuie să aprecieze libertatea, cooperarea și încrederea în ceilalți, dar și disciplina.

Șansa viitorului constă în cultivarea unui om cu adevărat liber. Trebuie să ne axăm pe o educație a efortului, a disciplinei, a autoevaluării, a datoriei și nu doar să mergem pe calea divertismentului, a plăcerii, relaxării sută la sută...

Kant, de pildă, ne atenționează – pornind de la discuția noastră despre plăcere și toată această scădere umană – că *datoria nu trebuie justificată*. Acesta este imperativul moral! Sensul îl dă tocmai această datorie morală.

Cum definiți morala actuală a omului de rând și a societății românești, în ansamblul său?

Este o morală ambiguă. Pe de-o parte avem paradoxul religios – lumea a devenit aproape fanatică – iar pe de altă parte avem atracția către divertisment a publicului larg. Lipsesc reperele, modelele și, din păcate, există o mare înclinație spre derizoriu, spre superficialitate.

La 26 de ani de la izbucnirea Revoluției Române din Decembrie 1989, se poate afirma că experiența

comunismului este o „etapă” asumată și iertată la nivelul conștiinței publice?

Românii nu au depășit încă accidentul istoric numit comunism. Această luptă de despovărare se întinde pe generații. Suntem încă fricoși și oportuniști, dar nu putem generaliza. Așa cum am menționat anterior, avem nevoie de caractere.

Românul nu a făcut pace cu trecutul său, fără a generaliza, bineînțeles! Lecția comunismului nu a fost asimilată în întregime.

În încheiere, care este mesajul dvs. pentru cititori?

În calitate de psihoterapeut, consider că este important să nu-ți pierzi niciodată cumpătul. Indiferent de obstacole, trebuie să-ți găsești energia de a merge mai departe și de a realiza ceva mai bun. *Avem această datorie față de copii – să-i ajutăm să devină persoane independente și pro-sociale. Acesta este mesajul meu.*

(2016)

PUNCT ȘI CONTRAPUNCT ISTORIC: DECEMBRIE 1989

Alexandru OȘCA (n. 30 septembrie 1951, Piscu-Sadovei, județul Dolj) cadru didactic la Universitatea din Craiova și la Universitatea Dimitrie Cantemir din București.

De-a lungul carierei universitare a predat mai multe cursuri, între care: Istoria contemporană a României în sistemul de Alianțe Militare în sec. XX, Organizații internaționale contemporane, Geopolitica Mării Negre.

A obținut titlul de doctor în istorie, în anul 2002 (Universitatea din Craiova), cu lucrarea România și Înțelegerea Balcanică. Convenții Militare, sub atenta îndrumare a profesorului Valeriu Florin Dobrinescu.

A ocupat funcția de director al Serviciului Istoric al Armatei și vicepreședinte al Comisiei de Istorie Militară.

A coordonat, de asemenea, diferite proiecte de cercetare în cadrul IRRD.

Sfertul de veac ce s-a scurs de la Revoluția Română din Decembrie 1989 nu a fost suficient pentru a sedimenta în conștiința poporului român adevărul acelor zile. În continuare există două tabere: cei care contestă și cei ce apără revoluția! Dvs., domnule Oșca, cum comentați această situație?

O întrebare bună și oricând actuală. N-aș zice că în conștiința poporului român momentul decembrie 1989 a rămas altfel decât ca moment al revoluției, al schimbării radicale de regim politic, de sistem social-economic și de model cultural. Vedem cum, în ciuda controverselor pe tema revoluției, în luna decembrie, în fiecare an, au loc manifestări omagiale, evocative sau comemorative peste tot în țară. Eu, cel puțin, n-am auzit ca într-o comunitate locală, profesională, să fie „omagiată” lovitura de stat, de exemplu. Controversele se alimentează în medii mai degrabă interesate. Cunosco istorici străini (să-l numesc doar

pe domnul Tamás!) contrariați de neputința de a ajunge la un consens al autorilor români (politologi, analiști, jurnaliști, chiar istorici) de lucrări dedicate perioadei sau fenomenului în cauză. Fiind oameni cu vizibilitate, de opinie, ideile lor – fundamentate sau nu – ajung la marele public, dar, curios, după ani de „eforturi” ansamblul societății „se încapățânează” să-și fixeze ca reper revoluția (și nu lovitura de stat) când se referă la un moment anume din trecutul său. Altfel, controversa – care pe această problematică produce dezamăgire într-o tabără sau alta – este, în general, productivă, cu condiția să fie argumentată pe fapte reale, pe mărturii palpabile, pe documente și, evident, pe dorința de a ne apropia de adevăr.

Nu este vorba de a apăra revoluția, realitatea ei fiind indubitabilă! Singura obligație – nu neapărat a istoricului, ci a tuturor românilor – este de a nu o denigra. Nicolae Iorga ne-a lăsat o frază celebră: „Un popor care nu-și cunoaște istoria este precum un copil care nu-și cunoaște părinții”. Nu înseamnă că trebuie să ne cunoaștem părinții (trecutul) pentru „bucuria” de a-i denigra. Personal, îi înțeleg pe confrății în ale scrisului care supralicitează unele aspecte ale Revoluției Române din Decembrie 1989 sau exprimă dubii asupra altora, până la limita în care neagă cu bună știință orice realitate, doar pentru a rămâne în „moda de succes” sau care se poartă, „dă bine”, este aplaudată. Adeseori, în graba formulării unui enunț lipsit de argumente, se apelează la ipoteze fictive, neverificabile și acceptate cu ușurință de către un public avid de mistere.

Asemenea multor colegi, eu mă țin departe de această tentație.

Ce întârzie ajungerea la un verdict final, veridic și incontestabil?

Fără îndoială, sunt foarte mulți factori care fac dificilă o cercetare exhaustivă a revoluției în sine, a cauzelor și consecințelor acesteia, pentru devenirea noastră ca societate. Personal, trăiesc cu speranța că nu voi fi contemporan cu un „verdict final” într-o problemă atât de controversată, pentru că – orice s-ar spune – revoluția este un fenomen complex. Știu că a mai existat o asemenea ambiție – chiar de la nivel înalt – când „o Comisie Prezidențială” a... emanat un „Raport final...”.

Și regimul comunist le-a cerut istoricilor judecăți definitive pe un aspect sau altul al trecutului. Din câte știu, n-a ieșit aproape nimic.

Revenind, interesul istoricilor care se dedică studiului revoluției este să identifice cât mai multe surse primare, autentice care să permită apropierea de adevăr. Specificul situației creează dificultatea decelării și evaluării surselor. Am întâlnit documente publicate în diverse conjuncturi, cu omisiuni sau adăugiri nemărturisite, care deformau, în zone esențiale, o realitate, o configurau ca să răspundă unei concluzii fixate anterior. Documentația timpului a fost supusă unor factori de risc teribili, multe acte au intrat în grija arhiviștilor după ce au fost parțial distruse sau dislocate din loc în loc, păstrate neglijent. A fost o perioadă cumplită și o soartă tristă pentru fondul arhivistic național. Mulți arhiviști și-au sacrificat sănătatea și timpul lor pentru a salva documente, a le recupera și a le reintegra în fondul de care aparțineau. Ani de zile a durat predarea documentelor – primite uneori sub focul armelor – către deținătorul de drept. Alți mulți ani a durat prelucrarea lor arhivistică pentru a putea fi puse la dispoziția cercetătorilor. Peste toate s-au suprapus decizii voluntariste, sau din rațiuni politice, care „au spart” și fondurile vechi, constituite profesional.

Sunt doar câteva aprecieri de unde rezultă nevoia unui efort de durată, profesionist și de bună credință dacă vrem să aflăm contextul în care un popor întreg s-a ridicat împotriva regimului comunist de dictatură.

În acest context, care este misiunea istoricului român?

Una foarte simplă și, în același timp, dificilă. Îl citez adeseori pe AJP Taylor, care a meditat asupra condiției de istoric: „oricum, nu intră în datoria istoricului să spună ce ar fi trebuit să se facă. Singura sa obligație este să descopere ce s-a făcut și de ce”. În completarea acestei afirmații – precizează în alt loc Taylor – „adeseori istoricilor nu le place ce s-a întâmplat sau doresc să se fi întâmplat altfel. Dar nu se poate face nimic în legătură cu asta. Ei trebuie să afirme adevărul așa cum îl văd, fără a-și pune problema dacă șochează sau confirmă prejudecățile existente”.

În tot ce am scris – nu numai despre revoluție – am rămas adeptul acestui crez.

Întrebarea „Cine a tras în decembrie 1989” naște în continuare mituri în rândul populației. Care este răspunsul dvs. la această chestiune, în calitate de istoric care a aprofundat subiectul revoluției române?

Răspunul la această întrebare, cunoscut în zilele revoluției, a fost ulterior „retușat”, cu scopul de a-l „îmbunătăți”. Pentru a fi exact, vă propun să folosim „materialul clientului”. Iată ce spunea șeful Securității în octombrie 2015, la Târgu Jiu, la un eveniment: „În zona care se circumscrie, între bulevardul Magheru, bulevardul Bălcescu până la Universitate, pe strada Edgar Quinet, pe strada Regina Elisabeta și bulevardul Brezoianu, care urcă spre strada Știrbei Vodă și se întoarce spre est, spre partea Hotelului Athénée Palace, în spatele Ateneului Român, în această zonă eu aveam dispusă forța unei brigăzi, care este o mare unitate, cu tot armamentul de luptă, pentru că deja se dăduse decretul de mobilizare generală și toate unitățile erau mobilizate pentru război. În afară de asta, în cadrul intern, dar care urma traseul celui dintâi, adusesem actuala Academie Alexandru Ioan Cuza a Ministerului de Interne, al cărei comandant fusesem un anumit număr de ani, iar această funcție mi-a plăcut cel mai mult, pentru că sunt dascăl ca meserie de bază. Acolo, mai erau 700 de elevi, cu armamentul din dotare și cu alt nivel de instruire decât al soldaților, dar și 200 de ofițeri. [...]

În sediul Comitetului Central, la acea oră erau până la aproape câteva sute de ofițeri ai Direcției de Securitate, înarmați cu cele mai bune arme din dotarea infanteriei, pistolete, automate, puști mitralitere, dar ușile s-au deschis tot la ordinul pe care l-am dat. Ce trebuia să facem în momentul acela? Să fi pus pușca pe mulțime aceea, atunci ar fi căzut cum cad palele de grâu în fața secerătorilor. Nu era posibil”¹.

---

¹ Vineri 30 octombrie 2015, Iulian Vlad a participat, alături de col.(r) Filip Teodorescu, gen (r) Vasile Mălureanu la simpozionul organizat de Universitatea Constantin Brâncuși, cu tema: *1989 Adevăr și manipulare*, eveniment în cadrul căruia a vorbit despre momentul decembrie 1989. Sursa: www.activenews.ro/cultura-istorie/Ultimul-sef-al-Securitatii-Iulian-Vlad-vorbeste-DESCHIS-dupa-26-de-ani-despre-decembrie-89-Se-dorea-un-conflict-intre-Armata-si-Securitate.-Generalul-Gusa-si-cu-mine-am-impiedicat-o-crima-fara-precedent.-Noi-n-am-facut-parte-din-

Cât se poate de clar, nu-i așa?

Peste un an, la Timișoara, de această dată în cadrul unui alt eveniment, același șef al Securității afirmă categoric: „Îmi asum ce am ordonat și am făcut eu. Din ordinul meu nu s-a tras, armamentele celor din Securitate au fost închise”².

Realitatea este că prin afirmațiile de la Târgu Jiu șeful Securității a dat o lovitură devastatoare efortului de a „spăla” imaginea propriei sale instituții la care subalternii săi trudiseră un sfert de secol!

Deși experiența comunismului a lăsat răni adânci în ființa națională, astăzi, la aproape 27 de ani de la înlăturarea lui Ceaușescu de la putere, există români care deplâng acea perioadă. Cum interpretați acest semnal al populației?

Este explicabil, oamenii au tendința să uite întâmplările urâte, greutățile din viața lor și să-și amintească doar de cele plăcute. Această selecție operează fără voia noastră, așa încât, întrebât brusc despre o perioadă dificilă, ai tendința să dai un răspuns nostalgic. Imediat, însă, amintirile te năpădesc, și astfel încerci un răspuns critic, aproape de realitatea cenușie a cozilor lungi la alimente, frigul insuportabil și periculos din casă, din școli și de la serviciu, sâmbetele și duminicile lucrate ca să îndeplinești planul etc.

Să nu ne temem: memoria socială este mai puternică decât percepția asupra ei.

Cum caracterizați evoluția României în ultimii ani? Au reușit românii să depășească, cu adevărat, „moștenirea” trecutului?

Un răspuns care angajează doar în parte condiția mea profesională. Ce să spun? Țara se regăsește într-un concert select (cam în spate, dar în fine...), cu greu, dar se modernizează, schimbările sunt vizibile peste tot. Sper ca poporul român să-și descopere elitele adevărate.

Văzând contextul regional actual, ca istoric, nu pot decât să repet după Nicolae Iorga: „Ferește-te popor al meu,

---

Conspiratie-126187.

² În data de 6 octombrie 2016, Iulian Vlad a fost prezent la Timișoara, în calitate de invitat la lansarea cărții *Factorul intern. România în spirala conspirațiilor*, semnată de fostul general SRI, Aurel Rogoian. Sursa: www.ziare.com/ion-iliescu/revolutie/fostul-sef-al-securitatii-iulian-vlad-la-o-lansare-de-carte-la-timisoara-cum-a-fost-primit-de-revolutionari-1438816.

căci mari primejdii ți se pregătesc”. Savantul avea în vedere conjunctura timpului său. Eu invoc avertismentul marelui învățat cu gândul la ce se întâmplă acum. Prea este aproape focul pentru a-i ignora dogoarea și nu știu dacă patru milioane de români plecați în pribegie (un popor sedentar, neobișnuit cu pribegia, dispus să-i ajute pe cei în nevoie!) ar fi dispuși să-lase tot avutul și să se întoarcă acasă, la chemarea patriei. Ca român am convingerea și speranța că acest lucru se va întâmpla.

Altfel, istoria – dacă tot o invocăm – ne învață să nu ne bazăm pe „scuturile” altora, foarte bine că le avem (deși ne expun, dar asta este!), nici pe „ajutorul tovărășesc” pe care-l primești doar cât există interes. În România modernă oamenii de stat – precum IIC Brătianu, de exemplu – foloseau conceptul de „politică de balans”. Poate erau niște pitici politici în comparație cu „somitățile” de astăzi, dar vedeți, sub ei s-a format și s-a păstrat în bună măsură România de astăzi.

În prezent, lucrurile în țară bat pasul pe loc. Care este punctul dvs. de vedere?

Totdeauna în istorie, societatea română și-a conservat un specific al ei. Această însușire i-a exasperat pe mulți străini veniți la noi – din interes, desigur! Nu suntem mai răi sau mai lipsiți de calitate decât prietenii noștri care – în urmă cu un deceniu – ne-au primit lângă ei, cu aerul că ne acceptă, deși ne știau metehnele.

Am un punct de vedere în legătură cu revoluția română și receptarea ei în Occidentul democrat: aproape sigur, cercurile oficiale și mediul public au fost surprinse de virtuțile unui popor, capabil de o energie de care nu-l credeau în stare („mămăliga nu explodează”).

Revoluția ne-a oferit multe oportunități, prea multe. 15 ani a exersat și suportat România experimente de tot felul până când ne-am lăsat convinși că... „revoluția n-a fost decât o lovitură de stat”, „înalta calificare a specialiștilor români este o legendă”, „cultura lor generală solidă n-are niciun suport”.

Abia atunci am făcut obiectul aderării și integrării, dar, așa, ca să ni se facă o favoare. Am dat cândva în arhivele germane de la Freiburg peste un document din 1940. Documentul este despre noi, dar dezvăluie și „calitățile de prieten sincer” al aliatului nostru de atunci. Iată cum ne caracteriza un resident german la doar câteva zile după ce România semnase aderarea

la Axă, iar Antonescu anunța că mergem 100% – cu sinceritate și bună credință – în siajul politicii Berlinului: „Națiunea română – chiar și astăzi – nu este mai mult decât *o legendă a consemnărilor istorice...* Modul de viață al acestui popor a fost influențat de apariția sistemului industrial..., favorizând prin aceasta... *ca la toți primitivii*, creșterea populației... Noua Românie trăiește de la început în sfera bunăvoinței dătătoare de energii a Axei, chiar și în probleme de politică internă. *Într-o țară în care ofițerii și funcționarii și intelectualii au obiceiul să trăiască din fraudă și înșelăciune, se creează o enormă opoziție omului care pretinde cinste și loialitate... Noua Românie va avea nevoie... pentru câteva decenii de coloana vertebrală a trupelor germane... Mulțumită capacității extraordinare a poporului român de a îndura foamea, și în viitor îi vor sta la dispoziție Reich-ului excedentele agrare ale României, iar rezervele de petrol vor lua același drum cât izvoarele nu vor seca. Se pune întrebarea dacă Reich-ul trebuie să se mulțumească doar cu atât sau să se treacă la exploatarea completă a bogăției și a forței de muncă... Dacă se vrea a nu fi lăsată a se orienta după înclinațiile ei, ci să se facă pe deplin utilă, atunci succesul nu poate fi obținut prin metoda consilierii, ci prin cea a colonizării României... În acest fel s-ar crea posibilități de cooptare a Grupului Etnic German în misiuni care i-ar da conștiința de a avea o reală participare... teritoriul de dincoace de Carpați poate dobândi din nou aspectul unei regiuni germane... și poate să orienteze în teren și să îndeplinească misiuni în spațiul de dincolo de Carpați... Aceste misiuni pot fi îndeplinite fără lezarea suveranității formale a României (*de altfel, caracteristicile esențiale ale suveranității lipsesc acestui stat*)... Procedeu ar fi cel al unei pătrunderi pașnice...”*

Vedeți dumneavoastră, istoria are această capacitate de a trimite la trecut. Nu pentru a refuza virtuțile prezentului, ci pentru a ne pune în gardă în privința viitorului. *Altfel, ideea că poporul român este cu un secol în urma Europei – fără îndoială, reală în multe privințe – depinde cum o privești. La începutul secolului XIX eram în urmă cu patru secole, înseamnă că am recuperat? Oare stăm bine?*

(2016)

ADEVĂRUL DE PESTE ANI: REVOLUȚIE ȘI PERCEPȚIE

Marcela FERARU, jurnalistă, scriitoare și realizatoare TV. Și-a început cariera de jurnalist la „Evenimentul Zilei”. A lucrat și la „Curentul” și „Cotidianul”, unde a ocupat funcția de redactor-șef.

Începând cu 2002 a fost corespondent TVR la Paris, iar din 2006, jurnalist la RFI și Hochtette Collection.

A început, în același timp, o carieră de realizator de documentare pentru televiziunile franceze, între care: România în Primul Război Mondial, 7 zile în București – secretele unei revoluții, Prin sângele vărsat – istoria unei legi.

În 2009 publică vol. *Revoluția Română*.

A absolvit Universitatea Politehnică din București și a fost auditor al IHEDN (Institutul de Înalte Studii de Apărare) din Paris.

Revoltele (1 august 1977, 15 noiembrie 1987, 14 decembrie 1989...) și actele de dizidență au reprezentat momente izolate în timpul României comuniste, comparativ cu celelalte state-satelit ale URSS. În 1989, Europa Răsăriteană era deja pe drumul unui alt curent ideologic, în timp ce în țară lucrurile erau neschimbate. Cum a fost posibilă această situație?

Fără îndoială că situația particulară a României, în 1989, a fost dată de caracterul cu totul excepțional al dictaturii lui Nicolae Ceaușescu, de departe cea mai opresivă, cea mai absurdă din Europa de Est. *Întrebarea ar fi: cum a fost posibil să se ajungă în această situație într-o țară în care, înainte de sosirea tancurilor sovietice, numărul comuniștilor nu depășea 1000?*

Paradoxal, vântul de liberalism care a trecut peste România în 1968 (când Ceaușescu a refuzat să se alăture

repreziunii împotriva Cehoslovaciei) s-a întors împotriva noastră. Nicolae Ceaușescu a căpătat o *aura* în ochii populației și în ochii liderilor occidentali care au sperat să îl poată folosi ca un pion în jocul împotriva Moscovei. Fără educație dar de o șiretenie nativă, Ceaușescu a reușit să surfeze pe acest val timp de 20 de ani.

Ar fi absurd să credem că situația în care ajunsese România în 1989 a fost opera unui singur om! Un întreg sistem a fost complice. Și pe măsură ce dictatura devenea mai sumbră, țara se izola, la cheremul Securității și al aparatului de partid.

De ce spun că relativa independență a României față de Moscova s-a întors împotriva noastră? Dacă analizați ultimii ani ai deceniului, reformele în toate statele comuniste au început odată cu perestroika. Mihail Gorbaciov a reușit să impună o anumită deschidere care, evident, a condus la explozia sistemului. Documentele vremii ne arată că Gorbaciov a încercat să o impună și lui Ceausescu, fără succes, însă.

Cum calificați cazurile de intervenție a elitelor intelectuale, în spațiul public, în încercarea de a soluționa criza socială pe care statele comuniste o traversau?

În cei 50 de ani de opresiune au existat în toate țările din Est mișcări de rezistență. Diferitele instituții create după căderea comunismului, abilitate să cerceteze, să strângă mărturii, să repertorieze crimele regimului au toate dovezile necesare.

Unele dintre aceste mișcări au avut loc prea repede, când lumea occidentală nu era pregătită, abia ieșită din măcelul celui de-al Doilea Război Mondial, să intre într-un nou conflict. A fost cazul rezistenței din munți în România, a „fraților pădurii” din Ucraina și Țările Baltice, a revoltei de la Budapesta din 1956 sau de la Praga din 1968.

Mișcarea intelectualilor de la sfârșitul anilor '70, care a avut o componentă și în România, chiar dacă de mai mică amploare, a fost prima fisură reală în interiorul blocului. Momentul decisiv a fost nașterea mișcării Solidaritatea în Polonia, care a infuzat gândirea contestatară în toate straturile societății. Și pentru că vorbim despre Polonia, nu trebuie uitat rolul decisiv al Papei Ioan-Paul al II-lea.

Dar în ceea ce privește situația din țară a intelectualității?

În țară, o mișcare timidă a prins contur la sfârșitul anilor '80 în interiorul PCR, care însă nu mergea mai departe de ideea unui „comunism cu față umană”. Iar în ceea ce-i privește pe cei câțiva dizidenți din rândurile intelectualității române, aceștia păreau mai degrabă „tolerați” de către dictatură pentru a demonstra că iată, în România există o libertate de gândire.

Ar fi însă exagerat să vorbim despre o mișcare reală a intelectualității românești înainte de 1989.

Și totuși, pentru că am adus în discuție rațiunile care au blocat aderarea României la deschiderea gândită de Gorbaciov, și pentru a identifica până la capăt cauzele ce au determinat acel decembrie sângeros, de ce credeți că nu a fost posibilă și în România o Revoluție de Catifea?

Răspunsul poate fi rezumat în câteva cuvinte: izolarea României; nebunia lui Ceaușescu; atașamentul slugarnic al aparatului de partid față de liderul incontestat (să nu uităm că Ceaușescu abia fusese reconfirmat în funcție, în octombrie 1989, la ultimul congres al PCR); lipsa unei mișcări reale, organizate, de rezistență în rândul populației în anii premergători revoluției.

Care este, din punctul dvs. de vedere, elementul definitoriu al Revoluției Române din Decembrie 1989?

S-au spus și s-au scris multe despre ce a fost, cu adevărat, în România în decembrie 1989. *Pentru mine, care am trait acele zile, cuvântul definitoriu ar fi spontaneitatea. Dacă a fost sau nu o intervenție externă, un scenariu de detonare nu vom afla înainte de deschiderea tuturor arhivelor, dar pentru cei care s-au aflat atunci pe străzi, cu piepturile goale în fața mitralierelor, gestul a fost spontan!*

A existat probabil un potențial, e enorma acumulare de energie care și-a găsit modalitatea de exprimare în acea revoltă care pentru mine va fi, întotdeauna, o revoluție!

În cei aproape 27 de ani de la înlăturarea lui Ceaușescu de la conducerea țării, încercările de denaturare

a „evenimentelor din decembrie '89!” au devenit din ce în ce mai acide. Care este opinia dvs.?

Din păcate, încă din primii ani de după revoluție au existat diferite tentative de recuperare politică a acelor evenimente extraordinare. Veți observa că și azi, subiectul este dezgropat în preajma campaniilor electorale.

Desigur că există și persoane de bună credință care continuă să își pună întrebări asupra unor puncte rămase neelucidate, familii care își plâng încă morții și care vor continua să își pună întrebări până la sfârșitul timpurilor pentru că moartea unui apropiat drag rămâne o injustiție intolerabilă. Și mai există amatorii de teorii ale conspirației care vor susține, de exemplu, că 11 septembrie este opera CIA.

Atâta vreme cât generația revoluției va fi în viață, scenariile vor continua!

Istoria se va scrie abia de către generațiile viitoare...

(2016)

CE AR FI FOST DACĂ DECEMBRIE 1989 NU AR FI EXISTAT?

Marian ENACHE (n. 5 mai 1954)

În 1977 a absolvit Facultatea de Drept, în cadrul Universității Alexandru Ioan Cuza - Iași, iar în 1997 obține titlul de doctor în Drept - specialitatea Drept constituțional - Universitatea din București.

În perioada 1990-1992 a ocupat următoarele funcții: deputat - Camera Deputaților, Parlamentul României, vicepreședinte al Comitetului Adunării Constituante, vicepreședinte al Adunării Deputaților, membru al CPUN etc.

A fost ambasador extraordinar și plenipotențor al României în Republica Moldova între anii 1993-1996.

În perioada 1996-2000 și 2012-2016 revine în Parlamentul României ca deputat în cadrul Comisiei pentru învățământ, știință, tineret și sport, respectiv, Comisiei juridice, de disciplină și imunizații.

În 2002 primește Premiul Andrei Rădulescu în domeniul istoriei dreptului pentru lucrarea Interpretarea Constituției (coautor) din partea Uniunii Juriștilor din România.

Actualmente este judecător la Curtea Constituțională a României.

Cum definiți momentul declanșator a luptei pentru libertate - sfârșitul anilor '80 - la nivelul dinamicii scenei internaționale?

După cum bine cunoașteți, momentul declanșator al schimbării sistemelor politice din Estul Europei a variat de la o țară la alta, în funcție de modalitățile prin care s-a realizat trecerea de la regimul totalitar la cel democratic, cât și ținând seama de particularitățile acestor regimuri, caracterizate prin diferențe substanțiale. Astfel, putem vorbi în România de un sistem mult mai izolat și opresiv, spre deosebire de alte state

comuniste din Estul Europei, unde la sfârșitul anilor '80, opoziția nu era atât de oprimată și existau și voci reformatoare din interiorul partidelor comuniste. Având în vedere politica lui Mihail Gorbaciov, de a dialoga cu Vestul și de promovare a reformelor, la care s-a adăugat stringența schimbărilor realizate în 1989 în mai multe țări comuniste din Centrul și Estul Europei, la sfârșitul anului 1989 exista cu siguranță o stare de așteptare în mass-media și mediile politice internaționale, că și în România ar putea exista revolte împotriva regimului girat de Ceaușescu.

Rolul Timișoarei și al timișorenilor a fost unul esențial, ei au fost primii care au conștientizat necesitatea schimbărilor, au ieșit în stradă riscându-și viața. Revoluționarii au luptat pentru căderea regimului totalitar și pentru dobândirea drepturilor și libertăților fundamentale.

Care sunt factorii care au determinat izolarea României de realitatea acelor clipe, precum și reacția întârziată a românilor de a se elibera de regimul dictatorial?

În ceea ce privește schimbările de regim politic din Europa de Est, așa cum am precizat anterior, au existat diferențe de la țară la țară. În România, momentul revoluționar, chiar dacă a survenit mai târziu a fost unul foarte rapid, desfășurându-se în aproximativ zece zile, cu mult mai puțin ca în Ungaria, Cehoslovacia și mai ales în Polonia. Această situație este explicabilă.

Deși nu se poate compara cu represiunea de la începuturile regimului comunist, în România anilor '80 teama de autorități era foarte mare și era una reală. Vorbim de o societate nu numai a neîncrederii, dar și de un cadru în care asigurarea nevoilor existenței de bază pentru români, devenise o luptă zilnică, de supraviețuire pentru cea mai mare parte a acestora. În plus, la sfârșitul anilor '80, România era din ce în ce mai marginalizată pe plan internațional. Nimeni nu mai credea ce se spunea pe canalele oficiale – în presă, la televiziune – iar populația avea cu greu acces la informații. Represiunea de dinainte de 1964, lipsurile din anii '80, amenințările directe sau indirecte ale instituțiilor represive, inclusiv cele privind integritatea fizică, „șantajul” oficial, au fost reale și constante,

pentru cei care am trăit în acea epocă. Și totuși, opoziție a existat și în România anilor '80 și apreciez că IRRD studiază și în această direcție realitatea. În concluzie, consider că în decembrie 1989 contextul internațional favorabil a determinat declanșarea revoluției române.

Întrevedeți, în contextul internațional al vremii, posibilitatea declanșării unei revoluții în țară?

În 1989 eram avocat în baroul din județul Vaslui, poziție prin care mă aflam în contact cu persoane din toate categoriile sociale, iar nemulțumirile oamenilor față de situația în care se afla România, chiar dacă nu explicit exprimate, erau dramatice. Cei mai mulți dintre noi, cetățenii, nu reușeam și nu mai voiam să escamotăm neîncrederea pe care o aveam atât față de puterea centrală, cât și față de autoritățile locale. În ceea ce privește contextul internațional, înțelegeam că se întâmplă ceva crucial și că în țări ca Polonia, Ungaria, Cehoslovacia evoluția politică va fi spre liberalizarea societății.

În acele momente nu eram foarte sigur că România va reuși să pășească pe o cale asemănătoare, să se rupă de regimul totalitar de tip comunist. Credeam că, dacă revoltele vor izbucni, represiunea regimului Ceausescu va fi foarte dură. Nu credeam într-o schimbare ușoară. Nu întrevedeam însă o schimbare pașnică, din interior – adică înlocuirea lui Nicolae Ceaușescu cu fiul său Nicu sau cu un alt membru al nomenclaturii ceaușiste, și aceasta pentru că presupuneam că era nevoie de o schimbare profundă. Toți ne doream să trăim într-un stat democratic, eliberați de frica opresiunii.

Care erau așteptările dvs.?

Trăiam și eu aceeași stare de spirit ca toți ceilalți oameni de lângă mine și din societate și ne doream o viață firească, să fim oameni normali într-o țară normală.

Când ați aflat despre revolta timișorenilor, ați avut convingerea că sistemul se va prăbuși ?

Speranța exista, însă cred că românii care au ieșit în stradă în decembrie 1989, împotriva regimului Ceaușescu, nu au fost deloc siguri că vor izbândi și nici că vor supraviețui acestui moment. *Pe 21-22 decembrie 1989 existau informații despre crimele de la Timișoara, totuși românii din celelalte orașe au ieșit în stradă, riscându-și viața pentru libertate și demnitate.*

Această conștiință exemplară nu trebuie niciodată uitată și nici minimalizată. Dimpotrivă, cred că generațiile viitoare vor manifesta respectul și recunoștința cuvenite pentru aceste fapte și jertfe care s-au înscris în istoria poporului român, mai ales pentru eroii revoluției și familiile lor.

Rezumând într-o singură frază, ce a reprezentat pentru dvs. fenomenul revoluționar din decembrie '89?

Pentru mine, Revoluția Română din Decembrie a fost una dintre cele mai mari victorii ale poporului român împotriva tiraniei politice.

În data de 22 decembrie 1989, împreună cu alți vasluieni, ați luat cu asalt sediul Comitetului Județean de Partid. Cum au evoluat lucrurile?

În cursul zilei de 22 decembrie 1989 municipiul Vaslui a fost eliberat de comunism. Am fost unul dintre acei vasluieni care au ieșit în stradă, am pătruns în sediul Comitetului Județean de Partid și am cerut în mod imperativ, împreună cu ceilalți revoluționari, reprezentanților puterii comuniste să abandoneze această putere și să părăsească sediul instituției. În mod concret, toți cei care am realizat această acțiune temerară am preluat puterea politică a județului legitimați fiind de voința noastră revoluționară.

Imediat, din proprie inițiativă, ne-am constituit într-un Comitet de coordonare a noilor schimbări și de conducere efectivă a întregului județ prin acte și decizii conștiente și organizate care au fost menite să instaureze noile structuri ale revoluției și a noului spirit al acesteia la nivelul întregii unități administrativ teritoriale a județului.

Apoi, în noaptea de 22 spre 23 decembrie 1989, împreună cu alți revoluționari, care preluaseră exercițiul puterii, și cu un grup de profesioniști ai scrisului, am înființat ziarul „Adevărul”, al cărui prim număr a fost tipărit în acea noapte și care a apărut în dimineața zilei de 23 decembrie. În paginile acestui prim număr al ziarului s-a declarat *că suntem liberi și am învins*. S-a confirmat schimbarea profundă produsă în conducerea politică a județului prin alegerea unui nou Consiliu revoluționar și înlăturarea vechilor structuri comuniste.

Care erau obiectivele noii grupări revoluționare, din care făceați parte?

În realitate, această acțiune a fost foarte complexă deoarece oamenii care au preluat exercițiul puterii concrete aveau de îndeplinit două obiective majore. Primul obiectiv era acela care viza schimbarea structurii politice, iar celălalt impunea organizarea și conducerea administrativă a județului, de asigurare a desfășurării vieții de zi cu zi a cetățenilor. Și toate acestea în condițiile unei crize de sistem politic de tip revoluționar, care presupunea instabilitate și pierderea controlului social.

Tot ceea ce am făcut în acele zile, am făcut pornind de la ideea apărării vieții și integrității fizice a fiecărui om, instaurarea cu mijloace și metode pașnice a dialogului și reconcilierii cu toate grupurile aflate în opoziție în acele momente în toate localitățile județului. Poate cea mai mare reușită a celor care am acționat ca reprezentanți ai mișcării revoluționare, este faptul că nu am înregistrat pierderi de vieți omenești, cu toate că au existat confruntări fizice și tensiuni între cetățeni și reprezentanții autorităților publice care au fost la timp și în mod eficient anihilate, evitându-se astfel, victimele omenești.

Realizez acum, că dacă nu am fi procedat așa, și județul nostru ar fi plătit cu prețul unor vieți omenești. Aș putea dezvolta amănunțit în Memorii, acest fenomen posibil, pe care atunci l-am controlat cu succes.

Din aceste considerente, personal cred că numai aceste grupuri de revoluționari care au pătruns în sediile puterii comuniste, au înlăturat vechile structuri de conducere, au preluat efectiv puterea politică și au inițiat acțiuni și au adoptat decizii concrete de instaurare a noii puteri revoluționare de tip democratic, pot fi considerați revoluționari cu rol determinant.

Legea nr. 341 din 12 iulie 2004, a recunoștinței față de eroii-martiri și luptătorii care au contribuit la victoria Revoluției Române din Decembrie 1989, cu modificările și completările ulterioare, care a stabilit un criteriu limitat și relativ arbitrar pentru acordarea rolului determinant unor participanți la revoluție, fără a ține seamă de rolul efectiv determinant în schimbarea vechii puteri, preluarea puterii efective și exercitarea ei în scopul instaurării unor noi structuri

democratice ale revoluției, este nejustificată în modul ei de a raționa lucrurile și de a le valoriza prin inexistența unui criteriu obiectiv a importanței activității fiecărui revoluționar.

Cum au primit vasluieni acest Comitet de coordonare?

Acest consiliu revoluționar a fost validat prin adeziunea de simpatie a celor 10.000 de locuitori, constituiți într-o adunare populară, spontană din piața centrală a orașului Vaslui. Oamenii, prin prezența și manifestările lor de susținere au confirmat și întărit acțiunile noastre, ale celor care am preluat și organizat noua putere revoluționară. În componența acestei adunări erau mulți oameni tineri, cum atunci eram și majoritatea dintre noi, care ne angajasem în acțiunea revoluționară, fapt care ne-a inspirat curaj și încredere.

În fapt, lucrurile s-au petrecut astfel: am ieșit în balconul sediului Comitetului Județean de Partid, pe care îl ocupasem și am citit la microfonul unei stații de amplificare lista cu numele celor care urmau să devină membrii Consiliului, în fața cetățenilor adunați în piața publică. La rostirea fiecărui nume în parte, adunarea cetățenilor din piața centrală a orașului, emitea o reacție de confirmare, prin aplauze și ovații, sau o reacție de infirmare și chiar „huiduieli”.

Am rămas pe lista celor care au compus primul Consiliu Județean al FSN Vaslui, doar cei care au fost agreați de cetățenii prezenți în număr foarte mare, în piața centrală a orașului printr-o reacție de confirmare publică exprimată deschis prin atitudinea și evaluarea directă a oamenilor. Ceilalți care fusesera trecuți inițial pe lista acestui Consiliu, au fost nevoiți să se retragă. A fost o adevărată „plebiscitare” a fiecăruia dintre noi și aceasta după ce pătrunsesem în sediul fostului Comitet Județean de Partid și reușisem să compunem o listă de propuneri nominală, provizorie pentru consiliul Consiliului de coordonare revoluționară la nivelul județului. Confirmarea publică a cetățenilor a reprezentat pentru noi o *legitimare* a întregii noastre activități ulterioare. Acest fapt a fost extraordinar, deoarece ne-a insuflat sentimentul că acțiunile noastre erau concordante cu voința lor și că noi începusem să lucrăm în sensul opțiunii lor.

După formarea acestui Consiliu de coordonare, activitățile au fost multiple și extrem de diverse. Oamenii s-au îndreptat cu toate nemulțumirile lor spre noi, în speranța că vor obține dreptatea. Am instituit imediat audiențele cu cetățenii care au fost, ca număr și probleme covârșitor, fără precedent. S-au acordat mii de audiențe, imediat după 22 decembrie 1989 până la alegerile parlamentare din 20 mai 1990, timp în care a funcționat Consiliul.

Problemele ridicate de oameni erau precumpănitor din categoria celor social-umane, cereri de locuințe și de locuri de muncă, situații personale de viață și de familie. Deși s-a afirmat că aceste probleme fuseseră rezolvate în regimul comunist, în realitate am descoperit că ele existau și erau într-o proporție considerabilă.

Apoi, au fost mari dificultăți în instituțiile și întreprinderile județului unde conducerile acestora erau vehement contestate, și angajații cereau schimbarea lor. În aceste instituții și întreprinderi unde vechile persoane care deținuseră conducerea nu se retrageau, din proprie inițiativă, interveneam noi, reprezentanții Consiliului revoluționar pentru a aplana conflictele majore, mediam sau chiar dădeam curs cererilor de schimbare a persoanelor din conducerea acestor unități. Au fost situații când din cauza agravării conflictelor a trebuit să intervenim cu reprezentanții armatei pentru disciplinarea situațiilor și restabilirea ordinii necesare unui climat de muncă și respect reciproc a părților aflate în conflict.

După înlăturarea regimului condus de Ceaușescu, treptat, România a fost supusă unui soi de „mimetism” improvizat? Care sunt, din punctul dvs. de vedere, cauzele acestei derive sociale, a căror efecte le resimțim și astăzi?

Momentul 1989 a însemnat anul 0 pentru democrația română. După mai mult de jumătate de secol de regimuri autoritare, acest nou început nu putea fi deloc ușor. Și, din păcate, nici nu a fost. Au existat multe deziluzii, au fost și greșeli care s-au făcut de către unii factori decizionali, au existat persoane care au profitat pe seama altora și s-au îmbogățit fără just temei legal și moral.

România a evoluat, gradual, cu unele sincope în anumite momente, dar a evoluat. Problemele economice au fost cele mai

vizibile și, uneori, greu de surmontat, dar trebuie avut în vedere faptul că economia României anilor '80 a fost mult mai puțin pregătită pentru trecerea la economia de piață, față de alte țări foste comuniste. Romania postrevoluționară a progresat în primul rând prin adoptarea, în 1991, a unei noi Constituții – modernă și sincronă cu dezvoltarea constituțională din țările vest-europene, dar care a fost ancorată, în mare măsură, și în tradițiile constituționale românești.

Astăzi, România este membră a structurilor euroatlantice, înscriindu-se în comunitatea statelor civilizate.

Cu siguranță, ne dorim mai mult pentru România. Sunt unii care regretă perioada ante 1989, dar nu se gândesc ce a devenit și poate deveni în continuare România, și nu își pun întrebarea: *Ce ar fi fost dacă Decembrie 1989 nu ar fi existat?*

Cum ar fi trebuit să evolueze lucrurile în țară, după revoluție? Cum comentați parcursul României în acești aproape 27 de ani de libertate, atât la nivelul măsurilor actorilor politici, cât și a activismului civic?

Este o întrebare care necesită un răspuns complex și care nu poate fi acoperit într-un singur interviu.

La mai mult de un sfert de veac de la revoluție, consider că, în linii generale, direcțiile de dezvoltare au fost cele corecte, dacă le raportăm la modelul de civilizație al democrației. La începutul anilor '90 au fost unele convulsii politice, iar trecerea la economia de piață a creat foarte multe nemulțumiri și neînțelegeri. Pe de altă parte, pluralismul politic, alegerile libere, adoptarea Constituției din 1991 au fost pași uriași făcuți spre democrație. Încă de la început au fost create condițiile unei competiții electorale democratice. În acest sens, mă refer la alegerile prezidențiale și parlamentare din 1990 care s-au desfășurat într-un cadru liber și au oferit posibilitatea unor dezbateri democratice a curentelor și ideilor politice promovate de candidații și liderii politici din acel timp. În anul 1996 Convenția Democratică a câștigat alegerile prezidențiale și parlamentare, demonstrându-se posibilitatea alternanței la exercitarea puterii în stat.

Societatea civilă a apărut încă din decembrie 1989 și a reprezentat un factor pozitiv în istoria recentă a României, chiar dacă la începutul anilor 1990, nu a reușit să realizeze întotdeauna un dialog real cu autoritățile publice.

Ar fi fost dezirabil pentru întreaga societate românească, ca după adoptarea Constituției în 1991, ca și a celorlalte reforme sociale și economice, lucrurile să evolueze mai rapid și mai bine, în special la nivelul mentalităților.

În încheiere, care este, din punctul dvs. de vedere, semnificația Revoluției Române din Decembrie 1989 pentru istoria națională a țării?

Revoluția din 1989 este un moment istoric fundamental pentru România și români, care merită din partea noastră respect permanent, nu doar în luna decembrie. În 1989 au fost prezenți în stradă foarte mulți tineri, inclusiv elevi și studenți. Astăzi, cred că o mare parte a generației născute după 1989 nu cunoaște suficient cum s-a desfășurat și de ce a fost nevoie de o revoluție și aici este și vina noastră, a acelor care am luptat atunci. Nu putem uita că au murit peste 1000 de români! Nu trebuie să uităm anii dificili ai perioadei comuniste și jertfele făcute pentru răsturnarea acestui regim.

În ceea ce mă privește, consider că și eu, ca atâția alții din acele timpuri, fac parte din generația Revoluției Române din 1989, generație care a participat direct și a trăit măreția unei împliniri a întregului popor român. Astăzi, avem sentimentul că ne-am îndeplinit îndatorirea de fidelitate față de țară și de oamenii ei.

(2016)

ÎNSEMNELE MEMORIEI: ÎNAINTE ȘI DUPĂ 1989

Emil ȘIMĂNDAN (n. 3 septembrie 1940, orașul Curtici, județul Arad), jurnalist, scriitor și poet.

După absolvirea Facultății de Filologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj (1960-1965) își desfășoară activitatea în învățământ, ca profesor de limba și literatura română, iar odată cu împărțirea teritorial-administrativă a țării, din anul 1968, devine bibliograf principal la Biblioteca Județeană din Arad, apoi, în anul 1970 este transferat la ziarul local „Flacăra Roșie”, din Arad.

De-a lungul carierei jurnalistice, Emil Șimăndan a colaborat cu diverse publicații, printre care: „Flacăra Roșie” (redactor principal cu probleme de cultură și învățământ), „Adevărul de Arad” (redactor principal cu probleme de cultură și învățământ), „Curierul Aradului” (redactor-șef), „Libertatea Aradului” (redactor-șef), „Luceafărul”, „Tribuna”, „Familia”, „Vatra”, „Orizont”, „Astra”, „România literară”, „Contemporanul”, „Studii de știință și cultură”, „Agora Literară”, „Caietele Revoluției”, iar în prezent fiind redactor-șef la revista „Stindard” a veteranilor de război din municipiul și județul Arad.

În perioada 1980-2016 publică 35 de volume, cel mai nou titlu fiind *Convorbiri cu nemuritoarea fică a Aradului: Acad. Cornelia Bodea*, publicat în 2016.

În anul 2005 Consiliul Județean Arad i-a acordat titlul de „Personalitatea județului Arad” pentru cărțile dedicate Revoluției din Decembrie 1989 din Arad și Eroilor Martiri ai Aradului.

V-ați afirmat în ultimele două decenii ale totalitarismului și în primele două decenii postdecembriste ca o adevărată conștiință publicistică, istorică și literară arădeană. Pe lângă activitatea cotidiană de ziarist ați publicat un număr impresionant de cărți (reportaje, interviuri, istorie recentă, monografii literare, istoria presei arădene,

dicționare și cărți beltristice). În debutul discuției noastre, domnule Șimăndan, vreau să vă întreb dacă considerați scrisul o meserie, o pasiune sau o vocație?

În prezent sunt cel mai vechi ziarist din Arad care continuă să fie prezent cu articole de cultură și de istorie recentă în presa locală. Mi s-a mai pus o asemenea întrebare cu prilejul unor interviuri pe care le-am acordat la împlinirea vârstei de 75 de ani. Răspunsul meu este cât se poate de simplu și logic: în presa modernă cei mai de seamă scriitori ai literaturii universale și naționale au recunoscut cu diferite prilejuri că au învățat să scrie de la jurnaliști, iar pe de altă parte, marii jurnaliști au învățat să scrie de la scriitori. Marele jurnalist și scriitor Hemingway obișnuia să spună că cele mai eficace lecții de literatură le-a primit în prima tinerețe într-o redacție. În acest sens se cunoaște că noul stil concis, din ce în ce mai despuat al gazetei moderen de mare tiraj a avut o influență hotărâtoare asupra scrisului antiemfatic și neutru al lui Hemingway, Camus sau Robbe-Grillet. Dar lista scriitorilor-gazetari, cu rubrici permanente în cotidiene importante, este foarte mare și în presa românească. Amintesc în treacăt, în plan național, pe Eminescu, Caragiale, Slavici, Zamfirescu, Delavrancea, ori după acești clasici pe Sadoveanu, Arghezi, Galaction, Rebreanu, Petresc, Călinescu și încă mulți alții mai tineri. Dar, să conchid: personal consider că scrisul este o meserie, pe care nu o poți exercita fără pasiune și vocație. Iar scrisul se învață cu pasiune și vocație atât de scriitori, cât și de jurnaliști.

Ce însemna să fii jurnalist și scriitor în România lui Nicolae Ceaușescu?

Epoca lui Nicolae Ceaușescu continuă epoca lui Gheorghe Dej, dar cu un rafinament mai pronunțat. Prima parte a epocii lui Dej a fost dominată de proletcultism, în care au fost lichidate toate ziarele și revistele democratice dintre cele Două Războaie Mondiale, apoi s-a trecut la realismul socialist. Odată cu dispariția fizică a liderului comunist Dej și instalarea la putere a mai tânărului lider Nicolae Ceaușescu, în primii ani ai acestuia, semnele înnoirii cultural-artistice, implicit jurnalistice, au început să crească spectaculos, în număr și în calitate.

În tinerețea mea, când am absolvit Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, am fost martor la abandonul oficial al realismului socialist, când la Conferința Națională a Uniunii Scriitorilor din februarie 1965 mai mulți participanți au denunțat sociologismul vulgar dominant în literatură și dramaturgie, atacând, evident, încă în termeni „măsurați”, realismul socialist muribund, pe care literații și dramaturgii îl „îngropau” odată cu schimbarea poetului-cântăreț al realismului socialist, Mihai Beniuc, din funcția de președinte al US, cu prozatorul Zaharia Stancu. A urmat o scurtă perioadă de „liberalism socialist”, o perioadă de inflorescență (1965-1971) căreia Partidul Comunist, condus de Nicolae Ceaușescu, i-a pus capăt prin *Tezele din iunie 1971*, urmate cu primele semne ale deșănțatului cult al personalității, pecetluite, în plan cultural-artistic, cu *Tezele de la Mangalia din 1983*, după care întreaga presă centrală și locală a fost transformată într-un instrument de propagandă pentru slăvirea și omagierea celui care a devenit dictator absolut.

Am trecut, vrând-nevrând, prin multe asemenea experiențe profesionale. Din cauza stresului foarte mare, mulți ziariști se îmbolnăveau înainte de vreme, nu prea ajungeau la pensie, iar meseria de jurnalist în țările socialiste și comuniste era comparată de către sociologii acelor ani, ca stres, similară cu cea de „pilot de încercare pe supersonice”!

Stresul din presa locală era însă și mai mare decât cel din presa centrală întrucât avea o dublă subordonare: pe de o parte era subordonată direct secției de propagandă a CC al PCR iar pe de altă parte și secției de propagandă a Comitetului județean al PCR. De multe ori ordinele primite se băteau cap în cap, iar la mijloc se afla ziaristul, care era de fiecare dată pedepsit.

Puteți să exemplificați cele afirmate?

Evident, vă pot da chiar foarte multe exemple, dar nu cred că avem spațiu suficient pentru toate „poveștile” pe care vi le pot spune. Am să mă refer la un singur exemplu, la ultimul sețetar cu propaganda al Comitetului județean Arad al PCR, Alecu Floareș, transferat de la Iași la Arad, pentru a pune „lucrurile la punct” întrucât se considera de conducerea superioară de partid că posturilor de radio străine, din țările socialiste vecine și mai ales din Occident, au o influență negativă, dușmănoasă,

asupra oamenilor muncii din vestul Transilvaniei și țării, deci, inclusiv din municipiul și județul Arad. În calitate de redactor cu probleme de cultură și învățământ la cotidianul local „Flacăra Roșie” aveam în fiecare duminică o pagină culturală. Eram obligat să o redactez cu două zile mai repede, ca în cursul zilei de vineri, deci cu o zi mai devreme de a intra în tipografie, să o trimit pentru verificare (la cenzura ideologică de partid, încât cea de stat, a Direcția de Presă și Tipărituri, s-a desființat în anul 1977, introducându-se în schimb autocenzura și cenzura ideologică, care s-au dovedit a fi mai nefaste) la secția de propagandă a Comitetului județean al PCR. În acest sens deveneam cel mai expus, împreună cu colegul meu de secție, Cătălin Ionuțaș, la criticile monstruoase ale activiștilor de partid de la secția de propagandă, fie că erau făcute la plenaryle de redacție, ori la ședințele de partid, unde secretarul de partid de la ziar pregătea, înainte de ședință, „vorbitori” de profesie – „talibani supraviețuitori din anii proletcultismului” – care să ne critice în mod barbar, cu toate epitele josnice ale acelor ani. Motivul era mereu același, repetat de la ședință la ședință: „lipsa de combativitate ideologică, cei doi ziariști de la secția de cultură și învățământ nu contribuie în mod eficient prin articolele pe care le scriu la educația comunistă a tineretului pentru formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cerut de secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu!”

Care erau „subterfugiile” prin care puteați evita cenzura ideologică?

În ultimul deceniu al totalitarismului ceaușist am realizat foarte multe interviuri pentru pagina culturală a ziarului „Flacăra Roșie” din Arad cu personalități marcante ale istoriei, culturii, artei, literaturii și dramaturgiei naționale, care între două trenuri sau două curse de avion veneau la Arad, din capitală sau din principalele centre culturale și universitare ale țării la un simpozion, la o conferință, la o lansare de carte sau la o premieră teatrală. Legat de interviurile pe care le realizam, secția de propagandă a județului mi-a cerut insistent să pun și întrebări legate de diferite cuvântări ale lui Nicolae Ceaușescu.

Cu prilejul unei conferințe ținute la Universitatea cultural-științifică din Arad, prof. Vasile Netea, care era cercetător științific la Institutul de Istorie Nicolae Iorga din

București și era legat de Arad prin faptul că în timpul cedării Ardealului de Nord s-a refugiat de la Cluj la Arad, unde a predat mai mulți ani istoria la Liceul Pedagogic Dimitrie Tichindeal, m-a luat la o plimbare pe malul Mureșului. Întrucât mă aprecia pentru articolele pe care le-am scris despre dominația sa, și-a permis să îmi spună, între patru ochi, fără a avea vreun martor prin apropierea noastră, cum să procedez (respectiv să „păcălesc”) pe tovarășii de la secția de propagandă a Comitetului județean Arad al PCR, ca pe viitor să nu mai „maltratez” cu întrebări legate de „Geniul Carpaților” interviurile culturale, istorice și literare cu personalitățile care veneau la Arad.

Cum i-ați păcălit?

Istoricul Vasile Netea m-a îndemnat să nu mai ascult de tovarășii de la propagandă în a pune întrebări legate de Ceaușescu, ci să caut de fiecare dată un citat adecvat din „opera” lui Ceaușescu pe tema interviului pe care l-am luat, citat pe care apoi să-l culeg cu litere mari, „ca o căciulă”, peste întreaga pagină culturală.

Între timp am intrat într-un conflict foarte mare cu secretara cu propagandă a județenei de partid pentru un interviu cu artistul poporului, Ion Voicu, care, din cauza frigului și gerului din sala de concerte a Palatului Cultural din Arad, s-a prezentat la repetiția dinaintea concertului cu orchestra simfonică a Filarmonicii din Arad, cu o pereche de mănuși care aveau buricul degetelor tăiate, pentru a putea simți corzile viorii sale Stradivarius. Am prezentat acest lucru în interviul pe care mi l-a acordat. Scandalul a ajuns la primul secretar al județului, la „tovarășul” Pavel Aron, promovat ulterior Ministrul Transporturilor, care mi-a dat câștig de cauză, dar, m-a rugat, în același timp, să tai acel pasaj din interviu, ca să nu se facă județul Arad de rușine că l-a invitat pe artistul poporului, Ion Voicu, să concerteze într-o sală complet neîncălzită, când afara erau minus 28 de grade!

Din acel moment, având un mic câștig moral, am prins curaj și am pus în aplicare îndemnul istoricului Vasile Netea, fără să știe însă nimeni de la județeană de partid și nici din redacția cotidianului „Flacăra Roșie”. După Revoluția din

decembrie 1989, am adunat toate interviurile publicate prin acest „șiretlic” și le-am tipărit în volumul *Dialoguri la frontieră*, dovedindu-se deosebit de actuale pentru anii postdecembriști, multe dintre ele chiar mai bune decât cele realizate în noua noastră libertate de după anul 1990.

Ce s-a întâmplat cu activitatea dvs. publicistică după '89? Care au fost noile provocări ale profesiei de jurnalist, de cercetător al istoriei recente și de scriitor?

Am intrat în presa locală, din Arad, după noua împărțire teritorial-administrativă a țării din anul 1968, când Aradul a redevenit județ, desprinzându-se de Regiunea Timișoara, sub a cărei tutelă a stat 12 ani. Aveam foarte multe cunoștințe despre Timișoara, aveam (și am încă) prieteni și rude în acest mare și frumos oraș.

Izbucnirea Revoluției din Decembrie 1989 în Timișoara a constituit pentru mine însă o mare surpriză. Primele informații despre Timișoara le-am aflat la Teatrul de stat din Arad, unde doi actori și un regizor, care făceau naveta zilnică de la Timișoara la Arad, au povestit despre arestările de la casa pastorului László Tőkés și despre primii morți ai Timișoarei. Informațiile aflate mi-au fost apoi și mai clar confirmate, la redacție, de un coleg de la ziarul local de limbă maghiară, „Voros lobogo”, care m-a căutat și mi-a spus că fata lui, care era studentă la Facultatea de Chimie, a fost arestată la Timișoara și m-a întrebat dacă am cumva vreo cunoștință apropiată la decanatul facultății, ca să dau un telefon și să întreb de soarta fetei. Apoi, în dimineața zilei de 21 decembrie, a început manifestația din Arad. Lucrători ai MI, de la Miliție și Securitate, pe mulți dintre ei îi știam, erau în alertă prin centrul municipiului. În calitatea mea de ziarist am început să deveni foarte atent (și curios) la tot ceea ce se întâmpla în țară, la Timișoara, la București, dar mai ales la Arad, unde cunoșteam foarte multă lume dintre cei care au ieșit în stradă să manifesteze în fața fostului Comitet județean Arad al PCR, scandând lozinci pe care nu le-am mai auzit în oraș, precum: „Jos dictatura”, „Jos Ceaușescu!”, „Azi în Timișoara, mâine în toată țara!”

Ați scris, în anii postdecembriști, pe lângă numeroase cărți de istoria presei arădene, de istorie literară și de versuri, și opt cărți despre Revoluția din Decembrie 1989 de la Arad.

Ce v-a îndemnat să vă aplecați asupra acestei teme de istorie recentă?

Curiozitatea de ziarist și poate destinul. Întrucât nu proveneam din rândul activiștilor de partid, ci din rândul absolvenților unei facultăți de stat, primul prefect postdecembrist al Aradului, Gheorghe Gârbovan, după plecarea actorului Valentin Voicilă din fruntea județului Arad, a înființat un cotidian al Prefecturii, care s-a numit „Tribuina Aradului”, ziar la care a insistat să preiau funcția de redactor-șef adjunct. Următorul prefect, Avram Crăciun, care i-a urmat lui Gheorghe Gârbovan, a schimbat însă numele cotidianului din „Tribuna Aradului” în „Curierul Aradului” și a recurs la o serie de schimbări de personal, încât, până la urmă, am ajuns, timp de șase ani redactor-șef. În această calitate am avut posibilitatea să adun foarte multe documente despre revoluția de la Arad, pe care le publicam, periodic, în cotidianul pe care-l conduceam. Până la urmă, din documentele pe care le-am adunat și publicat, am reușit să scriu, în ultimii 17 ani, opt cărți despre revoluția din Arad.

Care este ideea-bază care reunește aceste lucrări și care sunt elementele distincte?

În primul rând, rolul pe care l-a avut Timișoara în ieșirea arădenilor în stradă să manifesteze împotriva dictaturii comuniste. Prin cele opt volume publicate am clarificat recunoașterea națională că Aradul a fost prima reședință de județ care a răspuns chemării „*Azi în Timișoara, mâine în toată țara!*”, devenind, în dimineața zilei de 21 decembrie, a doua reședință de județ care s-a sculat împotriva dictaturii ceușiste. În al doilea rând, subliniez tot o legătură foarte strânsă cu Timișoara, prin aderarea manifestanților arădeni la Frontul Democratic Român înființat la Timișoara. În fine, în cel de al treilea rând, de asemenea un element comun pentru cele 8 volume, este ideea că Revoluția din Decembrie 1989 de la Arad a avut două componente distincte: prima componentă, până la fuga lui Ceușescu, Aradul a cunoscut o *revoluție de catifea*, fără morți și răniți, iar a doua componentă, după fuga acestuia, în Arad s-a declanșat o *revoluție de sânge*, cu morți și răniți. În sinteză, cărțile mele despre revoluția arădenilor prezintă, cu

obiectivitate, caracterul specific al confruntărilor de la Arad, prin următoarele trei etape:

1) **17-20 decembrie** – o perioadă de pregătire psihologică, în care arădenii au aflat adevărul despre crimele de la Timișoara;

2) **21 - 22 decembrie (până în cursul serii)** – o perioadă dominantă de o manifestație impresionantă, non-violentă, **de catifea**, terminată cu preluarea puterii locale;

3) **22-25 decembrie** – o perioadă violentă, **de sânge**, cu **19** morți și **38** de răniți, care a durat până la execuția soților Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu, după procesul de la Târgoviște.

Cât privesc elementele distinctive, acestea sunt de ordin tematic. Fiecare carte, cu excepția volumului *Întrebătorul din Agora*, care privește Revoluția din Decembrie 1989 de la Arad în ansamblul ei, ca un întreg, în totalitatea evenimentelor care au avut loc în zilele revoluției, celelalte volume se axează, fiecare, pe un aspect distinct, legat de Eroii Martiri ai Aradului, revoluția de catifea, revoluția de sânge, liderul revoluției, rolurile pe care le-au avut instituțiile de forță: Armata (anumiți comandanți locali, ori cei de la Divizia din Oradea), Gărzile Patriotice, Milița, Securitatea, USLA, ANTITERO, dar și distorsiunile de peste hotare, pe care le-am prezentat în volumul colectiv *Infern în România*, prin prisma presei italiene.

Cum comentați modul în care Revoluția Română din Decembrie 1989 este percepută în mentalul colectiv?

Sunt multe aspecte ale revoluției percepute obiectiv în mentalul colectiv, în conformitate cu evenimentele care au avut loc, dar, din păcate, propaganda de defăimare a evenimentelor din decembrie 1989 din România, în special al revoluționarilor, a fost și a rămas încă puternică, lucru care a dus la multe distorsiuni în mentalul colectiv.

De asemenea, există o rivalitate între diferite Asociații de revoluționari, cu multe denigrări tendențioase, lucru ce provoacă o iritare și neîncredere față de liderii care se pretează la asemenea lucruri. În decembrie 1989 manifestanții care s-au ridicat împotriva totalitarismului ceaușist au scandat „Unitate, Unitare!”, lucru ce astăzi, la aproape 27 de ani de la revoluție, nu mai există.

Întreaga societate s-a divizat foarte mult, în bogați și săraci, s-au distrus și lichidat mii de fabrici, s-au vândut imense bunuri din averea națională în mod anarhic, se caută vinovați, care nu se mai găsesc, iar ca un bumerang în mentalul colectiv se insinuează ideea că schimbarea regimului politic a sărăcit milioane de destine, în vreme ce statul nu se îngrijește în mod corect de educația tineretului școlar, ori de sănătatea românilor, ca să nu mai vorbim de lipsa locurilor de muncă.

Memoria Revoluției Române din Decembrie 1989 nu se poate transmite tinerei generații fără o ofertă educațională națională unitară (și obiectivă) de curriculum, prin programe școlare adecvate, începând din gimnaziu, care să continue în liceu și în facultate, motiv pentru care elevii și studenții, la mai bine de un sfert de veac de la revoluție, au o percepție fragmentară asupra acestui moment crucial de istorie recentă, mulți dintre ei chiar distorsionată, iar amintirile orale ale părinților și bunicilor tinerilor au devint din ce în ce mai confuze.

(2016)

RECUIEM PENTRU MORȚII REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

Radu CIUCEANU (n. 16 aprilie 1928, Arad), istoric, membru al Biroului Executiv al CPUN și președinte al Comisiei pentru cercetarea abuzurilor (13 februarie-09 iunie 1990); deținut politic (1948-1963), cercetător la Institutul de Arheologie din București (1970) și în cadrul Muzeului de Istorie al Municipiului București (1975-1990).

În data de 22 decembrie 1989 participă la manifestația din centrul capitalei, apoi se deplasează la Televiziune, unde reușește să pătrundă într-o cameră din apropierea Studioului IV și, împreună cu alte persoane, elaborează o Proclamație, în care au fost înscrise următoarele prevederi: „abolirea Republicii Socialiste România; România Republică; stat independent și suveran; înlăturarea guvernului comunist; desființarea Marii Adunări Naționale; desființarea Securității; desființarea Miliției; instaurarea unui regim pluripartidist, prin alegeri libere pentru un nou Parlament; reînființarea partidelor politice; eliberarea tuturor deținuților politici”. Proclamația a fost predată la etajul XI al Televiziunii, unde se aflau mai mulți oameni politici.

Actualmente, dr. Radu Ciuceanu este președintele Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului și membru în Consiliul Științific al IRRD.

La sfârșitul anilor '80, Europa Răsăriteană se pregătea să închidă un capitol întunecat din evoluția sa. În timp ce febra schimbării destupase mințile anghilozate în preceptele impuse de comunism, România devenea din ce în ce mai izolată de aceste realități. Ce a determinat această situație particulară, comparativ cu celelalte state comuniste?

Cred că se pornește de la o premiză greșită și aș recomanda o analiză profundă a momentelor care au declanșat mișcări insurecționale sau chiar revoluții!

Dar să încercăm să vedem de unde a pornit marele cutremur, urmat de Tsunami, care a măturat regimurile comuniste de la Marea Baltică în centrul Europei, până la frontierele Bulgariei, până la Dunăre, și la miază-zi, până la frontiera Bulgariei cu Turcia.

Mai întâi trebuie să recunoaștem rolul hotărâtor pe care l-a avut liderul sovietic Gorbaciov, care nu numai prin cele două programe revoluționare perestroika și glasnost, dar și prin colaborării săi a provocat mai întâi în URSS, și ulterior în țările până nu de mult supuse colostului sovietic, drumul spre libertate, autonomie și, în cele din urmă, chiar suveranitate. Altfel spus, dacă nu exista Gorbaciov și nu s-ar fi bulversat până la dezmembrare, un stat multinațional și o condamnare asupra unui regim despotice care adusesse moartea a peste 60 de milioane de locuitori ai săi, și acum ne-am fi pregătit pentru a trimite scrisori de felicitare la Moscova în cinstea zilei de 7 noiembrie, cu Ceaușescu în frunte sau progenitura sa mezină. *Evident că valul răsturnărilor și apariția unor alți lideri ai națiunilor și perspectiva abolirii unui regim unic în zorile unei democrații multipartinice nu putea decât să-l alarmeze la început și ulterior să-l îngrozească pe Nicolae Ceaușescu, care obținuse fără efort, dar și fără minte, o izolare completă a României. Și aici rolul istoricului este multifacțat.*

La ce vă referiți?

La o analiză care definește pașii dictatorului către prăpastia care-l aștepta. Se spune că în ultimul timp dictatorul era izolat... cu știință!!! Fals! El însuși fusese cel care contribuise major la îndepărtarea de cei doi poli majori ai puterii în lume, SUA și URSS. A mai avut însă un ajutor în persoana generalului Mihai Pacepa, dezertor al regimului pe care îl servise zeci de ani și a căror declarații au contribuit major la compromiterea lui Nicolae Ceaușescu.

Nu știm însă în ce măsură au fost prezente instituțiile diplomatice. Și am avut prilejul să întreb câțiva foști ambasadori, reprezentanți ai MAE, vinovați – după mine – de o crasă incapacitate dublată de un minim curaj profesional în prezentarea unor realități severe care ar fi avut ca final alegerea unei opțiuni care să-i permită lui Nicolae Ceaușescu o retragere acceptată sau, dimpotrivă, o rezistență stupidă, dar costisitoare

în vieți și destine care să-l ducă ineluctabil la dispariția fizică. Or nu numai ambasadele au tăcut, dar și serviciile le-au imitat. Explicația pe care am căpătat-o a fost sub nivelul percepției: cu Ceaușescu, motivau ei, nu se mai putea sta de vorbă în ultimii ani. „Nu voia să ne asculte și mai ales să înțeleagă pericolul care-l pândea de la Kremlin și nu numai”. Era obsedat de rolul său de salvator al socialismului într-o Europă unde țări precum Polonia, Germania, Cehoslovacia, Ungaria dărmaseră zidurile ideologice și deschiseseră larg porțile către o democrație incipientă.

Dar din Comitetul Central, sau/și cei mai apropiați de el, nu l-au informat de fapt că rămăsese singurul care mai ținea steagul roșu în mână?

Nu. Unii fiindcă aveau prea mare încredere în el, alții din *foști* îi doreau sfârșitul cât mai repede!

Care a fost rolul, în final, al soției sale?

Nefast de la început până la zidul din Târgoviște.

Cred că în viitor se va scrie un studiu-biografic asupra acestui personaj întunecat!

În ce a constat contribuția intelectualității în soluționarea contextului social pe care statele comuniste îl experimentau, implicit în România? Cum caracterizați situația/poziția intelectualității din țară în cadrul procesului revoluționar din decembrie '89?

Răspunsul ar fi plagiat din opera lui nenea Iancu: „Industria română este admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire”. Dar, inexistentă în revoluție – cu excepțiile cunoscute – a fost prezentă ulterior, și mulți intelectuali, cu carnetele de partid încă dogorind în buzunare, s-au regăsit în paginile de speranță și glorie ale revoluției. De altfel îi înțeleg, opoziția este ca o floare care pentru a ajunge în plinătate și *recunoaștere*, îi trebuie timp și ocrotire! Or cele patru decenii de comunism feroce și criminal a avut două efecte asupra intelectualității: urmărire și eliminarea celor mai ilustre valori ale neamului nostru și, pe altă parte, compromiterea unora înzestrați într-o colaborare cu RPR, RSR.

De ce nu s-a putut realiza și în România o revoluție pașnică?

Nici vorbă, n-am avut condiții!

În primul rând, în pofida faptului că se contestă prezența unor școli de teroriști, unde erau cazați mercenari, sau cum vreți să le spuneți. Peste o astfel de instituție am dat buzna într-o zi, prin anii 1986-'87, în urma unei misiuni elaborată de Direcția MIAMB-ului în căutarea unui sit arheologic semnalat pe nordul pădurii Băneasa. Mă luase pasager un maior comandant al unor baterii antiaeriene plasate pentru protecția aeroportului. Atunci am avut ocazia să constat existența în barăci a unor indivizi îmbrăcați militar, de altă culoare și limbă. Evident că în evenimentele din 21-22 decembrie 1989 i-au pus în mișcare în toată țara și mai ales în capitală. Și bănuiesc că pe lângă aceste detașamente au mai fost diriguite și grupuri armate care nu s-au supus ordinului dat de generalul Stănculescu, de retragerea în cazărmi între orele 10.00-11.00, în dimineața zilei de 22. A nu se uita, de convență, cu ordinul emis pentru Securitate de generalul Iulian Vlad.

Ce stăruie și acum pentru mine este întrebarea cine au fost aceștia și văzându-i în fotografii, peste câteva zile, aruncați unii peste alții, la morgă, m-am întrebat de ce nu s-a operat o anchetă asupra lor. Ba mai mult decât atât, dintr-o experiență directă lângă cimitirul Reînvierea, știu că a zăcut în exterior un cadavru, omul fusese doborât în urma unui schimb de focuri în dimineața zilei de 23 decembrie și, în mai puțin de o oră, a sosit o dubă care l-a ridicat fără să ne dea nicio explicație.

În fond, evoluția putea fi asemuită până la ora 18.00, în ziua de 22, și se putea mândri că se realizase cu o stofă fină de catifea. Cu excepția momentelor tragice și sângeroase din seara zilei de 21 decembrie.

Ce a urmat, după ora 18.00, va rămâne o necunoscută, un tribut pe care l-am plătit cu toții, tineri sau bătrâni, copii chiar, unei libertăți pe care, în deceniile ce au urmat, șacalii au profitat distrugând, pe de o parte, moștenirea unui patrimoniu industrial făurit de poporul român, iar, pe altă parte, speranța într-o democrație care să asigure pentru săraci un trai decent, iar pentru cei ce dau dovadă de muncă cinstită și înalt profesionalism, o concurență națională.

Au existat „semnale preventive” asupra „evenimentelor”?

Da și unele chiar cu ecou mondial: Malta, locul unde liderii celor două mari forțe mondiale s-au întâlnit și s-au înțeles.

Ba mai mult chiar, au împărțit și competențele evenimentelor ce urmau să se petreacă după un calendar fix.

În ceea ce privește țara noastră, ea a fost dată în grija URSS-ului, asociat pe plan operativ, și, întru cât trebuia să existe și prezență occidentală, s-a hotărât ca Franța și Olanda (sic!) să preia, după prăbușirea lui Ceaușescu (o prezență!) o atenție dublată de o prezență directă.

Prin urmare, sunteți de părere că evoluția „evenimentelor din decembrie '89” a fost „plănuită” înainte ca poporul să ia cu asalt străzile țării și să strige „libertate”? Înainte de revolta spontană de la Timișoara? Credeți că vizita (concediul) generalului Stănculescu a influențat într-un fel lucrurile?

Ca istoric bătrân, tind să mă pronunț pozitiv, dar nu am obținut nicio confirmare din partea generalului. Poate se va găsi în „depozitul” său memorial din Elveția o dovadă...

Dorința *neplanificată* a oamenilor de a trăi liber nu poate fi negată. Ca drept dovadă stă numărul celor care și-au pierdut viața, înfruntând sistemul...

Dvs., care considerați că este elementul definitoriu al revoluției?

Revolta generală a populației României fondată pe un regim de criză și inadaptabilitate a clasei conducătoare, urmată de o revoluție ce a cuprins întreg teritoriul Republicii, distrugând în paralel și instituțiile regimului comunist.

La aproape 27 de ani de la declanșarea fenomenului revoluționar al anului 1989, mentalul colectiv este intoxicat cu diferite interpretări și scenarii „senzaționale” privind „evenimentele din decembrie”. Vocea detractorilor este din ce în ce mai vehementă, în spațiul public, în timp ce participanții la revoluție devin invizibili. Cum interpretați această chestiune? Ce animă, an de an, în special la finele lunii decembrie, apariția acestor atacuri?

În ceea ce privesc vocile ce se ridică acum devalorizând revoluția română, ele sunt prezente într-un registru unde se regăsesc cei care își făceau odinioară bășici în palmă clamând perechea conducătoare, fie din așa-zișii salvatori ai României, băștinași sau aduși de vânt de peste graniță, care fie în timpul revoluției se adăposteau sub paturi, fie de cei mai înzestrați în

mente și vârstă, care se vâra sub un drapel care ar putea să le aducă afirmare și privilegii.

**Când se va renunța la aceste încercări de denigrare a
Revoluției Române din Decembrie 1989?**

Această atitudine de aruncare la coș a revoluției o văd ca un fenomen izolat și puțin împărtășit de populația României.

Mai important pentru mine este gândul cât va trăi imaginea ei, acei sute de mii de oameni din dimineața zilei de 22 decembrie, care au hotărât soarta comunismului. Și pe lângă ei îi am alături, de-a lungul anilor, pe cele peste 150.000 de victime ale unui regim străin de credință și tradiție, din codrii Babadagului, Obcinele Bucovinei, Munții Făgărașului, ai Retezatului și Valea Cemei. Luptători cu arma, cu condeiul, cu sfânta cruce pentru ca noi, acum, să putem încă să avem speranța într-o Românie a noastră!

(2016)

IDEEA DE REVOLUȚIE NU S-A ÎNCHEIAT!

Titus SUCIU (n. 31 ianuarie 1940, Brașov), scriitor.

După absolvirea Facultății de Matematică-Fizică, din cadrul Universității din Timișoara, va lucra în învățământ.

În paralel cu profesia de dascăl, Titus Suciuciu va publica numeroase lucrări, printre care: Drumul (1979), Movila alba (1981), Pragul (1986), Reportaj cu sufletul la gură (1990), Lumea bună a balconului (1995), Pânda (1998), Ana (2002), Hamlet la Vama Veche (2006), Pacienți cu abonament (teatru, 2009), Ultima bornă, scenarii de film (2010), Revoluția pe înțelesul detractorilor (2012), Magistrul de la malul Vieții (2016) și va colabora cu diverse publicații: „Familia”, „Forum studentesc”, „Luceafărul”, „Orizont”, „România literară”, „Tribuna”, „Vatra”, „Astra”, „Orient Latin” etc.

În anul 2002 primește Premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, în 2013 premiul Pro Cultura Timisienis – Consiliul Județean Timiș, iar în 2016 premiul literar Constantin Busuioc (ed. a IV-a) – Primăria Lugoj și premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru romanul Calvarul Învingătorului.

În palmaresul dvs. publicistic ați realizat patru lucrări dedicate subiectului revoluției române. Ce anume v-a îndemnat să cercetați această temă?

Revoluția din 1989 a fost cel mai important eveniment nu doar din viața mea, ci a întregii națiuni. Fiind mai atenți la un adevăr mai mult decât evident – revoluția declanșată în decembrie 1989 a avut ca obiectiv îndepărtarea dictaturii comuniste – e cazul să facem o precizare ce ar trebui să nu șocheze pe nimeni, dar îi va surprinde pe mulți: ceea ce s-a întâmplat atunci a fost partea finală, violentă, din fericire, victorioasă, a luptei poporului român împotriva comunismului! A fost, dacă vreți, războiul nostru de 100 de ani (e drept, cel

francez s-a desfășurat pe parcursul a 116 ani) împotriva dictaturii comuniste.

Ce a însemnat sfârșitul Războiului Mondial? Declanșarea războiului împotriva țărănimii române! Altfel spus – colectivizarea forțată! Cruzimea cu care s-a acționat împotriva țăranului român e inimaginabilă. 1957, satul Vadu-Roșca, județul Vrancea, țărani cu mâinile goale, spre ei se îndreaptă două tancuri, un ordin, mitralierele de pe acestea deschid focul – nouă săteni români sunt uciși pe loc! Localnicii știu cine a dat ordinul, îl știu, desigur, mulți alți români, e cazul să fie cunoscut și de cei mai tineri cetățeni ai României – general-locotenentul Nicolae Ceaușescu!

Până la acel dezastru România era grâнарul Europei, în timp, spre sfârșitul anilor '80, am ajuns în situația de a importa grâu din țările vecine, pâinea lipsind însă din prăvălii și în condițiile acestea. Atunci, la 32 de ani de la crimele din satul Vadu Roșca, au ieșit în stradă nu doar țărani ci și muncitorii, întregul popor, în mai toate orașele. *Scenariul* (dar nu numai el!) s-a repetat: cetățeni ai României cu mâinile goale, spre ei se îndreptau tancuri, formațiuni militare, un ordin, mitralierele se dezlănțuiesc – peste o mie de demonstranți morți, peste 2000 de răniți... de data asta ordinul fiind dat de primul om din Stat – președintele țării Nicolae Ceaușescu!

În consecință, am scris cărțile la care vă referiți pentru că bunul Dumnezeu a rânduit lucrurile astfel încât să fiu locuitor al Timișoarei, altfel spus am văzut, am simțit, am trăit momente de spaimă dar și înălțătoare, panică dar și entuziasm debordant, la toate astea adaugând un amănunt nu lipsit de importanță: pentru că am avut norocul să nu mă întâlnesc cu... obiectul acela afurisit din plumb, ce a curmat atâtea vieți.

Considerați că ați „epuizat” în totalitate subiectul? Există încă aspecte ale fenomenului revoluționar din decembrie pe care doriți să le tratați?

Subiectul! Pentru mine *subiectul* are o conotație mult mai complexă decât cea conturată în formularea folosită. Revoluția din decembrie a vizat ieșirea din comunism, a fost *momentul de vârf a luptei românilor cu regimul comunist*. Dar lupta împotriva lui a început imediat după Al Doilea Război Mondial și omiterea evenimentelor cruciale ale acesteia mi se

pare – dacă e vorba de o percepere cu adevărat reprezentativă – neavenită.

Punctez câteva din momentele importante ale luptei împotriva regimului totalitarist, ce au avut loc după ce securitatea și armata au anihilat grupele de partizani – 19 centre de rezistență armată anticomunistă! – din țară:

- 1956, manifestări de solidaritate – cele mai ample având loc în Timișoara! – în care era condamnată intervenția armată a URSS în timpul revoluției din Budapesta;

- 1971, Paul Goma reușește să prezinte la Târgul de Carte de la Frankfurt volumul *OSTINATO*, carte interzisă în România.

- 1977, Paul Goma semnează în *Charta 77*.

- 1977, postul de radio Europa Liberă publică un material semnat de Paul Goma, în care scriitorul român dezvăluie faptul că în România *drepturile omului nu sunt respectate*;

- 1977, minerii din Lupeni intră în grevă;

- 1977, minerii de la Crucea (exploatare a uraniului) intră în grevă;

- 1981, grevă declarată de minerii din Horăști-Motru;

- 1987, grevă la uzinele de autocamioane Stegul Roșu din Brașov.

După care – victorioasa revoluție română!

Ajunși aici, *analogia* se impune de la sine! Ce s-a întâmplat în capitala Banatului între 15 și 20 decembrie, ar corespunde manifestărilor anticomuniste ce au avut loc în diferite zone, întreprinderi ori instituții până în 1987; ce s-a petrecut la noi în 20 decembrie, când manifestările din oraș s-au sublimat în *Revoluție*, în *Victorie*, pentru România, pentru lupta românilor împotriva regimului dictatorial timp de mai bine de 40 de ani, *finele anului 1989 poate fi receptat ca un... 20 decembrie pentru întreaga țară!*

Privind situația astfel, concluzia se conturează cu ușurință – *subiectul nu e epuizat!*

Revoluția este și astăzi un subiect controversat. În continuare sunt păreri pro și contra! Cum comentați această situație?

Din păcate aceasta e situația și acum, după aproape 27 de ani de la declanșarea celui mai important eveniment social din ultimele șapte decenii. Să vedem, însă, cine sunt cei pentru care

suficiența e cea mai importantă – singura! – calitate umană. E vorba de persoanele care folosesc un număr nesemnificativ de cuvinte, de cele care nu știu să citească ori, chiar dacă știu, nu înțeleg propozițiile, frazele buchisite. *Dex*, ediția 1975, pagina 805, prima coloană, paragraful 17: ... *revoluție... trecerea de la o situație social-economică la alta... Or a trăi în România și a susține că după 1989 suntem în aceeași situație social-economică în care ne găseam și înainte de această dată...* Mă rog, e mai mult decât clar ce cuvinte pot încheia, în mod logic, fraza anterioară.

Acestora li se adaugă indivizii cu un *anumit trecut*, cu îndatoriri *exprese*, cei cu... *sarcini* ce, dacă sunt îndeplinite, le aduc recompense nu chiar de neglijat. Acesta ar fi răspunsul, nu mi se pare însă superfluu să prezint un caz ce evidențiază cât se poate de concret adevărul conținut în pledoaria de mai sus. *Cu ani în urmă, o anumită persoană dispunea de o publicație, fiind în același timp comentator, redactor TV și, la finele oricărei emisiuni, făcea același anunț bombastic: citiți în numărul nostru de mâine un interviu incendiar despre evenimentele din 1989 („evenimente”, nu Revoluție!).*

Cine erau invitații lui? Foști milițieni, foști activiști de partid, foști securiști! E cumva nevoie de a mai adăuga vreun cuvânt?

Ca o „firească” consecință, având în vedere contextul, și piața publicistică abundă în scrieri „senzaționale” referitoare la „evenimentele din decembrie”. Care ar fi „sfatul” dvs. pentru un cititor ocazional privind grila și criteriile de lectură?

Am o vorbă, ce poate fi luată drept sfat: ziua în care nu deschid televizorul, în care nu răsfoiesc penibilele – dar nocivele! – publicații diurne ori săptămânale, este o zi câștigată!

Din păcate... *dulcea zăbavă* a lecturii e înlocuită cu nefastul *statut* de *privitor TV*! Nu exclud existența unor cărți ce ar trebui folosite doar pentru a aprinde focul, dar dacă ne referim la emisiunile TV concluziile sunt devastatoare. Cartea, filmul, televiziunea ar trebui să promoveze valorile spirituale, morale. Ar trebui să cultive bunul gust, civilitatea, comportamentul exemplar. Care este, din păcate, situația din 1990 încoace? Tinerele care cu ani în urmă recunoșteau că, din varii motive

erau... mă rog, nu vreau să insist asupra cuvântului, astăzi se consideră... vedete TV! Da? Silvia Popovici, Olga Tudorache, Tamara Buciucianu Botez, Stela Popescu, Marga Barbu, Ileana Stana Ionescu, Draga Olteanu... erau doar actrițe, cele despre care vorbeam mai sus... *sunt vedete*. Dar ce personalități artistice sunt sau au fost? În timp ce... *vedetele TV* din zilele noastre sunt... – mă rog, ar trebui să folosesc din nou cuvântul evitat cu ceva timp în urmă – adică tinere ce n-au nimic a spune ori a demonstra, având doar ce... arăta, și arată fără nici o jenă, doamnele teatrului și cinematografului române – doar actrițe, nu vedete! – ne fascinau prin prestațiile artistice ale domniilor lor la fiecare spectacol.

În ceea ce-i privește pe tinerii... *vedete TV* – incultură, tatuaje, freze fistichii, vocabular și comportament lamentabil. Oricum nici *ele* nici *ei* nu au nimic din copleșitorul talent al doamnelor scenei numite mai sus, din al marilor actori Radu Beligan, Jean Constantin, George Dinică, Ștefan Iordache, Toma Caragiu, Dem Rădulescu, Colea Răutu, Mircea Albulescu, Octavian Cotescu, Iurie Darie...

Ați plasat cuvântul senzațional între ghilimele. Ați procedat cum nu se poate mai bine, pentru că adevărata sa semnificație este de fapt... penibil!

În ceea ce privește solicitarea dumneavoastră, precizez că nu am un *sfat*. Mai mult de-atât, e cât se poate de sigur că oricât de înțelept ar fi *sfatul*, n-ar avea nici o consecință. Altfel spus, nu de sfaturi ale unuia ori altuia e nevoie, ci de măsuri! Măsuri ale instituției ce are ca obiectiv educația!

Pe marginea acestui subiect nu e greu să precizezi o mulțime de neajunsuri, de greșeli grave, în consecință putându-se emite foarte multe idei, propuneri constructive, pentru redresarea situației. Nu este însă cazul s-o facem, subiectul e prea vast pentru a-l expedia în cadrul acestui dialog. Dar ce înseamnă cu adevărat educația tinerilor putem deduce din următoarea observație. Dacă ne referim la *bogățiile naturale*, Japonia este una din cele mai sărace țări ale lumii. Cu toate acestea, nivelul lor de trai e printre cele mai ridicate de pe glob. Japonezii *respectă* locul de muncă, îl *cinstesc*, îl *onorează*! Ce au la bază aceste atitudini? Educația!

În urmă cu 2 ani ați publicat vol. *Adevărul traversează întristat timpul...*. Când credeți că va sosi clipa în care „prezentul” se va conecta cu „trecutul însingurat”?

Cândva, dar nu curând. Nu e un verdict, nu se cade să punem capul în pământ copleșiți de nemulțumiri. ISTORIA e un fenomen complex, mult prea complex pentru a ajunge la concluzii viabile când ne raportăm la o perioadă de doar câțiva ani.

Dar în loc să tratăm întrebarea în mod teoretic, să apelăm la un model. La un fapt istoric. Revoluția din 1789 a îndepărtat un regim totalitarist și a impus unul democratic. S-au schimbat multe, însă nu în măsură să ne mulțumească pe deplin. E cazul să ne plângem de milă? Nu. Se cade, în schimb, să privim ISTORIA așa cum trebuie privită.

Cea mai cunoscută revoluție democratică este cea din 1789, din Franța. Când a început poate preciza mai oricine, când s-a... încheiat – doar câțiva.

Dar să *enumerăm* etapele cu răbdare. A izbucnit în 1789, bourbonii părăsesc țara, se înființează Comitetul Salvării Publice, este executată regina Maria Antoaneta, în 1799 Napoleon se declară prim consul al republicii, în 1804 își îndeasă coroana pe cap și se declară împărat, după ce cucerește mai toată Europa se vrea stăpân și peste nordul Asiei (Rusia), deci împărat peste un teritoriu ce se întindea de la un ocean la celălalt, în 1812 e înfrânt de ruși, în 1813 de coaliția europeană la Leipzig, în 1815 la Waterloo de o altă coaliție europeană, cu asta... *ieșind* pentru totdeauna din Istoria acelor vremuri, de atunci revenind la putere din nou bourbonii, apoi Louis Napoleon Bonaparte și, în fine, după ce acesta e îndepărtat, în 1870, vorbim de a treia Republică Franceză. De a treia republică, mai exact de o guvernare ce, de prin 1875, face din Franța model mondial de țară democratică!

După acest... *sprint* prin istoria Franței, să ne *tragem* sufletul. În 1789 Franța era un stat ca oricare altul, după 1875 devine model mondial de guvernare democratică. Adică după aproximativ 86 de ani!...

Istoria! Asta este Istoria! Ajunși aici, e momentul în care putem face o precizare importantă: prin revoluție se poate trece de la un sistem dictatorial la alt sistem dictatorial, ori de la unul

dictatorial la unul democratic. Există, da, și situația în care se trece de la un sistem democratic la unul dictatorial, dar acest caz e în afara preocupărilor noastre.

Revenim la primele două *treceri*. De la un sistem dictatorial la altul de aceeași natură se trece, putem spune, *de la o zi la alta*.

Din cele spuse mai sus, trecerea de la un sistem dictatorial la unul democratic se realizează în... timp! În mulți, foarte mulți ani. Asta pentru că e vorba de evitarea folosirii forței, de schimbarea mentalității, de respectarea drepturilor fiecărui cetățean...

Aș dori să încheiem interviul cu o frază-statement (privind cele discutate). Care ar fi aceea?

Să ne însușim ideea că revoluția nu s-a încheiat, să ne asumăm statutul de revoluționar până când vor fi împlinite toate obiectivele stabilite de cei care, în decembrie 1989, și-au riscat viața, unii chiar pierzându-și-o.

(2016)

**AU FOST ATUNCI ȘI ACOLO,
CÂND ROMÂNII AU LUPTAT
ȘI S-AU JERTFIT
PENTRU LIBERTATE...**

ISPITA TIMPULUI: REVOLTĂ, SPERANȚE ȘI DEZILUZII

Daniel ZĂGĂNESCU (n. 21 martie 1964, Timișoara)

În 16 decembrie 1989, alături de poetul Ion Monoran și Tiberiu Covaci, se numără printre tinerii care reușesc să transforme starea de nemulțumire în protest, lansând lozinci antidictatoriale, și determinând mulțimea să se îndrepte spre sediul Județenei de Partid pentru proteste în fața reprezentanților puterii locale.

După 1990 a avut o scurtă activitate politică, un timp fiind președintele Organizației de Tineret a PNT din județul Timiș.

De ani buni a renunțat la viața publică, în prezent fiind stabilit, împreună cu soția, în comuna Bacova.

Pentru curajul din zilele lui decembrie 1989 i s-au înmănat, de-a lungul timpului, mai multe diplome și medalii omagiale, în decembrie 2015 primind și titlul de Cetățean de Onoare al Timișoarei.

Ce a reprezentat pentru dumneavoastră, domnule Zăgănescu, experiența traiului în comunism?

Traiul în comunism? O răzvrătire a tinereții! Comunismul mi-a dat educația răzvrătirii față de orice formă de agresiune. Orice forma de nesupunere la prețioasele indicații era considerată agresiune. Pe vremea aceea – necunoscând ideologia comunistă, văzând și simțind doar agresiunea făcută de om contra om – comunismul era identificat cu N. Ceaușescu și camarila formată în jurul său (meseria lui fiind cea de cizmar). O pierdere de viață, în care te luptai cu tine însuși pentru a putea ieși din corsetul strâns legat în care erai ținut.

Moartea exprimării gândirii sub orice formă pândește la orice pas – exceptând, desigur, cea convenabilă anumitor persoane, nu a unei ideologii, pe care mulți dintre ei

necunoscând-o o aplicau după bunul plac, sau după cum au fost învățați în familie să împartă binele și răul.

Școala era obligatorie, ceea ce nu însemna că doreau să îți formezi o cultură de bază ci o educație canalizată către hoția intelectuală și materială, care se identifica cu regimul. Cărțile erau refugiul în care mai puteai să te retragi, să te ascunzi, să uiți, să-ți dezvolti imaginația pentru orele serii când obligatoriu zilnic-silnic se întrerupea curentul lăsându-te în beznă, singur tu cu tine.

Părerea mea este că pentru ei, această lăsare în beznă a populației, a fost una dintre marile greșeli, fiindcă atunci puteai să ai momentele de meditație, aveai timpul necesar de a cere ziua care a trecut, cu toate nerealizările ei!

Hoția a ajuns la rang de lege. Majoritatea trăia după indicațiile date de Conducătorul Suprem... Era un îndemn la hoție și la trocuri nelegale (șuruburi-carne etc.) semilegalizate prin dictonul „trăiești de unde muncești”. Te împingeau la hoție pentru a te avea la mână și a te băga, împotriva convingerilor politice, în sistem, primul pas fiind cel de turnător la Securitate.

Cum întrevedeați soarta României?

Eu întotdeauna am văzut în „neculoare”, am văzut în „negru” și nu pot uita lipsurile și constrângerile la care eram supuși ca nație, întâlnirile „gri” cu prietenii, când puteai la un pahar de vin să-ți spui pe față părerile, dar numai într-un cerc restrâns, și nici acolo nu aveai vreo garanție că vreunul nu ar fi omul negru, omul lor care te va „îndosaria”.

Majoritatea cunoștințelor mele visau să ajungă în Vestul Europei, unde considerau că își vor câștiga un trai decent prin muncă cinstită, vise care dacă le transpuneai în vorbe te băgau la zdup ca trădător de țară.

În concluzie, dacă vroiai un trai cinstit, fără constrângeri, și pe lângă asta și o felie de pâine necartelată, trădai ideologia Orânduirii Socialiste.

Ținuți din scurt, în hățuri, așteptările erau vise de o puritate copilărească, doreai libertatea de a-ți putea exprima gândirea, de a te deplasa, de a cunoaște și altceva, pentru a putea compara un mod de viață cu altul. Așteptam mult, așteptam iubire, înțelegere față de românii atât de greu încercați. Așteptam Solidaritatea lui Lech Walesa!

Sfârșitul anilor '80 a reprezentat, pentru Europa Răsăriteană, o „turnură imanentă”, atât la nivel politic cât și social, în timp ce românii rămâneau, în continuare, izolați de aceste experiențe. Cum comentați această situație?

Societatea românească, printr-o muncă concentrată a securității împotriva „curentului perestroika” era divizată în colective mici ținute sub control.

Polonezii au avut șansa de a porni încă din vremea anilor 1960 cu grevele, fiind un popor ce și-a conștientizat istoria și nu au mai permis să se repete în ciclul ei de așa-zisă normalitate. Au reușit prin flacăra (lupta) întreținută în toată această perioadă, să destabilizeze pe plan est european politica sovieticilor și să-l impună ca Papă pe Ioan Paul al II-lea. Ce sprijin imens și totodată ce paradox să ai conducătorul bisericii catolice în Vest, dar tu ca nație să exiști sub bocancul rusesc!

În 1985 a venit la putere peste soviete Gorbaciov, care din dorința de a eradica corupția din vârful PCUS, a înființat conceptul de perestroika și, în 1986, a înființat glasnost.

Aceste două pietre de moară luând-o la vale au angrenat și Germania, care își dorea Germania de Est și căreia i se deschideau noi oportunități geostrategice, deschizând drumul avalanșei la care au aspirat și celelalte țări din blocul estic.

În loc să procedeze cerebral, Ceaușescu s-a pus de-a curmezișul Tătucului de la Kremlin, și crezându-se semizeu, în paranoia care-l bântuia, a întărit structurile de control și opresiune asupra poporului – greșeală fatală pentru tot ce a urmat, pentru popor, dar și pentru familia lui.

Poporul român a fost hăcuit, disecat, ținut într-o teroare continuă timp de jumătate de secol, după un război care l-a lăsat vlăguit.

Privind asupra acelei perioade, cum vă explicați imposibilitatea, lipsa de reacție a societății românești, comparativ cu celelalte state comuniste ?

Vajnicii noștri conducători ne-au ținut într-o teroare și dezbinare continuă, ceea ce a dus la închiderea în sine, frică și teama de a sta de vorbă cu vecinul. Trebuia să-ți servești patria și pentru ea să mori în timp de pace, pentru a achita datoriile monstruoase făcute pentru nu știi ce, fiindcă se trăia într-o sărăcie lucie.

Râsu-plânsu, vorba lui Nichita Stănescu, locuiam cu părinții într-un mare cartier de blocuri în Timișoara; într-o dimineață am văzut lumea fugind către alimentară, se striga că au adus hârtie igienică! Era aberant!

În vremea aceea, a anilor 1980, pentru a subzista trebuia să aștepți cuminte la coada ce se forma în jurul alimentarelor. Comunicarea între cetățeni era o luptă pentru supraviețuire. Trebuia să dai din coate pentru a supraviețui!

Părerea mea este că nu puteau exista idei unitare, când oamenii se suspectau între ei!

Frica „întovărășea”, pretutindeni, viețile românilor?

Românii au fost de atâtea ori mințiți sau poate s-au mințit ei pe ei, prin așteptările și promisiunile voalate venite din afară, încât devenise un popor foarte circumspect, ceea ce pentru unii era comparabil cu frica. Cetățenii își doreau siguranța ieșirii din mocirla în care au fost aruncați timp de o jumătate de secol și nu încă un eșec în fața călcâiului roșu.

Când celelalte state le-au arătat că se poate, au ridicat cu uimire capul, s-au dezlănțuit și au pornit la luptă cu mâinile goale în fața plutoanelor de execuție și a tancurilor, lăsându-și tributul vieții tinerești, pure, eroice ceea ce la celelalte nații nu s-a întâmplat, izbăvirea venindu-le pe cale pașnică.

După cum s-a văzut în 1989, nu a existat frică, a existat bunăvoință și clemență din partea poporului, nu și din partea forțelor de represiune.

În acest sens, îl citez pe g-ral Mircea Chelaru: „Titlul de revoluționar este incompatibil cu calitatea de militar sub jurământ. Nu am avut armate revoluționare, forțe rebele, grupări paramilitare care l-au răsturnat pe Ceaușescu”.

În decembrie 1989 v-ați numărat printre protestatarii care au luat cu asalt străzile Timișoarei. Spre ce se îndreptau gândurile dvs. în acele clipe?

Spre libertatea...

În ce a constat experiența dvs. din decembrie 1989?

16 decembrie 1989... Totul a început în grădina restaurantului Cina, când Zoli Borbély a venit să ne anunțe că în fața casei pastorului Tőkés este adunată o mulțime de oameni pentru a-l apăra de satrapii securității (pastorul era o figură cunoscută printre noi, cu doi ani înainte, când la cererea lui

Zoltan l-a înmormântat pe bunul nostru prieten Jony Meșter). Cina era un cuib de rebeli, cuib anticomunist, era locul unde simțeam libertatea tronând. Acolo veneai să-ți arunci veninul și să-ți descarci sufletul. Cu puțin timp înainte, la masa vecină, unde prezida Ion Monoran, Nelu Crăciun, Bebe Lupușoru, Silvian Baiconi și se recitau versuri de Mircea Dinescu, era pus pe masă volumul lui tocmai apărut. Grupul dineștilor s-a ridicat la un moment dat și au plecat înspre Piața Maria, unde au îngroșat rândurile iubitorilor de libertate. La venirea lui Zoltan, Radu Galea și cu mine ne-am urnit să vedem minunea minunilor! Ajungând în piață, în fața casei pastorului am găsit o mulțime de oameni (câteve sute) care protestau. Atmosfera era tensionată, încărcată de electricitate.

Omul bisericii era pretextul. Începuse să se discute deschis însă numai între cunoscuți. *Trecând de la un grup la altul mi-am dat seama de acest lucru, că toți cei care se aflau acolo așteptau ceva pentru a-și arăta dezacordul față de dictatura comunistă.* M-am sfătuit cu Ion Monoran și Zoltan Borbély, după care am oprit tramvaiul pentru a se aduna cât mai multă lume. O parte din călători s-a alăturat grupului nostru, alții încă înfricoșați au plecat uimiți de curajul nesocotit de care dăm dovadă.

Nu pot să uit uimirea zugerăvită pe chipul vatmanilor, unul din ei vrând să plece cu tramvaiul care ne folosea acum ca baricadă și tribună, tramvaiele următoare trebuind să oprească, fiind blocată linia. A trebuit să intervenim eu, Zoli și Mono, trăgând pantograful, rugându-l pe vatman să ne facă acest pustiu de bine, să ne împrumute scula.

Susținut de Zoli și Radu m-am urcat pe tamponul tramvaiului, de unde le-am spus manifestanților ceea ce așteptau: „Mă numesc Daniel Zăgănescu, nu mi-e frică de securitate”. Le-am mai spus că mizeria, lipsurile și opresiunea ne-au adunat în fața casei pastorului. Totul trebuia spus cât mai pe scurt. Așteptam din clipă în clipă să fiu arestat. Simțind aprobarea celor de față și știind că încă un prilej la fel de potrivit nu se va găsi am strigat: „Jos Ceaușescu!”

Au urmat momente de consternare, așa ceva era incredibil, era de neconceput, cu toate că pentru asta eram toți acolo. Am mai strigat încă o dată: „Jos Ceaușescu !” După

mine s-au auzit câteva voci care repetau: „Jos Ceaușescu!” La al treilea strigăt s-a dezlănțuit vacarmul, s-a produs eliberarea, descărcarea. Era destul să spui „Jos Ceaușescu!” pentru a te simți liber, într-o altă viață.

După această descărcare ne simțeam mult mai bine, ne simțeam liberi, știam că ori învingem ori murim. Atunci m-am ridicat din nou pe tamponul tramvaiului de unde am spus că datorita față de pastor ne-am făcut-o, acum trebuie să continuăm ce am început, deplasându-ne la Consiliul Județean PCR pentru a ne cere drepturile de liberi cetățeni.

Când și-au făcut apariția forțele de presiune?

În fața Consiliului eram așteptați de scutieri. Acolo „băieții cu ochii albaştrii” s-au aruncat asupra noastră cu bastoane și scuturi. Unul dintre ei, în scurtă de piele, m-a prins de mână, spunându-le colegilor săi să mă ridice. Fiind prea ocupați cu maltratarea celorlalți „16 decembriști” ca printr-o minune m-au scăpat. Pentru a avea motiv să ia măsuri represive, ca împotriva unor delicvenți de drept comun, au băgat printre noi câțiva „băieți buni” care, cu toate că am încercat să-i opresc s-au repezit la porțile Consiliului, simulând că ar vrea să le spargă. Unul dintre ei m-a lovit într-un stil foarte profesionist când am încercat să-l opresc. Au urmat luptele din noapte în care nu mai eram organizați în nici un fel. Dorința de libertate a înfrânt frica. Din data de 17 am fost zi și noapte pe străzi în mijlocul iubiților timișoreni, fapt care mă bucură, fiindcă curățenia sufletească se afla între Operă și Catedrală.

După ce m-au tăbăcit bine în fața clădirii Consiliului, am reușit să șterg putina printr-un noroc chior, cu toate că erau croiți să mă lege bine. M-am dus înspre casa părinților. Îmi era teamă pentru viața lor. Am ajuns în fața apartamentului, am bătut la ușă și i-am spus tatălui să nu deschidă și dacă va fi căutat de securitate pentru a da detalii despre mine, să spună că nu mai știe nimic de mult timp.

Ce a urmat?

În dimineața de 17 decembrie centrul orașului era plin de patrulare de miliție, cordoane de militari și securiști. M-am întâlnit cu Borbély, Manciu Marian, Bechean Vasile și mulți alții. În acea zi prietenii au stat lângă mine tot timpul. Ne-am

dus până la casa pastorului, despre care am aflat atunci că l-ar fi trimis cu domiciliu forțat în Ardeal.

Eram urmăriți de câte doi civili, nedezlipiți, ca umbrele. A urmat fatidica greșală a armatei, care a venit mărșăluind cu un batalion de militari din Giroc în pas de defilare și cu cântec, cu baionete la armă. Asta a fost tot ce le-a mai trebuit timișorenilor, această amenințare fățișă. Lumea a început să se adune pe treptele Catedralei.

Copii și oameni cinstiți stăteau și protestau pașnic. În fața primăriei s-au aliniat soldații, tăind șoseaua. Borbély a avut o idee nebună, care s-a dus înspre ei și în fața fiecărui soldat cu armă se oprea și i se uita în ochi până îl făcea să-și lase privirea în pământ. De acolo ne-am îndreptat spre Catedrală.

Înspre după-amiază au sosit grupuri necunoscute care au început să vandalizeze magazinele, împotriva oricărei reguli cu care s-a început revolta. Tot felul de piromani care incitau miliția și armata. Magazinele au început să ardă și să fie jefuite.

Când au început să tragă? Dvs. unde vă aflați?

A mai trecut un timp pâna a început să se tragă, nu se știe de unde, în mulțime. Împreună cu Vali Bechean (Salam) am fugit în spatele Catedralei, unde ne-am aruncat pe burtă după copaci. *Am văzut oameni împușcați de parcă s-a pornit o vânătoare cu hăitași.* Vali, la un moment dat, îmi spune că el nu mai stă culcat fiindcă se trage cu gloanțe de manevră.

I-am spus să nu plece pentru că se văzusem cum gloanțele sficiuiau asfaltul. S-a ridicat și în clipa aceea s-au înfipt în copacul din fața lui două gloanțe. M-am aruncat peste el. Gloanțele nu-l atinseseră.

După acest episod era atât de șocat încât toata ziua a spus „ai văzut cum a sărit scorbura?”, și eu îi răspundeam că a sărit scoarța.

În parcul din spatele Catedralei era și un tomberon plin cu frunze.

După aceea am aflat că în tomberon era Nistor Plămadă cu o damigeană de vin lângă el.

După, un TAB, cu un reflector, lumina și trăgea în tot ce mai mișca prin parc. Am avut un mare noroc, fiindcă la plecarea din parc cel din TAB ne-a luat în vizor.

Vali era atât de stresat încât nu mai știa cum să scape din acel infern. A vrut să fugă, de parcă ar fi putut să se întrecă cu gloanțele. Eram atât de încordați încât simțeam că dacă ne nimeresc, ricoșau gloanțele. Am trecut podul de pe Bega. Alt coșmar care ne-a împins vreo trei ore sub o poartă fiindcă se trăgea, nu știu de unde, oricând încercam să ieșim.

Am scăpat pentru a nu știu câta oară în acea zi de moarte și o luăm la pas înspre apartamentul lui Manciu Marian unde aveam de gând să înnoptăm. Trebuia să trecem pe lângă Spitalul Județean, unde nu știam, dar tocmai se aduceau morții din oraș. Erau soldați puși în cordoane pentru a nu te putea apropia de spital. Ne-au somat, ne-au pus pe burtă, ne-au ridicat în picioare, cu fața la niște vitrine, cu mâinile sus! Vali avea la el o plasă cu două conserve. A fost întrebat ce are în plasă. A răspuns că are două conserve. I s-a ordonat să arunce plasa pe caldarâm. A aruncat-o. După aceea ne-a spus că dacă cumva în loc de conservă de pleu ar fi fost borcane, ne-ar fi făcut ingeri în clipa următoare. De ce-ți atârnă viața, de un ciob de sticlă.

Am ajuns la Marino acasă, sleiți fizic și psihic.

Ce v-a împins spre gestul revoltei?

M-am pus în slujba cauzei revoluției, neștiind ce va urma, trup și suflet, pe viață și pe moarte, fiind singura șansă care mă ajută să supraviețuiesc, ajungând în următoarele zile, pâna în 20 decembrie, în toate zonele mortale ale Timișoarei. Eram bucuros, satisfăcut, voios, plin de energie, viața conta prea puțin, moartea este eternă, era peste tot pe unde ajungeam. Nu puteai să gândești prea departe, și din cauza vârstei, a nepriceperii în ale politicii, vrând doar să se termine ceea ce s-a început în folosul poporului. Înnebunise Timișoara, era peste tot o explozie de fapte eroice, de bunătate, de într-ajutorare. Eram mulțumit de mine, de contribuția mea în declanșarea evenimentelor, eram tânăr și traiam în mijlocul unei schimbări majore.

Ce a urmat pentru dvs., după anul 1989?

Imediat ce am putut să-mi exprim opțiunile politice, m-am înscris în PNȚ, care îl avea în fruntea partidului pe seniorul Corneliu Coposu. Acum, uitându-mă în urmă, în 1992 PNȚ și PNL erau două partide fără sorți de izbândă în alegeri! Am ajuns în conducerea locală a partidului. A fost un

prim pas pe care l-am făcut, fără a avea experiență politică și pentru într-ajutorarea democrației.

O perioadă lungă după decembrie 1989 am fost chinuit de șocul post traumatic pe care l-am resimțit după atâtea tragedii trăite în acea perioadă. În momentele acelea era ceva normal să fi cu mâinile goale, să însoțești Drapelul României, cu stema decupată, împotriva armelor. Dar ce repercusiuni asupra psihicului tânăr, prieteni debusolați, dezorientați, șocați de modul barbar în care s-au deturnat idealurile lor de revoluționari cu gânduri de bine!

Această experiență pentru mine are un gust amar. Lupte politice duse cu mineri în vârf de lance, cuvinte mincinoase, injurii aduse partidelor din opoziție, o luptă dusă cu zidul comunismului cu față umană.

Am vrut să vă spun toate acestea cu sinceritate, nu ca o mărturie didactică expusă în ore și zile, seacă.

Cum percepeți, astăzi, la aproape 27 de ani, momentul declanșator al eliberării României de tarele dictaturii ceaușiste ?

Dacă ceva, acum 27 de ani, m-a împins înainte, să mă pună la loc de cinste în Revoluția Română din Decembrie 1989, nu pot decât să mulțumesc și să respect memoria acelor cercuri din care făceam parte și m-au îndrumat pe această cale.

Era o împotrivire surdă a întregului popor împotriva dictaturii ceaușiste, din care făceau excepție sistemele de opresiune bine îndoctrinate și hrănite și, având în vedere explozia de bucurie a celorlalte popoare scăpate de sub jugul comunist, nici nu putea exista un alt deznodământ, decât cel al spulberării dictaturii ceaușiste. Ce a urmat este o altă poveste, dar poporul și-a făcut datoria și și-a dat jertfele pentru a scăpa de ciuma roșie, sau de orice altă culoare, ceea ce simt că nu se percepe în cercurile politice încă cu claritatea de care cetățenii țării au nevoie.

Totul era mort, fără viață, priviri pierdute, vorbe care ascundeau gândurile. Am câștigat dreptul de a ne da seama că trebuie să ne privim și să ne facem un viitor demn, să cinstim idealul tinerilor care s-au jertfit, printr-o bunăstare adusă tuturor categoriilor sociale, și să nu mai lăsăm învrăjbirea și dezbinarea să ne macine identitatea neamului.

A fost România anului 1990 pregătită să înțeleagă noile coordonate, ale unei societăți de tip democratic?

Da, România era aliniată la linia de start și chiar gata de a recupera timpul pierdut. După cum percep eu la aproape 27 de ani de la revoluția din 1989, la linia de start nu au fost oameni exersați (politicieni) să se îndrepte spre dreapta, spre vest, au luat-o cu toată viteza înapoi, în sens opus.

Poporul a luptat și a câștigat libertatea după oboseală și crezând că îi va fi respectată jertfa umană, a pus-o la picioarele unor entități politice, care au transformat bunele intenții într-un preș peste care au călcat cu bocncii lor noi, cu minciunile politice, luptele lor interpartinice, spulberând idealurile de bine. Urât, cel mai urât lucru, ceea ce nici în visele cele mai negre nu am crezut că se va întâmpla, după ce revoluționarii și-au dat viața în 1989, să le furi și speranța într-o viață mai bună, și generațiilor viitoare, copiilor.

Da, România era pregătită să asimileze lecția libertății, a unei societăți de tip democratic, însă politicienii noștri, nu!

Cum comentați percepțiile diferite atribuite Revoluției Române din Decembrie 1989 ?

Celor care cred cu adevărat și au convingeri politice comuniste le accept modul de a gândi, văzându-i ca pe niște oameni cinstiți, onești, cu care se poate discuta la modul civilizat. Ca individ, comunistul adevărat este un om cu care poți avea polemici cordiale, din care poți împleti idei novatoare, benefice pentru bunăstarea comunităților. Pericolul este sistemul, cheia, care împinge individul spre dogme nebănuite și criminale, de o duritate psihică și fizică dusă până la genocid împotriva poporului tău. Cu aștia a trebuit să ne luptăm.

Acum, din naivitate, din bunătațe față de om, ne-am schimbat viețile și sistemul în care trăim, sau cel puțin așa crede majoritatea.

1989 ne-a prins cu cățărătorii din eșantioanele al doilea și al treilea a PCR-ului pe val, cu cei care aveau o gândire oportunistă, orientată spre propriile interese, împotriva voinței majorității populare. Aceste vârfuri învechite ale partidelor politice urâsc tot ce nu le dă voie să înfăptuiască „capitalismul sălbatic”, învrăjdesc clasele sociale între ele, profită de incultura

politică a populației, se ajunge până la divizarea individului. Divide et impera!

În concepția mea, politicianul care îți expune un program bine pus la punct, în beneficiul cetățenilor patriei, trebuie ajutat, prin vot. La prima minimă deviere de la program trebuie luptat cu toată ardoarea și voința de care poți da dovadă să-l anihilezi din funcțiile pe care le-a dorit.

Ce ușor să-i dai girul și după aceea, ascunzându-se în lașitatea lui, ce greu este să-l mai dai jos de pe pedestalul lui, de unde se crede un semizeu.

În încheiere, care este definiția pe care dvs. o atribuiți revoluționarului?

A fi revoluționar nu înseamnă a fi politician. Revoluționarii luptă împotriva nedreptăților impuse de politicieni propriilor popoare. Din aceste considerente când ți-ai impus modul de viață și ai ajuns să ai Titlul de Revoluționar adevărat, vei fi un paria pentru clasele politice, ești obligat să li te împotrivești când simți necurătenie în gândire și fapte. Din când în când obosești, ceea ce se așteaptă cu o răbdare diabolică, pentru a terfeli trecutul unei nații, a unui segment de populație, istoria și totul numai pentru lupta pentru putere.

De aceea suntem prinși la mijloc și improșcați cu invective și de cei trecuți și de cei actuali făcând restul populației să se uite cu dispreț înspre propria-i istorie.

La început te crezi zmeul zmeilor, că poți să generezi schimbări, după cum gândești la acea vârstă, ce greșală, și cât trebuie să pătimești fiindcă nu îți dai seama de menghina vieții. Mergi puțin mai departe și treci într-o viață ceva mai subțire, ieși din încleștarea menghinei și ajungi să crezi că fluiditatea vieții îți dă vioiciunea frumuseții leneșei iubiri, vis-à-vis de semenul tău și nici nu îți dai seama că șurubul elicoidal al menghinei s-a mai strâns...

Strâmbă-i lumea dus și întors,

Viceversa-i și pe dos.

(2016)

REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989: ÎNTRE ADEVĂR ȘI DENATURARE

Adrian KALI (n. 30 iulie 1968, Timișoara)

În timpul Revoluției Române din Decembrie 1989 de la Timișoara s-a remarcat prin curaj și spirit de sacrificiu.

În data de 17 decembrie este împușcat de două ori în apropierea podului Decebal.

Înainte de revoluție a lucrat la Întreprinderea Județeană de Producție Industrială și Prestări Servicii – IJPIPS – ca muncitor necalificat.

În prezent este profesor de liceu, scriitor și unul din cei mai avizați comentatori ai Revoluției din Timișoara.

În cei aproape 27 de ani de la declanșarea Revoluției Române din Decembrie 1989 atacurile asupra acestui „eveniment” au devenit din ce în ce mai acide. Care este punctul dumneavoastră de vedere?

Nu le consider atacuri acide, ci minciuni grosolane! O serie de nostalgici, istorici și ofițeri de Securitate, cu sprijinul presei, și mai nou, al internetului, încearcă „rescrierea istoriei” revoluției române. Un „ajutor” nesperat de ei este cel oferit de către unii revoluționari, care consideră că doar ei au fost în prim-plan în 1989, fără să înțeleagă, după aproape 27 de ani, întreaga desfășurare a evenimentelor. Ignoranța înseamnă putere. *O minciună spusă frecvent devine un adevăr, iar orice carte scrisă nu poate să ofere răspunsuri totale. Din acest punct de vedere, în acest război de imagine, momentan, câștigători sunt chiar perdanții din 1989, adică reprezentanții regimului de tristă amintire.* Lucrul nu este surprinzător, dacă avem în vedere pregătirea unora de a deveni cameleoni sociali. Pe acest fond, regimul comunist a existat aproape cinci decenii. Securității și turnătorii de ieri au devenit VIP-urile de azi. Evident, doar unii.

Care sunt motivele pentru care „unii și alții” doresc să transforme trecutul într-un „adevăr incomod”?

Orwell ne oferă răspunsul la această chestiune, în lucrarea sa „1984”! *Cine controlează trecutul, controlează viitorul.* Explicația este simplă. Marea majoritate a liderilor comuniști au avut un trecut comun: închisoarea. Stalin, Dimitrov, Dej, Ceaușescu au făcut pușcărie din diverse motive. Prima lor țintă, când au ajuns la putere, a fost să rescrie trecutul. Au fost falsificate imagini, documente care compromiteau imaginea „Tătucului”. A fost inventat un nou trecut. Ei erau de fapt un Jean Valjean, cu deosebirea majoră a *umanității*. Jean Valjean salva oameni – ei au realizat contrariul. Cei de azi, încearcă, la fel ca un infractor, să îl facă părtaș la infrațiune și pe cel nevinovat, inventând acțiuni care nu au avut loc, sau deformând adevărul, care în fond, este același lucru.

An de an, la sfârșitul lunii decembrie, în spațiul mediatic sunt propagate noi și noi scenarii și teorii în timp ce întrebările: „Cine sunt eroii din decembrie 1989?”, „Cine sunt martirii revoluției?” sunt ocolite. Cum comentați acest aspect?

„Arsenalul” celor care încearcă să rescrie istoria este, de fapt, un șablon simplu. Povestesc fără să fie opriți episoade pseudo-revoluționare, făcând apel la documente, la alte episoade din alte vremuri, pe care le „lipesc” după bunul lor plac. Nu o să auziți NICIODATĂ vorbindu-se de victime – victimele regimului comunist: deportați, luptători din munți, deținuți politici sau victimele represiunii din Valea Jiului sau Brașov. Cu atât mai puțin despre cei uciși, răniți, arestați în 1989. Ar însemna deschiderea cutiei Pandorei. Pentru ofițerii de Securitate, revoluția a fost un șoc psihologic major. Dintr-o dată, dintr-o elită a lumii, ei s-au trezit niște paria, s-au trezit vânați, s-au trezit din vânător, vânat. Chiar dacă pentru scurt timp. Nu cred că vor să mai retrăiască acele zile.

Ce argument ați folosi – pornind de la propria experiență din zilele revoluției – dacă ați sta la masa dialogului cu un detractor, în încercarea de a-i arăta și „cealaltă parte a baricadei”?

Nu aș folosi un argument, ci două. Unul: l-aș invita să viziteze cimitirele celor uciși în acele zile. Al doilea argument

ar fi memorarea și repetarea unor cifre: 1200, 978, 3300. Adică numărul morților, arestațiilor și raniților. Și acestea sunt cifre aproximative!

Ce a reprezentat pentru istoria dvs. personală momentul decembrie '89?

Nimic senzațional. A fost începutul vieții normale. Prețul a fost unul la care, însă, nu m-am așteptat.

Dacă astăzi ar fi nevoie, ați repeta „gestul revoltei”?

Chiar dacă aș ști că urmarea ar fi (ne)recunoștința veșnică a poporului român, DA, aș face același gest. Contează ca eu să mă pot uita în ochii copiilor mei și să știu că am rămas același.

Care este momentul care v-a marcat cel mai mult în zilele revoluției?

Ziua de 20 decembrie 1989. Dimineață am fost operat din nou pe viu și mi-a fost extras al doilea glonț. Gloanțe care urmau să fie predate organelor de Securitate. La câteva zeci de minute după operație, în Spitalul Victor Babeș a pătruns un grup de militari. Unul dintre ei, sanitar, avea un pistol-mitralieră în mână. Pe mine tocmai mă salvaseră niște medici, și în momentul când acesta a apărut cu arma în mână, alături de alți doi ofițeri, am vrut să îi dau cu ceașca de ceai în cap, chit că avea cască de oțel. M-au oprit medicii. Ei veniseră să îl viziteze pe soldatul Zaharia Adrian, rănit, aflat cu noi în salon, încă din data de 17 decembrie 1989. Am strigat la ei, ei au ieșit, și le-am zis colegilor din salon că de indiviziiăștia nu scăpăm niciodată.

La puțin timp, un asistent medical a venit fugind și ne-a spus că orașul iese în stradă. Spitalul e vis-à-vis de uzinele UMT. Am urcat pe spital și am auzit sirenele. Apoi, din ceață, au apărut cei de la UMT, în tăcere, cu steagurile având benzi negre pe ele. Am fost sigur că vom câștiga. Eram sigur de victorie. Seara, tot de pe spital, am vazut garniturile de tren cu muncitori aduși din Oltenia. Ciudat, nu mi-a fost frică, nu am crezut că nebunia – ca românii să ucidă români – să se mai repete. Și nu m-am înșelat. Pe moment.

Momentul negativ care, însă, m-a marcat a fost unul petrecut în data de 28 decembrie. Părăsisem definitiv spitalul și ajunseseam acasă doar de câteva minute. Mama m-a anunțat

că trebuie să merg la serviciu. Am urcat în troleibuzul 16. La capătul liniei, când să cobor, m-am prins cu singura mână sănătoasă, pe atunci, de bară ca să cobor. Cealaltă mână o aveam legată de gât și nu puteam să o mișc. Când s-au deschis ușile, o „doamnă” dolofană, cu două bagaje enorme, m-a izbit și am zburat din vehicol direct pe un genunchi. Atunci, fiind în poziția unui învins, m-am întrebat dacă a meritat să pățesc ce am pățit pentru genul acesta de oameni. La serviciu am primit o altă „palmă”: fusesem chemat să ajut la îndeplinirea planului pentru că altcumva nu puteam fi plătit. Și am cărat, pentru NOUA ROMÂNIE, cu o singură mână, motoare, la doar 11 zile după ce fusesem împușcat de două ori. *Viitorul nu a adus vreo schimbare. În scurt timp, sacrificiul a fost uitat...* Am preferat să rămân demn, chiar dacă acest lucru a costat.

Este România prezentului țara în care ați sperat că veți trăi?

În mare, da! Chiar este o Românie mai bună decât am sperat. La nebunia din decembrie, când românii ucideau români, mi-a fost greu să cred că rănilile se pot vindeca repede. Spre surprinderea mea, nu numai că sunt cicatrizate, sunt chiar uitate. Și mai nou, evenimentele rescrise.

Încotro ne îndreptăm?

La greșelile pe care le repetăm – adică nu tragem concluziile corecte despre 1989 – suntem la fel ca și omenirea după Primul Război Mondial. Nu au înțeles nimic din el și a urmat...Al Doilea Război Mondial...Posibil să vedem o răsturnare de situație, prin revenirea unora din foști, deghizați acum în mari patrioți, dar modalitatea de a scăpa de ei va fi, însă, mult mai costisitoare decât în 1989.

(2016)

TIMIȘOARA '89: SACRIFICIU ȘI LIBERTATE

Traian ORBAN (n. 20 februarie 1944, Petroșani), în decembrie 1989 era medic veterinar la CAP, în satulul Cadăr, județul Timiș.

În data de 17 decembrie, alături de alți manifestanți, participă la mișcările revoluționare din orașul Timișoara.

Este împușcat în timp ce se afla în Piața Libertății. Ulterior este transportat și operat la Spitalul Județean.

Actualmente este președintele Memorialului Revoluției 16-22 Decembrie 1989 din Timișoara.

În debutul discuției noastre, domnule Traian Orban, vă rog să relatați implicarea dvs. în desfășurarea Revoluției de la Timișoara din Decembrie 1989.

Ca mulți timișoreni și bănățeni, în 1989, am auzit la posturile de radio și televiziune din străinătate despre schimbările importante din țările blocului comunist est-european. Eram un fidel ascultător al postului de radio Europa Liberă și, ca mulți alți cetățeni, eram îngrijorat că în România nu se întâmplă nimic, ba mai mult, că la ultimul Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu prin cele afirmate, ne-a tăiat speranța de a avea o viață mai bună.

Am înțeles din cele auzite că acest sistem comunist fără nici un Dumnezeu poate fi totuși oprit. Am constatat că întreaga lume europeană a sprijinit mișcarea țărilor est-europene de a se elibera. Personal, eram un admirator al lui Mihail Gorbaciov care prin glasnost și perestroika a făcut posibilă MAREA SCHIMBARE.

Eram îngrijorat că Nicolae Ceaușescu (ultimul mare dictator comunist european) a respins aceste schimbări, astfel încât știrile de la Europa Liberă referitoare la problemele pastorului László Tőkés de la Biserica Reformată mi s-au părut

interesante! Am ascultat mai multe emisiuni, printre care și cea în care a acordat un interviu unui ziarist din străinătate, interviu comentat foarte mult în media internațională.

Eu lucram la vremea respectivă la un CAP din județul Timiș, localitatea Tormac, sat Cadăr, ca șef de fermă zootehnică. Locuiam la sediul CAP-ului și seara ascultam radio Europa Liberă, pentru că nu aveam televizor. Și alți săteni ascultau acest post de radio: fierarul de la CAP, un șofer, cu care ne mai împărtășeam despre cele întâmplate în afara țării. În seara zilei de 16 decembrie am auzit că pastorul trebuia să fie evacuat, și că în fața bisericii s-a adunat o mulțime de enoriași dar și alți timișoreni.

Era o emisiune la acest post de radio: Non Stop, care relua știrile cu mici completări, și era foarte interesant să aud această desfășurare a evenimentelor care au culminat cu numeroase arestări în seara de 16, respectiv noaptea de 16 spre 17 decembrie 1989. Toată noaptea am ascultat reluările, iar a doua zi, duminică, mă gândeam să plec la Timișoara, ocazia am și primit-o imediat, când a sunat singurul telefon din localitate, cel de la sediul CAP-ului. Cineva din Timișoara solicita să vorbească cu tovarășul Pompiliu Stanciu, despre care am aflat că era ginerele fostului președinte al CAP-ului de la Cadăr. Locuind în apropiere, am trimis-o pe femeia de serviciu după el. În câteva momente a și sosit, iar după un scurt dialog la telefon a început să se schimbe la față, a tras o înjurătură, și a spus că trebuie să plece de urgență la Timișoara, apoi a trântit telefonul. N-am să uit niciodată felul în care s-a încruntat, dar l-am rugat să mă ducă și pe mine la Timișoara, gândindu-mă că trebuie să ajung și să văd cu ochii mei ce se întâmplă în oraș. A acceptat. Am ajuns la Timișoara cu mașina dânsului parcurgând cam 45 de km. Pe parcursul drumului n-am vorbit nimic, fiecare era cu gândurile lui, apoi am coborât în apropiere de Hotelul Continental, la o intersecție, în Parcul Civic.

Ulterior am aflat că Pompiliu Stanciu era procuror la procuratura Timișoarei și se ducea la serviciu. Ajuns la Timișoara am intrat parcă într-o altă lume, în care peste tot erau grupuri de militari, camioane cu soldați, tancuri, cordoane ale forțelor de ordine cu scuturi și bastoane, dispuși către Banca

Națională, Hotelul Continental și Bastion, blocând accesul către Comitetul Județean de Partid la câteva sute de metrii. Era aproximativ ora 13.00.

Cum vi se înfățișau, în acele momente, străzile Timișoarei?

A fost un adevărat șoc să văd mii de timișoreni: bărbați, femei, tineri și copii care scandau: LI-BER-TA-TE! Era extraordinar să putem striga în gura mare LI-BER-TA-TE! după 45 de ani de comunism.

Am intrat în mulțime și, contaminat de sloganuri, am uitat de teamă, de instinctul de conservare, ca toată lumea din zonă. Am observat că în drum spre Piața Vasile Roaită, (azi Piața Sf. Gheorghe) un grup de indivizi spărgea vitrinele magazinelor cu o dexteritate nemaipomenită, și eram revoltat că cei care reprimau demonstrații pașnici, nu erau împotriva acestor distrugeri.

Era o adevărată hărmălaie în zonă, și deși am protestat să nu se spargă nimic, deși i-am atenționat pe cei din grup, aceștia tot au continuat să spargă vitrinele. La fel de interesant este faptul că nimeni din aparatul de represiune nu a făcut nimic pentru a-i stopa, iar arestările se făceau doar în rândul demonstraților. Se huiduia, se striga: „Libertate!”, „Azi în Timișoara, mâine-n toată țara!”, nu era nimic organizat, iar în rezistența noastră era o solidaritate umană, un fel de a protesta prin însăși prezența noastră în zonă prin retrageri și replieri, astfel încât am ajuns să fim împinși din Piața Sfântul Gheorghe spre Piața Libertății, unde era deja un grup mare de manifestați care scandau: „Libertate!”, „Azi în Timișoara, mâine-n toată țara!”

Grupul nostru s-a subțiat, dar s-a refăcut în Piața Libertății unde era sediul Garnizoanei Militare din Timișoara, sediul Diviziei 18 Mecanizate. Desigur că și aici erau tancuri și TAB-uri, în mișcare care încercau să disperseze manifestații. Mai era un grup de cetățeni care au devastat magazinul Consignația din Piața Libertății, alții Cofetăria Macul Roșu, și ieșeau cu mărfuri oferind dulciuri și sucuri demonstraților care-i refuzau huiduind și încercând să-i oprească. Și aici am observat că cei care se ocupau de represiunea demonstraților nu se ocupau de acești hoți.

Care era atitudinea forțelor de ordine față de manifestații?

Mi s-a părut revoltător gestul unor soldați care în încercarea de a împrăștia lumea, rețineau persoane din rândul protestatarilor. Așa au reținut și un domn, cu pălărie neagră, mare, cu o pelerină tot neagră, l-au tras în spatele cordonului și l-au lovit cu paturile puștilor. Lumea striga în continuare: *LI-BER-TA-TE!* Omul a căzut, și nu l-am mai văzut multă vreme, crezând că a fost ucis. Ulterior am aflat că era doctorul Teodor Tăut, stomatolog, care încercase un dialog cu soldații spunându-le că sunt frații noștri, copiii noștri, însă era clar că acest lucru nu s-a dorit. Cei din spate dirijau totul, inclusiv deschiderea cordonului pentru a lăsa să treacă tancurile și TAB-urile pentru a împrăștia mulțimea. Lumea s-a retras spre magazine, pe străzile din apropiere. În urma tancurilor veneau și soldații din cordon. Este interesant că după ce s-au oprit, lumea s-a repliat, și au pornit din nou. De remarcat faptul că în loc să se împrăștie, venea tot mai multă lume.

Când ați auzit primele focuri de armă?

A început să se tragă înainte de ora 17.00, inițial cu muniție de manevră, probabil pentru a dispersa mulțimea. Eram înspăimântat, nu credeam că o să se tragă, dar am văzut că nu cade nimeni, că nu sunt răniți, așa că am rămas. Oamenii scandau lozinci, făceau revendicări materiale, totuși după un timp am văzut că se trăgea în sus, și cădea tencuiala de pe clădiri, se trăgea deja cu muniție de război. Fiind militar în rezervă, cu stagiul militar satisfăcut, mi-am dat imediat seama ce se întâmplă. Am auzit că a fost împușcat un cetățean chiar de lângă mine și când m-am aplecat să văd ce se întâmplă am fost împușcat peste tot de sânge, probabil a fost atins chiar în carotidă. Atunci am fost și eu împușcat și am căzut secerat.

Am simțit imediat o durere cumplită, și-i priveam pe ceilalți cum se uitau la mine de sus, și din nou am simțit că eram într-o altă lume.

După ce ați fost împușcat, ce a urmat?

Niște brațe m-au ridicat, m-au dus la o mașină, unde mi-am pierdut cunoștința.

Mi-am revenit la Spitalul Județean, unde m-am trezit că sunt pus pe o targă. Am fost dus la sala de operații. Hainele

mi-au fost tăiate, probabil pentru că nu știau unde am fost împușcat, fiind plin de sânge. Eram dezbrăcat, pe acea targă, sau cărucior, nu mai știu exact, și am fost scos după ce mi s-a făcut o injecție pe coridor, fiindcă nu aveam hemoragie.

Am auzit doar: „Să luăm altul, avem cazuri mai urgente”.

Era așa de frig, și toți eram în așteptare. Coridorul și holul erau pline de răniți, dintre care mulți gemeau și urlau. *Am văzut morți, oameni în agonie, multă suferință și durere, oameni stând la coadă, la o șansă la viață, în speranța că vor fi salvați.*

Am observat câteva asistente în mare derută, neștiind pe care din noi să ne ducă întâi la operații. Au și venit doi indivizi cu două halate pe umeri, și am simțit că vor să-mi ia ceasul, aveam un Atlantic, și le-am spus că trebuie să fiu operat. Văzând că sunt conștient, au plecat. După scurt timp, a apărut un brancardier, din satul Șipet care, după ce m-a examinat, m-a întrebat de unde sunt și ce caut acolo. L-am rugat să-mi aducă ceva de îmbrăcat și mi-a pus pe coapsă un tifon și un cearceaf, iar când a venit o salvare a decis imediat că trebuie să fiu mutat la Spitalul de Ortopedie. Acest brancardier de fapt m-a scos din infern, și deși am dorit să-i mulțumesc ulterior, am aflat că a murit la un an de la aceste evenimente, probabil din cauza unui infarct. Și la Ortopedie era plin de răniți. Este interesant că deși răniții gemeau, nu vorbeau cu nimeni, toți erau îngrijorați, terorizați, de situația în care au ajuns și de ceea ce va urma.

Nimeni nu era sigur.

Aceasta a fost participarea mea la revoluție, aproape 4 ore, care au culminat cu o altă pagină din viața mea, aceea cu viața de spital, cu intervenții și operații.

Am văzut fețele medicilor preocupate de soarta numeroșilor răniți, de lipsa de aparatură și de condițiile indecente din spital, și îmi mai amintesc că nici unul dintre pacienții de aici nu a decedat, și din acest motiv le sunt recunoscător.

În ziua de 18 decembrie au venit la spital câțiva indivizi, care notau în niște carnețele numele, locul de muncă, situația familială, referiri la contextul în care am fost împușcați, astfel că sentimentul de teamă a crescut. Deja comentam, gândindu-ne la familie, la aparținători, la eventualele consecințe pe care le-ar putea suferii rudele noastre.

Unul din medici a protestat și a scos din sală un rănit.

În 19 decembrie n-au mai apărut, am aflat că spitalul e păzit de militari, fiind interzisă vizitarea bolnavilor. Ulterior am aflat din declarațiile unui nomenclaturist că răniții aveau regimul de arestați, pentru că nu se dorea răspândirea informațiilor.

În 20 decembrie am aflat că în oraș sunt mari manifestații, coloane de la diferite întreprinderi care se deplasau peste tot, de fapt, o grevă generală. O coloană a ajuns și în fața spitalului scandând: „Aveți grijă de răniți!”

Atunci am simțit că evenimentele au luat o întorsătură și o amploare nemaipomenită. Am aflat, de asemenea, că Armata s-a retras în unități, și că orașul a fost declarat LIBER.

Numai eram niște răniți părăsiți, niște posibili infractori, astfel că ne-am recăpătat încrederea și speranța că vom supraviețui și vom scăpa. Am plâns. Abia atunci am avut curaj să dialogăm, dezbătând între noi evenimentele. Eram trei într-un salon, ulterior patru, și ne gândeam că e posibil să se schimbe ceva și la noi în țară. Nu ne-am gândit că ceea ce se întâmplă e un act revoluționar de excepție pentru Timișoara, Banat și România. Erau doar niște gânduri care în timp s-au împlinit prin implicarea revoluționarilor timișoreni (români, maghiari, germani, sârbi, bulgari) în ceea ce a urmat. Cât am fost la spital a venit să mă viziteze Pompiliu Stanciu, cel cu care am ajuns la Timișoara în mod întâmplător, cred că prin 20 decembrie, și m-a întrebat cum mă simt.

În toți acești ani, de câte ori/de către cine ați fost contactat pentru a descrie experiența din timpul revoluției?

În anii care au trecut după revoluție mi s-a cerut să descriu de nenumărate ori amintirile mele cu privire la momentele din decembrie 1989, fie la televiziune, în ziare, fie în emisiuni radio din țară și din străinătate, mai ales la începutul anilor '90.

La începutul anilor '90, interesul pentru elucidarea evenimentelor din decembrie era mai accentuat decât în prezent... Dvs. cum ați perceput acea perioadă?

După Revoluție, în primii ani, exista un interes deosebit în mass-media românească, dar mult mai mult în Timișoara, unde Dosarele Revoluției au fost întocmite, completate, având loc mai multe procese fiind cercetate și condamnate mai multe

cadre implicate. La proces au participat numeroase victime, răniți, urmași, martori la evenimente, care au făcut posibilă adunarea de probe împotriva celor vinovați.

În București, unde s-au înregistrat cele mai multe victime, nu s-a înregistrat nici un proces, oamenii au fost, de fapt, manipulați să nu se prezinte în tribunalele și judecătoriile din capitală, existând o imixtiune gravă a politicului, de amânare, tergiversare și chiar stopare a cercetărilor.

Din punctul meu de vedere, toți cei care au fost implicați după 22 decembrie sunt victime ale unei odioase manipulări, realizate de structuri specializate și factori decizionali iresponsabili, respectiv cei vinovați au fost trecuți sub tăcere. Consider că toate victimele de după 22 decembrie nu au fost dușmanii poporului român, și nu au meritat acest tratament de ignorare, de uitare, și de o justiție oarbă la toate aceste suferințe.

Cei care și-au asumat puterea și conducerea țării la nivel central și în teritoriu sunt responsabili de ceea ce s-a întâmplat. Imediat după revoluție, familiilor care-i căutau pe cei dispăruți li s-a spus că probabil aceștia au traversat frontiera, și mult timp după aceea i-au tot așteptat pe cei dispăruți.

În prezent sunteți președintele Asociației Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, din Timișoara. În ce an s-a înființat asociația și care a fost scopul întemeierii acestui proiect?

Asociația Memorialul Revoluției s-a constituit în 1990, pe 26 aprilie, cu scopul cinstirii memoriei Eroilor Revoluției și a victimelor. În acest scop, proiectul inițial, pentru realizarea unui monument Memorial a fost completat cu 12 monumente, amplasate în Timișoara, în locurile unde oamenii au murit.

Monumentul Memorial este de fapt un complex Memorial situat în Cimitirul Eroilor din Timișoara care cuprinde un perete monumental, o flacără permanentă, o capelă deschisă și pietre funerare cu numele și vârsta eroilor.

În prezent, monumentele Eroilor din Timișoara constituie un traseu prin oraș, care reface deplasările Revoluționarilor de ATUNCI, și reprezintă unul dintre obiectivele turistice importante ale Timișoarei.

Sigur că, în prezent, acest ansamblu de importanță națională legiferat prin legea nr. 152 din 26 iulie 2000 este trecut pe o hartă turistică de vizionare a Timișoarei, declarată de

curând Capitală Culturală Europeană pentru anul 2021. Acest ansamblu a devenit în timp un brand al Timișoarei, respectiv un brand al istoriei.

Care au fost provocările pe care asociația le-a întâmpinat în acești 27 de ani de activitate?

Asociația Memorialul Revoluției, de-a lungul perioadei pe care a parcurs-o, a avut parte de numeroase probleme, de provocări, uneori chiar din partea unor victime ale revoluției, convinse de cineva de inutilitatea proiectelor noastre. Au fost multe cazuri în care multe victime, urmași sau răniți au fost convinse să nu participe la procese.

În 1998 Memorialul a dobândit un spațiu pe Strada Ungureanu, care a devenit sediul nostru, o clădire – o adevărată ruină, care nu prezenta siguranță fiind evacuată, dar noi am reușit cu bani publici să o consolidăm și să o amenajăm pentru o bună funcționare a Centrului Național de Documentare, Cercetare și Informare Publică despre Revoluția Română, a sălilor expoziționale, a arhivei de documente, de fotografii, de presă din țară și din străinătate, de filme și emisiuni TV, întreaga noastră bază de date de istorie orală cu referire la revoluție.

În anul 2011, după un proces îndelungat, imobilul a fost retrocedat unui cumpărător ai urmașilor proprietarilor de drept. Șansa noastră a fost că la scurt timp, Ministrul Apărării, Gabriel Oprea, susținând proiectele noastre, a atribuit Memorialului o fostă cazarmă militară.

Din păcate însă, sediul nostru actual, deși a fost amenajat parțial, nu asigură condiții corespunzătoare de păstrare și conservare a patrimoniului Memorialului Revoluției: aparatură, arhive, mobilier. Imobilul este supus intemperiilor, acoperișul fiind în bună măsură deteriorat și, deși am solicitat Ministerului Culturii și Guvernului ajutor, nu am primit nici un răspuns favorabil. Soluția de compromis pe care am adoptat-o este amplasarea a circa 20 de găleți în pod pe unde au loc scurgeri de apă și folii de plastic care să protejeze tavanul de la etajul I.

Sunt îngrijorat că acest patrimoniu unic în toată țara, care evocă prin ansamblu – momentele dramatice trăite de români, dar și de bucurie că am scăpat de Ceaușescu, clanul său, învingând comunismul – este în pericol!

(2016)

ULTIMELE ZILE ALE DICTATURII CEAUȘISTE ÎN SFÂNTUL GHEORGHE

Ioan TODIRAȘ (n. 26 decembrie 1958 în orașul Dolhasca, județul Suceava)

A urmat cursurile Facultății de Drept din cadrul Universității București între anii 1990-1994.

Începând cu anul 1990 a fost deputat în Parlamentul României.

A ocupat funcția de expert guvernamental în intervalul 1993-2000, iar în următorii patru ani (2000-2004) a fost viceprimar al sectorului 1, București.

În prezent este directorul Departamentului Juridic, în cadrul Curții de Conturi din România.

În decembrie 1989 a participat la Revoluția Română din Sfântul Gheorghe, județul Covasna.

Cum era viața de zi cu zi în timpul dictaturii ceaușiste?

Într-o Românie chinuită de foame, frig și frică, existența fiecărui cetățean era încremenită în derizoriu și expusă unor reguli absurde de trai. Oamenii se perpeleau în rutină și neajunsuri. Zilele nu se deosebeau între ele. Eram învățați să trăim într-o lume povârnită.

Lipsurile ne pândeau pe toți. Pe atunci mă apropiam de 30 de ani. Eram un tânăr căsătorit. Aveam doi copii. Găseam cu dificultate lapte praf, medicamente, alimentația de bază. Și cel mai important lucru, în timpul conducerii lui Ceaușescu ne lipsea libertatea!

Dimineața mă trezeam devreme și porneam spre muncă. După program mă întorceam acasă. A doua zi o luam de la capăt. Nu aveai unde să evadezi. Aveam copiii la grădiniță. Pe atunci, îți plăcea sau nu locul de muncă, realizai bine sau nu sarcinile de serviciu, erai plătit așa cum erai plătit, însă nu aveai alternative. Nu existau alte surse de venit decât cele de la stat. Nu puteai să renunți.

Tinerii poate nu reușesc să înțeleagă, pe deplin, ce a reprezentat comunismul pentru istoria țării noastre. Este vorba despre o altă lume, la care ei nu au avut acces. Viața românilor, în acea perioadă, se ghida după alte coordonate. A trebuit să luptăm ca să fim liberi!

Unii dintre cei care au trăit experiența comunismului preferă însă să uite sau să-și nege traiul din acele vremuri. Eu, de exemplu, nu pot să afirm că nu am făcut „politică” înainte de 1989. Este adevărat că nu aveai cum să faci politică – nu în sensul pe care acest termen îl are în prezent, dar eram cu toții angrenați în mecanismul comunist, într-un fel sau altul. Cu toții trăiam și munceam în Republica Socialistă România!

Am fost numit membru de partid deoarece conduceam o organizație de tineret într-o întreprindere mare din Brașov, Tractorul, care avea angajați 11 mii de tineri. Cei care astăzi susțin că nu au fost membri de partid – în opinia mea – au fost acei oameni incomozi de care sistemul încerca să se debaraseze. Nu putem considera, însă, că toți membrii de partid erau comuniști înrăiți și aprigi susținători ai tovarășului. Nu puteai ocupa o funcție importantă, nu aveai voie să promovezi într-o categorie profesională superioară dacă nu erai membru de partid. Dacă erai un bun cetățean și nu aveai antecedente penale erai obligat să fi membru de partid – pe atunci, această calitate era o formă de „recompensă” a regimului. Aparatul lui Ceaușescu cuprindea în cleștii săi toate domeniile de activitate ale cetățenilor. Era omniprezent. Dacă te împotriveai erai expus riscului.

În ce domeniu lucrați?

În anul 1989 lucram ca șef de birou la Întreprinderea Baza de Aprovizionare Tehnico Materială din municipiul Sfântul Georghe, județul Covasna. În perioada dictaturii ceaușiste toate județele din România aveau o instituție care se ocupa cu aprovizionarea materialelor de construcții și a altor bunuri necesare zonei respective.

Prin natura meseriei trebuia să mă deplasez în diferite locuri ale țării, să închei contracte cu diverse întreprinderi socialiste de stat și să intru în contact cu foarte mulți oameni – cunoșteam starea de spirit a românilor, nemulțumirile,

speranțele și nevoile lor. Acest lucru mi-a permis ca în anul 1987, în 15 noiembrie, să mă aflu la Brașov, printre cei care și-au manifestat nemulțumirea față de regimul comunist.

Împreună cu vreo 20-30 de tineri ne-am adunat în fața clădirii Modarom. Ulterior, numărul a crescut. Ne-am deplasat în grup și am scandat: „Libertate!”, „Jos Comunismul” până în fața Comitetului Județean. Se adunaseră mai multe grupuri de demonstranți, dar din păcate, eram puțini... pentru o acțiune atât de importantă și care, în cele din urmă, a fost înăbușită de organele de represiune.

Revolta muncitorilor brașoveni rămâne *izvorul* Revoluției Române din Decembrie 1989. Eram tineri și naivi. După ce ne-au reținut și anchetat am asistat neputincios cum prietenii și cei cunoscuți, forțați de autorități, trebuiau să-și părăsească casa și să se mute în alte localități.

Scena politică internațională a anului 1989 înregistra schimbări majore. În acest context, anticipați măsurile radicale asumate de români în luna decembrie?

În anul 1989, în plan politic și social, pe scena internațională s-au înregistrau schimbări majore. Ascultam știrile difuzate de Europa Liberă și știam care era situația în blocul comunist. Era limpede. Era doar o chestiune de timp! Cu toții speram ca lucrurile să se schimbe și în România!

Evenimentele din 16 decembrie 1989 m-au prins la Timișoara! Trebuia să contractăm niște utilaje de la o fabrică pentru întreprinderea la care lucram, Baza de Aprovizionare Tehnico Materială. Acolo am văzut nemulțumirea și curajul timișorenilor, în special al tinerilor, care invadaseră străzile orașului. Când m-am întors din delegație, în Brașov, dar și în restul țării, era acalmie... Era liniștea dinaintea furtunii!

Zilele treceau și informațiile începeau să circule. Mi-am dat seama că în sprijinul timișorenilor trebuie să se implice întreaga țară. Stătea în dorința și puterea noastră să ne eliberăm de jugul dictaturii ceaușiste!

În ce a constat implicarea dvs. în desfășurarea Revoluției Române din Decembrie 1989?

În cadrul platformei industriale la care lucram erau mai multe întreprinderi: Utilaje Auto, Mașini și Aparate Electrice etc. Numărul muncitorilor era mare. În ziua de 21

decembrie 1989 am reușit să discut și să mobilizez tinerii brașoveni și pe cei din Covasna – colegi și cunoscuți de la locul de muncă. Era rândul nostru! Trebuia să facem ceva! A doua zi ne-am manifestat nemulțumirea față de regimul comunist în fața Consiliului Județean de Partid Covasna. Riscul era mare, dar noi ne gândeam la un singur lucru: ce se va întâmpla dacă mișcarea noastră va fi înfrântă – aveam experiența revoltei din '87 de la Brașov, când am fost urmăriți de organele de Miliție. După moartea generalului Milea, când armata a fraternizat cu populația ieșită în stradă, am reușit să intrăm în clădirea Consiliului Județean. Haosul era peste tot. Noi, cei care doream să schimbăm societatea în care trăiam, trebuia să ne organizăm. Era o experiență inedită!

Am primit alături de noi trupele de Securitate, oameni pe care nu îi cunoșteam. Începuseră și zvonurile unor atacuri în diverse instituții. Încercam, cu sprijinul unităților de Securitate și Ministerului Apărării, să asigurăm paza acestor obiective. În 23 decembrie 1989, seara, inspectam diferite puncte importante din oraș și județ – intrările în oraș, arterele de circulație – pentru a ne asigura că trupele Ministerului Apărării și cele ale Securității asigură paza. Atunci trupele Ministerului Apărării ne-au raportat că cei de la Securitate au dispărut. Începuse să se tragă. Nu știam cine sunt autorii. Întreaga zonă era atacată.

Eu, împreună cu grupul de manifestanți din care făceam parte, asiguram paza. Mergeam unde era nevoie de noi. A trebuit să ne deplasăm la Gară – unde o garnitură de tren era atacată.

Când ne-am apropiat de clădirea Gării din Sfântul Gheorghe s-a tras cu mitraliera asupra noastră dintr-o fabrică de nutrețuri combinate. Tavanul sălii de așteptare din Gară a căzut peste noi. Eram unul lângă altul și am reușit să scăpăm. A doua zi dimineața, m-am deplasat la o mină din Covasna – la Baraolt. În acele zile, pericolul era pretutindeni. Situația în Covasna era diferită. Dacă în tot restul țării știai că sunt români în diferite structuri, sigur, existau și unii care erau împotriva, în Covasna situația era deosebită. Maghiarii din Covasna ne sprijineau, dar atitudinea lor ne transmitea următorul lucru: „Da, suntem alături de voi. Există unitate între români și maghiari, dar o unitate în diversitate”.

Este de înțeles, aveau cutumele lor, problemele lor, dar pentru noi, în acele clipe, situația era dificilă.

Primeam circulare, decrete din partea CFSN și încercam să ne organizăm, cât puteam, cu resursele de care dispuneam, ca dușmanul nostru, care pândea străzile și pe care nu-l puteam identifica, să nu ne doboare.

A fost greu...

Spitalele din București solicitau sânge pentru răniții revoluției. Am pornit la drum spre capitală în ziua de 24 decembrie 1989, dar din păcate, nu am reușit să ajungem. În apropierea capitalei am fost legitimați și ni s-a spus că nu avem voie să avansăm.

Repet, a fost greu, dar trebuia să fim uniți. Să ne organizăm. Din această dorință am înființat o organizație a tineretului liber. Ne-am adunat mai mulți tineri, din oraș și din țară, și am constituit Uniunea Tineretului Liber Democrat din România – o organizație apolitică. Așa a luat naștere Partidul Tineretului Liber Democrat din România, partid care s-a înființat la Sfântul Gheorghe, Covasna. După o lună de zile a devenit partid național, cu sediul în București. Acest partid, după alegerile din 20 mai 1990, a avut reprezentanți în Parlament.

Ce reprezintă pentru dvs., la un sfert de veac de la izbucnirea revoluției, momentul când românii au decis să spună „nu” sistemului?

Momentul 1989 reprezintă o renaștere a României. Abia atunci am simțit că suntem liberi. Și am fost mai liberi decât ne imaginam. Am fost prea încrezători și acesta a fost motivul pentru care s-au comis unele greșeli. Libertatea și democrația duse la extrem sunt tot atât de rele ca și constrângerea!

Realizam că am participat la un lucru mare, dar nu ne venea să credem că va fi pentru totdeauna.

Cum percepeți evoluției României postdecembriste? Realitatea prezentă corespunde idealurilor dvs. din decembrie 1989? Se puteau realiza mai multe...

Privind retrospectiv la ceea ce am sperat noi și ceea ce se întâmplă astăzi în România, nu pot să nu afirm că există o mare discrepanță. Ne-am dorit mult mai mult! Într-o discuție

cu președintele Ion Iliescu, acesta susținea următoarea idee: „Comunismul dus la extrem este nociv, dar la fel de nociv poate fi și capitalismul!” Realitățile zilelor noastre ne demonstrează spusele domniei sale.

Se puteau realiza mai multe...

Doriți să mai adăugați ceva?

Decembrie 1989 a reprezentat un moment unic în istoria României! Nu a fost cetățean care să nu-și manifeste sprijinul față de actul revoluționar. Trebuie să înțelegem, însă, că românii se întâlneau cu libertate după mult prea mulți anii de izolare. Fiecare a reacționat în felul său...

Unora le era încă frică.

În întreprinderea în care lucram erau oameni cărora le era teamă să vorbească cu mine. Speranța exista, însă!

Chiar și cei care nu participaseră la revoluție se simțeau victorioși și încrezători în viitor! Pe atunci eram vicepreședinte CFSN Covasna. Am chemat directorii întreprinderilor la o sedință să discutăm despre asigurarea pazei, ce stocuri de materiale avem. I-am întrebat câtă marfă aveau în stoc. Aveau cantități mari de carne, lapte, brânză și unt pentru export. Le-am spus să o pregătească pentru consumul intern.

Oamenii au văzut că ceva se schimbă, deși trebuie să recunoaștem că ne era frică. Ne imaginam ce se va întâmpla dacă nu vom reuși. Unii dintre cei care și-au asumat conducerea bunului mers al țării după revoluție au riscat foarte mult!

În încheiere, care este mesajul dvs. pentru cititori?

Adevărul revoluției române trebuie să rămână nestins în conștiința poporului român. Anii au trecut și odată cu timpul s-a așernut uitarea și nepăsarea peste mințile multora! Acele zile glorioase ale revoluției când noi, cei care am îndrăznit să spunem „nu”, am ieșit în stradă și am protestat împotriva dictaturii lui Nicoale Ceaușescu, nu ar trebui condamnate uitării!

Am îndrăznit să ieșim în stradă. Ne-am pus viețile în pericol! Unii dintre noi au fost răpuși...

Nu trebuie să uităm!

(2016)

AM PLECAT LA REVOLUȚIE

Mihai MONTANU (n. 21 aprilie 1949, București), în decembrie 1989 lucra ca inginer proiectant.

A participat la Revoluția Română din București și a fost unul din membrii inițiali ai CFSN anunțați de Ion Iliescu în data de 22 decembrie 1989, la TVR.

După 1989 a lucrat în Ministerul Afacerilor Externe.

Între anii 1994-1997 a ocupat funcția de conducere a Ambasadei Române în Namibia și între anii 1999-2002 a fost ambasadorul României în Malaysia.

În anul 2004 a ocupat funcția de consul general al României la Rio de Janeiro.

Care era ocupația dumneavoastră în timpul regimului comunist?

După finalizarea studiilor universitare am lucrat ca inginer, mai întâi ca stagiar la Combinatul de Îngrășăminte Valea Călugărească – unde, astăzi, din păcate, au rămas doar niște fiare contorsionate, deși vorbim de o investiție care a dispus de o tehnologie performantă pentru acele vremuri, importată din Italia – apoi am dat examen în cadrul Institutului de Studii și Proiectări Hidroenergetice și am devenit inginer proiectant pentru partea electrică a hidrocentralelor.

Am depus un efort constant în activitatea pe care am întreprins-o, reușind să proiectez, până în 1987, zece hidrocentrale – an în care am primit o notificare, cu un răgaz de două săptămâni, să-mi găsesc un alt loc de muncă. În acea perioadă, Partidul dăduse dispoziție ca toți cei care aveau rude în străinătate să fie dați afară din instituțiile principale. Sora mea era stabilită în Germania!

Prin forța împrejurărilor, m-am angajat la Energo-Montaj, unde am lucrat timp de doi ani, din 1987 până în 1989.

Anul 1989 a reprezentat un moment de cotitură în istoria Europei. În timp ce România rămânea fidelă dicta-

turii ceaușiste, în plan internațional structurile comuniste se prăbușeau treptat. În acest context, anticipați valul schimbărilor ce aveau să se producă în decembrie 1989?

Ceea ce s-a întâmplat la Timișoara nu a fost o surpriză, ci confirmarea speranțelor noastre. Îmi doream ca România să fie cuprinsă de vârtejul schimbărilor ce aveau loc pe scena internațională. Anul 1989 a marcat o serie de schimbări majore, la nivel politic și social, în Europa. Românii trebuiau să reacționeze la un moment dat.

În timpul dictaturii ceaușiste, viața de zi cu zi era plină de nemulțumiri: frig, întuneric și foame. Televiziunea difuza programe scurte, de două-trei ore pe zi. Nu exista posibilitatea de a călători în străinătate. În magazine lipseau produsele necesare pentru un trai decent.

Era doar o chestiune de timp!

Când ați aflat despre revolta de la Timișoara?

Mi-a fost ușor să aflu ce se întâmpla la Timișoara. Nepoții mei, studenți în acea perioadă, locuiau chiar în centrul orașului, în apropiere de zona Operei.

Începând cu 16 decembrie 1989, mi-au relatat în convorbirile telefonice zilnice, starea de spirit a oamenilor și tot ceea ce se petrecea pe străzile Timișoarei.

Ce v-a îndemnat să ieșiți în stradă?

Timișoara a trezit conștiința românilor! Sloganul „Azi în Timișoara! Mâine-n toată țara!” a avut un efect de stimulare, nu doar asupra mea, ci asupra întregii populații. A fost imboldul de care aveam nevoie în acele clipe pentru a ieși în stradă.

Barbu Petrescu a avut inițiativa de a organiza mitingului din 21 decembrie – dată ce a marcat declanșarea revoluției în capitală și explozia manifestărilor nemulțumirilor bucureștenilor.

Mâhnirea pe care o acumulam zi de zi ne-a împins în stradă! Nu știam cum se va încheia. Doream cu ardoare căderea lui Ceaușescu!

21 decembrie 1989. Care era starea de spirit a bucureștenilor?

În data de 21 decembrie m-am dus la serviciu, la Energo-Montaj. La ora șapte, când am ajuns la birou, le-am spus colegilor: „Ceva se petrece în București. Haideți să vedem ce se întâmplă!”

Au fost reticienți. Șeful de colectiv mi-a spus că va chema Securitatea să mă aresteze. Pe la ora 10.30-11.00, când s-a spart mitingul din fața Comitetului Central, am plecat de la serviciu. Le-am spus colegilor: „Mă duc la Revoluție!”

M-am urcat în mașină și am pornit spre Piața Romană. Lumea deja se adunase. Era și un cordon de milițieni la intrarea spre bulevardul Magheru. Oamenii se uitau cu frică spre ei. Erau înarmați cu pistoale-mitralieră.

La un moment dat observ pe colțul bulevardului Dacia, între Piața Romană și Calea Griviței, o păpușă atârnată într-un pom, pe care scria Ceaușescu. În clipa următoare, în stânga mea, la o distanță de 2-3 metri s-a oprit o mașină, Dacia neagră, din care a coborât un cetățean ce semăna izbitor cu Ceaușescu. Îl întreb pe individul care coborâse din aceeași mașină: „Cine este?” Era generalul Andruță Ceaușescu. Apoi generalul ne întreabă: „Ce vreți copii?” Eu îi arăt păpușa și îi spun ce-l așteaptă dacă nu-l va înlătura pe Ceaușescu de la putere. Lumea aflase, deja, cine este și se apropia amenințător spre el, moment în care s-a retras în mașină și a plecat.

După o perioadă scurtă, în jurul orelor 12.30-13.00, dinspre Ana Ipătescu, Secția de Miliție nr.1, au început să apară dube din toate sensurile. Coborau patru – cinci milițieni, care prindeau manifestanții și plecau cu ei. Dubele veneau și plecau în viteză. Oamenii s-au speriat și au început să se răspândească. Atunci am părăsit zona și am pornit spre Universitate, la Batiștei, unde alte grupuri de bucureșteni începeau să se strângă. Am stat acolo până au sosit mașinile de pompieri, care aruncau cu gaze lacrimogene înspre noi. Mă gândeam ce să fac. Încă nu se înnoptase. La scurt timp, pompierii aflați în zonă încep să stropească cu un lichid care ne provoca usturime.

În jurul orei 18.00 observ pe unul, în față la Intercontinental, urcat pe umerii altor cetățeni, cu o portavoce în mână, care striga: „Jos Ceaușescu! Vrem guvern!”

Era Dan Iosif.

Seara, militarii au început să tragă focuri de armă în aer, în timp ce noi eram cu mâinile goale și cu pieptul gol. Atunci am pornit spre casă. Milițienii erau pretutindeni. Nimeni nu putea să mai iasă din Piață. Printre ei se afla și Ciobanu, sectorist, care îmi spune: „Am primit ordin să nu vă lăsăm să treceți. Vin dubele”.

M-a lăsat să plec. Eu și încă vreo 50 de cetățeni am reușit să trecem de cordonul de milițieni. Am luat-o spre Alexandru Sahia. Dubele veneau în urma noastră. Era în jur de 23.30. În cele din urmă, am reușit să ajung acasă.

Care era situația în capitală, în data de 22 decembrie?

A doua zi dimineața, pe 22 decembrie, m-am dus la serviciu, unde era mare agitație. Le-am spus: „Haideți că a început Revoluția”. Șeful de colectiv îmi spune: „Am chemat Securitatea să te aresteze. Ești agitator! Provocator. Dușman al poporului!” Am plecat iarăși singur. Niciun coleg nu mi s-a alăturat. Bulevardul Magheru era liber. Oamenii erau adunați la Intercontinental și la Piața Romană. Strada era blocată de mașini blindate. La Teatrul Nottara, pe balcon, cineva striga lozinci anticeaușiste. Era Mircea Diaconu.

Pe la 10.30 am văzut ofițerii aflați în zonă care se uitau împrejur. Unul dintre ei îmi zâmbește. Mă apropii și îl întreb ce ordin a primit: „Am primit ordin să ne retragem în cazarmă.” I-am luat steagul și l-am rugat să mă ducă, împreună cu alți 10 cetățeni, până în față la CC. Era trecut de ora 11.00. În fața CC-ului era un lanț de oameni îmbrăcați în civil, cu spatele la CC și cu fața spre noi. Se țineau de brațe și strigau: „Fără violență!” Apoi, a apărut unul din frații Ceaușescu și cetățenii au început să-l huiduie. Eu am luat steagul, l-am rupt pe genunchi și am aruncat partea de jos spre „tovarăș”. În cele din urmă, am reușit să străpung cordonul format din oameni, am spart geamurile și am intrat în clădire, într-o sală de conferințe. Apoi am ajuns în studioul de televiziune al dictatorului. În partea tehnică a sălii se afla un telefon și o listă, unde se găsea numele lui Petre Constantin. Am format numărul și am rugat să se facă legătura cu postul de televiziune din CC. Vroiam să aflu toată țara ce se petrece. Mi s-a răspuns că nu pot să facă legătura, dar vor trimite, în schimb, o echipă de filmare.

Mi-am dat seama că prima mutare de șah a avut loc la CC. Ceaușescu plecase.

Împreună cu alți necunoscuți am părăsit sediul Comitetului Central – am ieșit pe o fereastră, am sărit pe o mașină – și ne-am îndreptat spre Televiziune. Petre Roman dorea să ajungă în Studioul 4 – unde, împreună cu mine, Voinea și Chițac – am dat prima declarație către țară. Eu am redat un

comunicat din partea celor care au ocupat CC-ul: „Țara este cu noi! Europa este cu noi!”

Când am ieșit din Studio Roman spune: „Trebuie să-l aducem pe Ion Iliescu” și pleacă.

Între timp, pe hol aud o conversație între două doamne: „A venit tovarășul Iliescu” și astfel aflu că este la etajul 11, împreună cu Petre Constantin.

Iau liftul și când ajung în dreptul ușii mă întâmpină Mihai Ispas, care îmi zice că nu am voie să intru. Ion Iliescu se afla într-o ședință. După două minute deschide ușa și spune: „Trebuie să ajung la Ministerul Apărării Naționale!” și mă ofer să-l conduc.

Ajungem la MApN și Iliescu intră în ședință. Voia să se asigure că Armata sprijină poporul. 30 de minute s-a confruntat cu Militaru. Nu căzuseră de acord cu denumirea noii structuri politice.

Aceasta este, în linii mari, experiența mea din zilele revoluției.

Cum ați perceput comportamentul ofițerilor cu care ați dialogat?

Erau bine pregătiți. Am fost surprins să constat că răspund la ordinele unui civil, ceea ce indică o anumită disciplină și o pregătire specială față de un organ politic.

Acești oameni trăiau sub imperiul fricii față de „conducătorul suprem”. Reminiscentele regimului ceaușist, în acele momente, au fost de bun augur.

Dacă aș fi greșit sau aș fi dat un ordin incorect, m-ar fi terminat.

La ce se așteptau? Cum priveau schimbarea regimului?

Și la București, la Baricadă, și la Timișoara s-a strigat, în principal, „Jos dictatorul!” nu „Jos comunismul!”

Nu se așteptau la o schimbare drastică de regim, sperau, însă, la îmbunătățirea vieții de zi cu zi.

Privind retrospectiv asupra acestui sfert de secol de la producerea Revoluției Române din Decembrie 1989, care este percepția dvs. asupra evoluției societății românești?

Cu toții ne-am așteptat ca evoluțiile postdecembriste să fie pozitive. 26 de ani mai târziu, am rămas fără întreprinderi și, odată cu ele, au dispărut și posibilitățile creșterii veniturilor,

de păstrare a fondurilor de pensii, de învățământ; agricultura este neglijată. Din păcate, imaginea României în lume este degradată. Țara noastră nu există în politica internațională.

În încheiere, doriți să mai adăugați ceva?

Timp de 26 de ani, Revoluția Română din Decembrie 1989 a fost aruncată în derizoriu, în desuetitudine, anatemitată, în discursul public croindu-și loc termeni precum loviliție, lovitură de stat, lovitură militară, de palat, etc.

Propun termenul de „fenomen” atunci când vorbim despre decembrie 1989, deoarece acesta descrie conglomeratul de evenimente declanșate de o masă de oameni revoltată ce a cuprins, treptat, orașele țării.

Interviu realizat de Elena DIACONU și
Alexandru GRIGORIU

(2015)

RECURS ÎMPOTRIVA UITĂRII

Alexandru CIOTÎRLĂ (n. 18 ianuarie 1967, București),
în decembrie 1989 lucra ca strungar la Întreprinderea de Avioane
București-Băneasa.

În prezent locuiește în Spania și lucrează într-un
restaurant din Monovar-Alicante.

Cum se desfășura o zi obișnuită din viața dumea- voastră în timpul dictaturii ceaușiste?

Zilele mi-erău un adăpost al furiei și al mâniei. Foamea,
frigul, frica erau pretutindeni: acasă, la serviciu, pe stradă. Erai
obligat să te supui unor reguli de trai absurde.

Pe atunci locuiam în zona Giulești. O zi obișnuită
începea dis-de-diminează. La ora 04.45 trebuia să fiu în autobuz.
În drum spre lucru schimbam și câte patru mașini. Nu conta că
în apropiere de Casa Scântei circulația era de cele mai multe
ori oprită și trebuia să merg pe jos. Trebuia să mă încadrez în
timp.

Iarna era și mai greu. Erau zile în care eram nevoit să
traversez parcul Herăstrău și, cu tot efortul meu, ajungeam la
serviciu când porțile erau deja închise!

După terminarea orelor de lucru stăteam la cozi
interminabile după alimente, aproape totul era pe cartelă!

Din cauza economiilor impuse de Ceaușescu și la energia
electrică, de multe ori nu te puteai plimba seara, străzile fiind în
beznă. Singurele distracții erau Cenaclul Flacăra și serile când
reuseam să ne adunăm la vreun amic acasă.

Nemulțumirile erau adunate în sufletul nostru, al
fiecăruia.

Care era ocupația dvs.?

În timpul regimului condus de Nicolae Ceaușescu am
lucrat ca strungar la Întreprinderea de Avioane București-
Băneasa.

Ați avut probleme cu autoritățile?

Am fost acuzat că am sabotat avionul dictatorului, motivând că am refuzat să-mi îndeplinesc sarcinile de lucru. Secretarul de partid și un ofițer de la Contrainformații m-a amenințat că mă bagă la pușcărie. Am fost penalizat serios la salariu!

Când s-a petrecut aceasta?

În mai 1986.

Au existat urmări?

Eram în vizorul lor. La sfârșit de lună luam mai puțini bani decât restul colegilor. Deși îmi terminam la timp activitatea, mă acuzau că nu-mi îndeplinesc toate normele. Am vrut să renunț la contract, dar nu m-au lăsat. Apoi m-am înrolat în Armată. Când m-am întors am întâmpinat probleme cu angajarea. Am fost chemat la Miliție. Aveam două alternative în acel moment: Canalul sau munca forțată.

Au existat tot felul de piedici.

Sperați într-o schimbare?

Deși realitățile vieții de zi cu zi îmi contraziceau convingerile... Da! Speram într-un viitor mai bun.

Când ați aflat de revolta de la Timișoara?

În data de 17 decembrie 1989. Mă aflu la niște prieteni acasă. Gazda avea un văr la Timișoara. De la el am aflat de revolta timișorenilor. Ne-a spus: „Au intrat cu tancurile pe străzi. Se trage în oameni!”

Nu am fost surprins. Trebuia să se întâmple! Erau semnale, trebuia doar să știi unde să privești. Oamenii se săturaseră să tot îndure! Am constatat acest fapt în data de 23 august, la ultima defilare. Lumea nu mai striga. Foloseau difuzoarele. Popescu, secretarul de partid de la fabrica de avioane, urla la noi: „Strigați băi!”, dar oamenii nu aveau nicio reacție.

A doua zi de dimineață, pe 18 decembrie 1989, în drumul spre lucru am zărit gărzile patriotice și mi-am spus: „Trebuie să se întâmple ceva!” Au urmat trei zile de speranță. Doream ca bucureștenii să iasă în stradă și să mă alătur lor!

În data de 21 decembrie am plecat la serviciu. Credeam că va fi încă zi banală...

Ce v-a determinat să ieșiți în stradă?

Ura împotriva unui sistem care ne dezumaniza zi de zi, oră de oră! Ne chinuia!

Am fost primul care a strigat, în Piața Romană: „Jos comunismul!”

Când v-ați alăturat mulțimii protestatare?

În acele momente, ura oamenilor era ațintită doar asupra lui Nicolae Ceaușescu. Aproape nimeni nu mai credea în eficiența sistemului comunist...

În data de 21 decembrie, când am ajuns la lucru aproape toți angajații erau grupați pe secții. Pe mine, însă, m-au lăsat în fabrică. Împreună cu alți câțiva colegi am ascultat discursul lui Nicolae Ceaușescu la radio. Am avut inițiativa să ieșim în stradă, dar soldatul de la poartă ne-a amenințat că trage în noi.

Într-un final, am reușit să fugim și am luat autobuzul 131. Am ajuns la Piața Romană și am văzut un grup, de aproximativ 60 de persoane, care protesta împotriva dictatorului. Unii trecători făceau poze, alții aplaudau. Eram în agitație! Bucureștiul se trezea!

În timp ce protestam, Dumnezeu ne-a dat încredere, am înghenunchiat și am spus Tatăl nostru! Am dansat Hora Unirii. Eram liberi!

Pe la ora 17.00 și-au făcut apariția scutierii – nu văzusem niciodată un protest în stradă. La scurt timp s-au năpustit cu bastoanele asupra noastră. Am sărit într-o curte. Eram împreună cu prietenul meu, Mircea Gabriel – fiul lui Mircea Adrian, fost disident și cel care a înființat Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România de la Întreprinderea Metalurgică.

Am ajuns pe bulevardul Dacia unde, împreună cu un grup restrâns, eu și Gabriel, am strigat: „Veniți cu noi!”, dar foarte puțini ni s-au alăturat! De la bd. Dacia am pornit spre Ștefan cel Mare, apoi spre Piața Obor, am ajuns la statuia Țăranului Român și, în cele din urmă, la Universitate. Când s-a întunecat au început să tragă în noi.

Mulți oameni nu au reușit să fugă. Imediat au intervenit TAB-urile.

În tot acest timp, singura noastră armă era curajul! Stăzile erau cuprinse de foc și groază: oameni prinși sub roți,

un autobuz cuprins de flăcări, chipuri îngrozite... în acel haos și-au făcut apariția și pompierii! La scurt timp s-au auzit focuri de armă dinspre Intercontinental. Se trăgea din plin! Mașinile Miliției erau peste tot.

Am fugit spre Institutul de Arhitectură. În jurul meu priveam îngrozit morții și răniții. În acea noapte am rămas la casa amicului meu.

Ce s-a întâmplat în data de 22 decembrie 1989?

A doua zi, de dimineață, domnul Mircea îmi spune: „Întreprinderile au ieșit în stradă!” Atunci mi-am dat seama că nu puteam să renunțăm. Era nevoie de noi în stradă!

Când am părăsit casa am observat că scutierii erau răspândiți la tot pasul. Am început să scandăm. În mulțime l-am zărit și pe actorul Mircea Diaconu.

Unii oameni ofereau flori scutierilor, alții protestau! Stăzile Bucureștiului deveniseră libere!

La un moment dat am văzut un TAB și m-am urcat pe el. Atunci unul dintre ofițeri a îndreptat arma spre mine. Am fost la un pas de a fi împușcat dacă celălalt ofițer nu l-ar fi oprit. Apoi l-am luat în brațe. Avea o privire speriată. Am plecat cu TAB-ul spre Statuia Aviatorilor. De departe l-am zărit pe actorul Ion Caramitru și i-am spus: „Haideti cu noi!” A mers cu noi până la Televiziune.

Pe drum vedem cum un grup de oameni se îndreaptă spre noi. Doi îl țineau pe unul din frații Ceaușescu. Erau pe punctul să-l linșeze.

Reușim, într-un final, să pătrundem în sediul Televiziunii.

Am ajuns la pasarela care leagă cele două corpuri ale instituției și auzim un foc de armă. Cineva ne spune: „A împușcat un ofițer pentru că era împotriva revoluției!” Apoi auzim un alt foc de armă. De data aceasta se trăgea în manifestați. Atunci am decis să părăsim zona.

Seara, am pornit spre Gara de Nord. Se trăgea în toate direcțiile. M-am îndreptat spre Piața Victoriei, unde se făceau controale. De pe 23 până pe 27 decembrie 1989 am rămas în zonă. Făceam pază și păstram ordinea. Celor fără buletin de identitate le spuneam să plece acasă.

Nu aș dori să ocolesc, însă, un detaliu important... În acea zi am tăiat stema comunistă de la steag cu ajutorul unui tirbușon. A fost un moment de eliberare.

Ce reprezintă pentru dvs. momentul decembrie 1989?

A fost momentul de răscruce pentru destinele noastre.

Curajul unor chipuri anonime, unei mulțimi sătule de foame și frig a fost arma care a reușit să răstoarne un sistem!

Sunt mândru că am făcut ceva pentru țara mea!

În încheiere, ce gând doriți să le transmiteți cititorilor?

Să nu îngropăm istoria în nepăsare și ignoranță!

(2015)

DECEMBRIE 1989: DRUMUL SPRE LIBERTATE

Gabriel MIRCEA (n. 27 iulie 1971 în București)

În anul 1990 a absolvit Colegiul Național Aurel Vlaicu. La scurt timp după finalizarea studiilor se stabilește în Iași, unde va lucra, în perioada 1993-1994, sub îndrumarea lui Iulian Chifu, la cotidianul „Independentul”.

De-a lungul carierei jurnalistice, Mircea Gabriel va colabora cu diverse publicații, printre care: „Cap limpede”, Săptămânalul „7 zile”, „Independentul” (Galați), „Ziua” (Galați), „Monitorul de Galați”, revista „Dominus”, „TIR Magazin”, „Apel de urgență” (redactor-șef).

În prezent este coordonatorul proiectului BookLand Evolution – specialist în marketing și comunicare.

În anul 1989, la doar 18 ani, a participat la Revoluția Română din București.

În ultimul an al dictaturii ceaușiste erai elev în clasa a XII-a. Care erau speranțele unui tânăr, aflat la început de drum, în contextul social al acelei perioade?

În ultimul an al dictaturii ceaușiste – anul 1989, moment de răscruce pentru soarta poporului român – eram încă pe băncile școlii. Învățam la Colegiul Național Aurel Vlaicu din București. Visam la o viață mult mai tumultuoasă. Nu aveam un termen de comparație, aveam însă o stare de spirit care venea în totală contradicție cu modul brutal în care eram învățat că trebuie să trăiesc, să mă formez ca *om... nou*. Eram conștient, însă, de limitele impuse de sistem, de modul diabolic care se impregna în atitudinea și în starea de spirit a celor din jurul meu. Priveam cu teamă această metamorfoză. Puțini îndrăzneau să iasă din tipar... să gândească, să inoveze, să se revolte. Încă din timpul școlii – în cele mai nefericite cazuri, încă din familie – eram îndoctrinați, intoxicați cu neadevăruri, cu idealuri și

promisiuni ce nu reflectau realitatea, și nici simțirea unui om liber, capabil să-și fixeze propriul drum în viață. În rândul tinerilor, apropiați vârstei mele de atunci, se accepta tâmp și fără a simți vreo povară, orice aspirație a regimului. Mulți gândeau limitat, se subordonau mecanic, eu însă nu mă număram printre ei. Știam ce mă așteaptă: plafonarea și tăcerea! Și mai mult decât atât... după încadrarea în producție ar fi urmat „slalomul uriaș” al vieții. Să înveți să trăiești, plonjând continuu printre slugi proletare, așa-zisi prieteni – turnători ocazionali – și printre cei care se angajaseră turnători cu state de plată, la partid. Un compromis pe care nu aș fi putut să îl fac și care mă determina să mă gândesc, din ce în ce mai des, la fuga din țară. Cu toții eram condamnați să trăim în tăcerea neputinței noastre, dar drama acelor timpuri doar unii o conștientizau... și foarte puțini se revoltau!

Raiul în societate era produsul gândirii impuse de Partidul Comunist Român! Cunoaștem acest fapt! Totul se desfășura, în cotidian, într-un ritm incoerent, lipsit de firesc, de spirit...de normalitate.

Ni se impunea un mod de gândire care trebuia aplicat zi de zi. Nu aveam capacitatea de a vedea dincolo de informațiile pe care le primeam, de regulile sociale impuse. Evident, simțurile ne spuneau – sau ar fi trebuit să ne spună – că lucrurile nu pot sta așa, că viața poate fi trăită și în alt mod decât cel stabilit la fiecare plenară, congres, însă drama era mult mai profundă decât cea care se releva în mintea unora, la acel moment.

Îndrăzneți să vă gândiți la o soartă mai bună?

Ca oricare alt om dornic de libertate, încercam să-mi imaginez ce ar presupune o soartă mai bună, însă fiecare zi mă trezea la realitate! Plecam de la școală îngândurat, reflectam, analizam. Priveam cu jenă spectacolul transformării celor din jurul meu în marionete... așa-zisi comandanți de grupă, de clasă, ce trebuiau să determine o anumită revigorare a unui colectiv amorțit, incapabil să se ridice la nivelul lor. Penibil!

Eram dezgustat! Locurile de muncă pe care le oferea societatea, sistemul, întreaga scenă a vieții sociale, munca în fabrici și uzine... întregul tablou mă înspăimânta! Nu eram singur că mă voi încadra într-o astfel de rutină!

Cum se desfășura o zi obișnuită din viața dumneavoastră în timpul regimului Ceaușescu?

Am trăit zile apăsătoare. La școală eram uneori tratat precum un *paria*, alteori nu se putea discuta despre mine ca un *bun* al societății multilateral dezvoltate. Motivele... revolta tatălui meu, Adrian Mircea, împotriva sistemului comunist, lipsa mea de apetit atunci când se dorea folosirea elevilor în scop demagogic, proletar (spectacole de partid organizate cu prilejul zilei de 1 Mai, 23 August, recitatori, închinători de ode etc.). Alături de dr. Ionel Cană, tata a fost membru fondator al mișcării Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România – 1979 (Mișcarea SLOMR). În toamna lui '79, într-o seară, tata nu a mai ajuns acasă. Târziu am aflat că fusese arestat. Pe atunci locuiam pe Calea Giulești, zona Prunaru, la etajul 8 al unui bloc construit lângă calea ferată. Securitatea avusese grijă să ajungă și la domiciliul bunicilor din Giulești-Sârbi, strada Sculptorilor, nr. 32 b, sector 6. Au ridicat documente, mai tot ce au găsit, de la înscrișuri până la corespondență. Aveam opt ani. Au urmat zile grele pentru familia mea... Ulterior, am aflat că cel care l-a denunțat pe tata a fost președintele de bloc, domnul Ilie – aparent un om interesat de mișcarea SLOMR!

În rest, ca fiecare elev din acea perioadă, eram obligat să particip la munca agricolă. Culegeam plante medicinale și adunam castane, iar pentru laboratorul de biologie al școlii generale asiguram necesarul de frunze de dud pentru creșterea viermilor de mătase. În fiecare an plăteam un *bir* – planul de sticle și borcane. Era deosebit de greu să menții ritmul colectării. Fiecare elev trebuia să contribuie cu un număr de sticle și borcane reciclabile. Dacă nu găseai în gospodărie cantitatea stabilită de școală, trebuia să plătești contravaloarea acestora. Nu a fost ușor. De la vârsta de doi ani am fost crescut de către bunica din partea tatălui. Locuiam în Cartierul Giulești-Sârbi. Bunica, Ecaterina Mircea, avea origini grecești. Nu i-a fost deloc ușor să îmi poată plăti contribuțiile cerute de școală. Era pensionată pe caz de boală și, la un moment dat, pentru a face față situației, s-a angajat la biserica din cartier. Suma pe care o primea de la preot era modestă, dar bunica era apreciată pentru corectitudine, pentru simțul onoarei și al responsabilității. Cantitatea sticlelor și borcanelor nu era

stabilită prin lege. Se considera că învățământul în România comunistă era... gratuit!

Nu mi-a plăcut școala. *Ceea ce se numea școală!* Iubeam istoria, dar nu ceea ce se preda. Citeam mult – două, trei cărți pe săptămână, Turgheniev, Dostoievski, Hervé Bazin, Laurențiu Fulga, Stelian Neagoe, Augustin Buzura, și nu în ultimul rând, Marin Preda. Mai tot ce prindeam.

Cea mai mare bucurie a mea o reprezenta echipa de fotbal Rapid București. În fiecare duminică, atunci când echipa avea meci acasă, mergeam cu bunicul, Mircea Ion, la stadion.

Vă descriu toate aceste experiențe și, totuși, am impresia că exprimarea îmi este săracă! Cine nu a trăit în acea vreme, nu cred că poate înțelege pe deplin ritmul acelor zile! Tinerii din zilele noastre nu concep astfel de realități... ce li se par abstracte! Exista o anumită sărăcie sufletească, care ne completa în mod strălucit existența bizară. Sfătuiesc tinerii să caute informații despre Coreea comunistă pentru a înțelege și a avea o imagine cât mai apropiată de ceea ce noi am trăit atunci.

După arestarea tatălui dvs., Adrian Mircea, au existat presiuni din partea regimului asupra familiei?

Din 1979 familia mea a intrat în vizorul Securității! Imixtiunile au continuat până în anul 1989! Tatei i-a fost întocmit dosar pentru deținere de documente împotriva sistemului, propagandă, etc. A fost cercetat și supravegheat până în decembrie 1989. Fiecare pas îi era urmărit cu atenție!

Rebeliunea domnului Adrian Mircea s-a oprit în anul 1979, după arestarea sa?

Nu. Dimpotrivă. Deși știa că este atent monitorizat, nu a renunțat la idealurile sale.

Lucra la Institutul de Cercetări Metalurgice, cu sediul pe bulevardul Constructorilor. Scotea oamenii din secții și vorbea liber... despre Occident, despre libertatea de exprimare. În ședințele de sindicat se ridica și le spunea că problema oamenilor nu este lipsa produselor, ci starea de fapt a societății. Era cunoscut ca instigator și, drept urmare, în cele două vizite ale lui Ceaușescu la institut, în '85 și '86, l-au urcat într-o dubă și l-au lăsat în câmp, în apropiere de comuna Roșu. Exemplele pot continua...

Tata m-a învățat ce înseamnă libertatea! În ultimii doi ani de liceu *l-am copiat*. În anul '88 am devenit membru UTC. M-am dus singur pe Calea Plevnei, unde se afla biroul organizației de bază a PCR (sigur, niciodată nu am știut care era denumirea aceluia birou). Am primit carnetul, și la câteva zile, i-am dat foc în clasă, de față cu toți colegii. Bineînțeles că au fost propuneri pentru exmatricularea mea... astfel de manifestări nefiind tolerate!

Ce a reprezentat pentru dvs. momentul decembrie 1989? Anticipați posibilitatea unei revolte, în masă?

Totul! Trăiam o viață care nu era a noastră și Dumnezeu a vrut să fie altfel. Decembrie '89 a însemnat drumul spre libertate al poporului român. Cum puteam eu – fiul unui disident –, să-i rămân indiferent istoriei? Nimic nu m-ar fi putut ține în casă. A fost totul sau nimic. Atunci am simțit că am un scop, că pot muri și că astfel îi pot da vieții mele un sens!

Așteptam schimbarea. În mintea mea inventam câte un scenariu în fiecare zi. Eram un tânăr boem cu idealuri înalte!

În ce zi ați ieșit în stradă?

În ziua de 21 decembrie, după terminarea programului școlar, mă îndreptam spre casa părinților mei. În apropierea casei am auzit cum una din vecine striga către mama: „Zoica, ceva se petrece! Centrul este blocat de armată, de Securitate!”

Acela a fost momentul declanșator! Am plecat spre Piața Romană cu primul autobuz, 331, care a ajuns în stație. Aproape de Piața Lahovari, autobuzul 331 a oprit, iar șoferul a spus că nu merge mai departe, fără nicio altă explicație. Trebuia să traverseze bulevardul Magheru, în zona restaurantului Grădinița (actual McDonald's), spre magazinul Eva. Era în jurul orei 12.00 – 12.30. Călătorii s-au speriat și au început să pună întrebări. Șoferul nu a vrut să ne răspundă. Am coborât și am alergat spre zona restaurantului Grădinița. În jurul meu, pe trotuar, sute de oameni, iar în mijlocul bulevardului, în Piața Romană, erau circa 50-70 de persoane. I-am văzut îngenunchiați, rosteau Tatăl nostru, iar în jurul lor – în zona Teatrului Nottara și a magazinului Eva – trupe de soldați ce blocau zona, spre Intercontinental. M-am alăturat celor de pe

mijlocul bulevardului și am spus împreună rugăciunea noastră lui Dumnezeu, privind cu mirare spre persoanele care stăteau pe margine și nu îndrăzneau să ni se alăture!

Grupul format la Romană s-a îndreptat spre sensul giratoriu – ne strânsesem aproape 600 de persoane. Scandam: „Libertate!”; „Vrem pâine!”; „Jos Comunismul!”. Acolo l-am văzut pe Ciotîrlă Alexandru, alături de alți colegi de-ai săi de la fabrica de avioane. I-am recunoscut vocea în mulțime, l-am căutat cu privirea și am fost fericit că trăiesc alături de un cunoscut acel moment unic. În jurul orelor 16.00-17.00, trupele din fața noastră au început să pună presiune, să împingă grupul de demonstrați, în ideea de a-l destabiliza, de a-l împrăștia. Au pătruns apoi în coloană blindate, celebrele TAB-uri. Am fugit în toate direcțiile, căutam să scăpăm cu viață. Eu și Alexandru Ciotîrlă ne-am îndreptat spre bulevardul Dacia. Ne-am continuat protestul și am pornit spre Ștefan cel Mare, Piața Obor, statuia Țăranului Român și în final, spre Universitate. Strigam spre mulțime: „Veniți cu noi!” și „Libertate!” Oamenii ni se alăturau. Ne strânsesem inițial 1000. Seara am ajuns la Piața Universității. Nu știam ce se va întâmpla. Eram într-o stare de efervescentă! *Scandam cu gândul că ne îndreptăm spre drumul libertății!*

Am pus umărul la ridicarea Baricadei, apoi – dorind să știu ce se întâmplă –, m-am urcat să văd ce se petrece dincolo și m-am îngrozit. Sute de soldați erau în poziție de tragere, nu așteptau decât un ordin. Nu știu cât era ceasul, se întunecase, și am văzut cum unii ofițeri ai armatei și-au pus măștile pe față. Aceștia se aflau peste drum de Intercontinental, într-un dispozitiv, în zona restaurantului Dunărea, iar la scurt timp s-a dezlănțuit iadul. Cerul era brăzdat de trasoare. Cisterne blindate cu tunuri de apă au coborât în viteză spre Piața Unirii. Apoi, reveneau în tentativa de a împrăștia mulțimea dezlănțuită. A fost un infern și am știut că nimic nu va mai fi ca înainte. Cu greu am reușit să ne refugiem pe spațiul verde din fața Teatrului Național. Oamenii erau speriați. Am fost călcat în picioare, pentru că fiecare încerca să își salveze viața. Era haos. Cu greu am reușit să îl găsesc pe Alexandru. Îl strigam cât mă țineau plămânii, dar infernul produs de armamentul greu,

mă acoperea. Împreună căutam un refugiu. Mașinile Miliției, soldații, trupele speciale erau peste tot.

Am fugit spre Institutul de Arhitectură și apoi am căutat un drum spre Ștefan cel Mare, coborând spre Udriște, Piața Unirii. De acolo am mers spre casa părinților. Eram îngroziți. Nu știam ce să facem, ce va aduce ziua următoare. Am văzut oameni căzuți și striviți sub blindate. Aveam impresia în fiecare secundă că unul dintre noi va muri.

Cum s-a sfârșit calvarul zilei de 21 decembrie '89?

În jurul orei 00.00 am ajuns în zona Stadionului Dinamo. Acolo am fost opriți de o patrulă a Miliției și a gărzilor patriotice. Ne-au legitimat și am fost întrebați ce se întâmplă cu noi. Le-am spus că a început revoluția. Eram îngroziți.

Ce a urmat?

Eram hotărât să merg până la capăt. A doua zi, în jurul orei 08.00, am pornit spre Piața Romană. Am făcut parte din grupul format în zona restaurantului Grădinița. Trupele de soldați blocaseră zona. La un moment dat, l-am zărit în mulțime pe actorul Mircea Diaconu. Am scandat: „Și noi am fost soldați și nu am tras în frați!”, „Libertate!”, „Ole, Ole, Ole, Ceaușescu... nu mai e!” Acolo am prins un steag împreună cu Alexandru Ciotîrlă. Apoi am căutat un obiect ascuțit. Alexandru a găsit la un manifestant un brigeag mic și a tăiat stema RSR. Ne-am chinuit amândoi, dar asta nu mai contează. Nu a contat decât faptul că am fost primele persoane care au avut curajul să taie stema RSR de pe steag, la Piața Romană.

În jurul orei 10.30 am aflat că generalul Milea s-a sinucis. În acel moment, oamenii au început să strige: „Armata e cu noi!” Ne apropiam de TAB-uri, de soldați și le spuneam: „Și noi am fost soldați și nu am tras în frați!” Încercam în permanență să vorbim cu soldații, însă aceștia erau crispați. Momentul de înfrățire cu armata a fost mai mult decât o victorie. Am sărit cu toții pe tancuri și am îmbrățișat soldații.

La un moment dat s-a creat o coloană care a mers spre Televiziunea Română. Alexandru și cu mine ne-am urcat pe al doilea TAB, împreună cu alți manifestanți. În jurul orei 12.00 am ajuns la Televiziune și am intrat în curte. Mă aflam acolo chiar în momentul în care cetățenii din curtea Televiziunii voiau să-l linșeze pe unul dintre frații Ceaușescu.

Am reușit să pătrundem în clădire și auzim imediat focuri de armă.

În curtea Televiziunii era un haos de nedescris.

Au fost momente unice în viața mea, mă refer la acele zile ale lui '89, iar astăzi îmi este destul de greu să recompun amănunte... poate esențiale.

Am căutat să fim în permanență în focul evenimentelor, fie la Televiziune, fie la Radiodifuziune sau la CC. Am parcurs zeci de kilometri și ne-am implicat în tot ce se putea pentru a sprijini armata și grupurile de manifestați, solidaritate cu noi.

Este ușor să mă întrebăți „ce ai făcut?” sau „cât de relevant e ceea ce ai făcut?” Nu găsesc un cuvânt care să definească acel moment. Dar știu că dacă aș fi făcut de 100 de ori mai puțin mi-aș fi reproșat toată viața!

În seara zilei de 22 decembrie am fost rănit. O bucată de zid mi-a lovit obrazul stâng. Mă aflam într-o cameră de la unul din etajele superioare ale actualului Hotel Hilton. Am urcat la etajul patru cu un grup înarmat cu automate cu lunetă și am localizat, pe acoperișul Muzeului de Istorie, guri de foc de armament greu. Voiam să depistăm locul de unde se trage în mulțime. De la balcon vedeam flăcările ce cuprinseseră sediul BCU. În cameră era beznă. Am căutat un comutator pentru a aprinde o aplică de pe perete, dar am aprins și lumina în cameră, moment în care gloanțele s-au năpustit asupra noastră. Eu am fost trântit la pământ de o bucată desprinsă din balcon – în urma tirurilor de armă.

Au fost momente grele. Am dorit să fim pretutindeni în acele zile fierbinți ale istoriei.

Târziu, am format echipe de pază la stația de metrou – Piața Victoriei 1. Am ștampilat ecusoane de pază pentru cei care se aflau în dispozitiv în acele zile. Am cărat răniți, am adus saltele și butoaie cu apă de la o stație de metrou la alta. Am făcut cu schimbul în zona de pază și control și am dormit două-trei ore pe noapte. Am plecat ultimul din dispozitiv.

În încheiere, doriți să mai adăugați ceva?

Trecutul trebuie învățat, descifrat, iar pentru a nu repeta greșelile acestuia avem nevoie de principii solide, de o scară de valori morale – insuflăte de familie – și respect de sine. Trebuie

să învățăm să fim răbdători cu noi înșine, în primul rând, să fim perseverenți în atitudinea pozitivă și, nu în ultimul rând, avem nevoie de spirit de sacrificiu... Altfel, nu vom ști să prețuim, niciodată, ceea ce am câștigat prin jertfă în 1989. Va trebui să învățăm generațiile ce vin să aibă proprii lor eroi – ai națiunii, ai unui moment din istorie, ai sportului național – eroi ai lor, din rândurile lor.

Este nevoie de o schimbare permanentă, de o trezire la realitate a conștiințelor amorțite pentru a depăși acest impas și pentru a ne bucura de libertatea pe care fiii și fiicele, mamele și tații noștri au cucerit-o în decembrie 1989!

(2016)

PRIVIND SPRE POVARA TRECUTULUI

Sorin GRECU (n. 27 iunie 1959, Câmpulung, județul Argeș), preot.

A absolvit Seminarul Teologic (promoția 1974-1979) și Facultatea de Teologie din București (promoția 1980-1984).

În 1982, la un an după ce a fost hirotonisit, a intrat în vizorul Securității – din cauza profesiei și convingerilor anticomuniste –, din acel moment având să se confrunte cu o serie de întâmplări nefericite, ce au continuat până în 1989.

În timpul revoluției române a fost urmărit de către autoritățile din Roșiorii de Vede și reținut în sediul primăriei.

Nemulțumit de modul în care evoluează societatea postdecembristă, la începutul anilor '90 cere azil politic în Marea Britanie.

În prezent, preotul Sorin Grecu slujește la Biserica Sfântul Apostol Pavel și a Tuturor Sfinților Români (Romanian Orthodox Community St. Paul The Apostle and All The Romanian Saints), din Londra.

Cine sunteți dumneavoastră, domnule Sorin Grecu?

O întrebare simplă și, totuși, atât de complicată, căci țintește direct la rădăcina cunoașterii propriei individuații și care, indirect, pune în lumină confuzia omului despre propriul sine și problemele – trebuie doar să privim conflictele generate în ultimi ani în societățile prezentului, decăderea, morala compromisului – pe care această stare o declanșează. Nu suntem și cu siguranță nu ar trebui să ne confundăm cu meseria noastră, gândul trufaș, rezultanta deznădejdiei etc. Cu toții suntem ceea ce în zilele noastre tindem să uităm: *oamenii!* Și nu trebuie să ne fie frică să reamintim acest adevăr amar ori de câte ori avem ocazia! Suntem prizonieri ai uitării...

O să încerc să vă răspund fără a mă pierde printre cuvinte, cât mai laconic.

Sunt un om în slujba lui Dumnezeu. Din anul 1981, când am fost hirotonisit preot, am slujit în mai multe lăcașe

sfinte – șase ani în comuna Peretu, cinci ani în Roșiorii de Vede și de mai bine de 24 de ani în Londra –, și am încercat să-mi trăiesc viața cu scopul de a-i ajuta pe cei cuprinși de neajunsuri și de nevoi, fie ele materiale sau sufletești.

Am absolvit Seminarul Teologic din București, promoția 1974-1979, sub îndrumarea părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa și, ulterior, Facultatea de Teologie din București, promoția 1980-1984, sub îndrumarea părintelui Constantin Galeriu.

În prezent locuiesc în Marea Britanie, țară care mi-a oferit azil politic, ca urmare a persecuției la care am fost supus în România, înainte și după '89. Aici, prin forța împrejurărilor, am fost nevoit să lucrez și în alte domenii. Drept urmare, am fost mecanic auto, tehnician în construcții, chiar și bodyguard. A fost necesar să obțin calificarea și în alte domenii de activitate, căci n-am avut niciun ajutor în întreținerea casei și familiei.

În tot acest timp, de când ați părăsit țara, ați urmărit evoluția societății postdecembriste?

Urmăresc cu mult interes ceea ce se petrece în toată lumea, dar în mod special situația din România. Nu pot să spun că n-am observat o dezvoltare a societății române după '89, dar cu regret afirm că viteza este prea lentă. Dacă se merge în ritmul acesta, s-ar putea să pășim ca în legenda Meșterului Manole – *ceea ce se zidea ziua, se surpa noaptea*.

Grăitoare în acest sens ne stau ca mărturie greșelile ultimilor 26 de ani de libertate... prost înțeleasă: furturile și ilegalitățile clasei politice, dezinformarea, starea precară a sectoarelor sănătății, învățământului etc. *România este o țară furată!*

Identific aproape tot timpul câte o știre privind corupția, delapidările, furturile... toți care ajung după gratii se vaită de săntătate, dar niciunul din ei nu este bolnav când fură, însă când îi prinde DNA-ul îi cuprinde brusc suferința.

România trăiește consecințele deciziilor unei clase politice dezinteresate de buna dezvoltare a societății! În ultimii 26 de ani s-au înregistrat foarte multe greșeli în acest sens! Sigur, există și lucruri bune. Avem olimpici, tineri care se remarcă în afară, în diferite domenii etc. însă această țară ar fi trebuit gospodărită mai bine după '89.

Cea reprezentat pentru dvs. experiența comunismului și care vă erau așteptările, în acele vremuri, privind viitorul României?

Trăiam cu toții în frică. Îmi aduc aminte de emoțiile pe care le aveam, adolescent fiind, când ascultam pe furiș Europa Liberă, Vocea Americii și realizez că realitatea e cu totul alta. Rememorez cu tristețe presiunea pe care tatăl meu era nevoit să o îndure – tata a lucrat 37 de ani la fabrica de mașini ARO – și amenințările din partea șefului său, un director ce se numea Nagy, care vroia să-l facă membru de partid.

Nici mama nu a scăpat de teroarea comunistă. Mi-a povestit în repetate rânduri experiența din 1945, când bunicii ei i-au fost confiscate toate proprietățile și au fost obligate să se mute în Câmpulung.

La rândul-mi, m-am confruntat cu o mentalitate rigidă, mai ales prin prisma vocației pe care mi-am ales-o. Să fii preot în timpul dictaturii ceaușiste și să vrei să-i slujești drept Lui Dumnezeu nu era ușor în acele timpuri – niciodată n-a fost! Cu toate acestea, am încercat să fiu o voce pentru cei ce nu îndrăzneau. Și în tot acest timp nu mi-am pierdut nădejdea că va veni o zi în care vom fi liberi, lipsiți de frică... ziua în care ne vom putea exprima și îi vom asculta pe cei din jur fără teamă!

La scurt timp de la hirotonisirea dvs. ați intrat în vizorul Securității. Care a fost cauza?

Am fost și sunt un spirit liber! Convingerile, profesia mea, dorința de a-i ajuta pe ceilalți și de a duce o viață echilibrată din punct de vedere spiritual... *deranja* – cum de altfel deranjează și astăzi pe unii și interesele lor! Să nu uităm că în permanență – în rândul societăților – se nasc elite care doresc să condamne la neajunsuri, frică, foame și întuneric, să exploateze într-un fel sau altul *majoritatea oarbă!*

Am fost persecutat de autorități și de Securitatea din județul Teleorman. Între 1982-1986 m-am aflat în conflict direct cu primarul din comuna Peretu, jud. Teleorman, Constantin Popa, care era împotriva ideii ca, în comuna pe care el o dirija, să existe o biserică ortodoxă. A urmat conflictul cu șeful Securității din Alexandria, Ion Olteanu – originar din comuna Plosca, Teleorman –, care dorea să mă reducă la tăcere și să mă facă colaborator al Securității.

Problemele nu s-au oprit aici.

În ziua de 6 mai 1986 am făcut o contestație – semnată împreună cu enoriașii mei din Peretu – împotriva educației materialist-științifice impuse în școli și împotriva ideologiei comuniste. „Rebeliunea” mea nu avea cum să fie trecută cu vederea și, drept urmare, în ziua de 1 decembrie 1986, cu „ajutorul” șefului Departamentului Cultelor din Alexandria, Ion Lepădatu, eu și familia mea am fost evacuați din comuna Peretu. Dețin aproape toate documentele, în original, despre cele ce vă relatez!

În tot acest timp am fost interogat, jignit, amenințat de șefii de la Miliție și Securitate.

Pentru repararea bisericii din Peretu am fost amendat cu suma de 30.000 mii de lei, în anul 1982, iar în Roșiorii de Vede am fost amendat cu 3.000 lei, din trei în trei zile, în luna august a anului 1987 – amenzi cu motiv administrativ, în realitate, însă, se încerca intimidarea mea și părăsirea jud. Teleorman, lucru pe care l-am cerut în timpul anchetelor, în repetate rânduri.

În perioada Sfântului Paște, în anul 1989, eu și familia mea am trecut prin grele încercări. Paștele a fost pe 30 aprilie, îmi amintesc cu claritate, și în toată Săptămâna Mare am ținut predici tinerilor și enoriașilor, în biserică, cu *character politic*, cum m-au acuzat atunci. Erau predici împotriva *dictaturii atee* – așa am numit-o –, iar acest gest avea să-i determine pe cei din Roșiori și Alexandria să ia măsuri arbitrare împotriva mea. Sâmbătă, 29 aprilie 1989, toată parohia mea era anunțată că preotul Sorin Grecu este internat la Spitalul (de boli mintale) din comuna Poroschia. Mare le-a fost surpriza oamenilor să mă vadă la slujba de Înviere.

Lucrurile nu s-au ameliorat nici după revoluție. Acțiunea mea din 2-6 martie 1990 a fost interpretată ca un manifest împotriva democrației. Presa locală și cea din București m-au acuzat, au interpretat negativ acțiunea mea, mai bine spus, protestul și cerința ca statuile lui Lenin și Petru Groza să fie demolate. În manifestul pus în circulație în zilele de 22 și 23 februarie 1990, în București, am spus că „nu mai vrem idoli ai răului”.

Ce a semnat pentru dvs. momentul decembrie 1989?

Când am auzit – ascultam împreună cu soția mea Europa Liberă – că în Timișoara s-a declanșat revoluția și că se trage în oameni, mi-am dorit să iau trenul și să mă alătur lor, însă soția m-a rugat să mă gândesc la copila noastră, care pe data de 27 decembrie urma să împlinească 7 anișori – cealaltă fetiță de patru ani se afla în grija părinților mei, la Câmpulung. Am renunțat la acest gând, dar nu puteam să rămân indiferent. Din acel moment am decis să trag clopotele Bisericii Sfântul Ilie și Sfânta Cruce pentru a trezi conștiințele oamenilor și pentru a răspunde chemării timișorenilor de a da de veste în țară despre suferințele lor și despre începutul revoluției. Am fost surprins să aflu că preotul Ilie Vișan – colegul meu, un supus fidel al Securității – a decis să fie îndepărtate toate lanțurile și frânghiile de la cele opt biserici din Roșiori pentru ca „niciun preot să nu facă zgomot din clopotul bisericilor”. I-am reproșat că datoria lui este să-L slujească pe Dumnezeu și că un preot nu trebuie să-și trădeze enoriașii, dar n-am avut cu cine să vorbesc.

Începând din data de 20 decembrie și până pe 22 decembrie 1989 am stat departe de casă. Eram căutat de milițieni. În ziua de 22 decembrie am fost reținut și dus la Primărie, unde am fost încuiat într-o cameră de la etaj. Am reușit să fug fără ca cineva să-și dea seama. Mii de gânduri îmi invadau mintea în acele clipe!

După o oră am aflat că Ceaușescu a fugit și că dictatura a căzut. M-am întors la sediul Primăriei și până pe 24 decembrie am ținut cuvântări oamenilor, le-am reamintit necazurile mele și am încercat să discut cu ei și să le spun că trebuie să fie vigilenți, că există pericolul ca foștii colaboratori ai Securității să încerce să se infiltreze în noile structuri și că trebuie să urmărească listele și numele membrilor FSN.

Care este, din punctul dvs. de vedere, imaginea simbol a acelor zile?

Imaginea simbol a acelor zile pentru mine va rămâne *semnul V* format din degetele de la mâini. Acel semn cred că l-am făcut cu toții atunci. Priviți filmările din Televiziunea

Română din decembrie 1989 și veți vedea că semnul victoriei a exprimat vizibil bucuria oamenilor care realizau că au scăpat de dictatura comunistă și de Nicolae Ceaușescu.

Credeți că România a depășit sau nu moștenirea comunismului?

Astăzi românii nu mai trăiesc în frică, închiși în propria țară, privați de libertate, însă reziduurile ideologiei acelor vremuri se răsfrâng și în prezent. *Încă* sunt lucruri de rezolvat.

Țara aceasta a fost prădată de profitori și de oameni lacomi de putere!

Cum explicați fenomenul de nostalgie pentru epoca de aur pe care unii români îl resimt în prezent?

Nostalgia pentru *epoca de aur* o posedă doar cei ce s-au bucurat de avantaje, de funcții, de indemnzațiile de la partid, de fapt, toți care au crezut în nemurirea comunismului și care slujeau structurile statului. Nostalgie nu se va găsi la un om care a simțit pe pielea lui pericolul în care trăia sub dictatura ceaușistă. Nostalgia aparține trădătorilor și celor care au fost manipulați să creadă că erau timpuri mai bune până în 1989.

La începutul anului 1990 ați făcut greva foamei, cerând ca statuile lui Lenin și Petru Groza, din capitală, să fie demolate. Ce v-a împins să faceți acest gest?

Părintele meu profesor și diriginte, Gheorghe Calciu-Dumitreasa, care din ordinul lui Ceaușescu a stat în închisorile comuniste și apoi a fost exilat în SUA, la două luni de la declanșarea Revoluției Române din Decembrie 1989 s-a întors în țară. Ne-am reunit împreună cu alți discipoli ai dânsului. Părintele Calciu depistase prezența simbolurilor comuniste – fapt ce i s-a părut inexplicabil după căderea dictaturii ceaușiste. Și am decis să trec la fapte. Am cerut Primăriei să ia măsuri, însă, când am văzut că lucrurile stau pe loc, am decis să intru în greva foamei. Pe 2 martie 1990 am intrat în greva foamei, în fața statuii lui Lenin, acțiune pe care am anunțat-o prin niște manifeste, am scris și pe statuie... Am primit o mulțime de scrisori de admonestare de la diferite persoane, care îmi amenințau cu moartea familia și copiii, pe care am fost nevoit să-i trimit de acasă.

Cum ați perceput, la începutul anilor '90, dinamica societății românești?

Românii nu știau cum să-și trăiască liberatea pe care cu greu o câștigaseră, în timp ce *profitorii* fostelor structuri pândeau în liniște și cu tact.

Anul 1990 – primul an al libertății – a fost unul plin de confuzii, un an al contrastelor. În această *libertate* am simțit că trebuie să fim mai vehemenți în apărarea crezului nostru! Nu mi-am înăbușit revolta în dictatură... dar în libertate!

La doi ani de la protest ați cerut azil politic în Marea Britanie. Ce v-a îndemnat să luați această decizie?

Simțeam că nu-mi găsesc locul în propria țară. Libertatea și siguranța în care cu toții am sperat în '89 mi-au părut străine la scurt timp de la revoluție.

Trebuia să-mi salvez familia de la amenințările de tot felul, inclusiv cu moartea, amenințări venite în urma acțiunilor de protest de la statuile din București și în urma protestelor de la Universitate. Devenisem... *persona non grata*. Este greu de exprimat panica și presiunea pe care o resimțeam, eu și familia mea, în acele clipe!

Am pornit la drum, inițial fără a-mi implica familia. Trebuia, mai întâi, să am un răspuns sigur, un loc pentru ei! Am cerut azil politic în luna august la Ambasada Americană din Istanbul, apoi am ajuns la granița cu Austria, dar tot fără izbândă. Răpus de oboseală, flămând și fără bani, după o lună de încercări, m-am întors acasă, dar nu am renunțat. Am reușit să ajung la Londra și astfel, în mai 1992, am depus cererea de azil politic. Am fost „băgat în aceeași oală” cu cei care veneau pentru motive financiare, pentru un loc de muncă, pentru un ban pe care să-l trimită în țară, familiei, sau pentru un trai mai bun. Am primit răspuns negativ. Am făcut recurs la Curtea Supremă. După patru ani și jumătate de când părăsisem țara am ajuns în fața Curții Supreme, unde în urma a cinci ore de judecată am primit azil politic, iar numai după câteva săptămâni mi-am revăzut soția și fetele rămase – în tot acest timp – în țară. Ele nu au avut voie să vină să mă vadă.

Regrețați hotărârea?

Și da... și nu. Mi-am găsit rostul pe aceste meleaguri străine, însă inima și simțirea mea se află la intersecția a două țări. Nu am cum să-mi înăbuș dorul de țară!

Cum se desfășoară o zi obișnuită din viața dvs., în țara adoptivă?

De luni până vineri, de la 8.00 dimineața până la 16.30, lucrez în cadrul Primăriei din sectorul unde locuiesc împreună cu familia mea. Nevoia m-a împins să lucrez și ca bodyguard. În tot acest timp am slujit ca preot pentru românii care m-au solicitat. Actualmente slujesc într-o biserică ortodoxă, proprietate a comunității elene, unde în fiecare duminică ne întâlnim cu Hristos la Sfânta Liturghie. Sunt fericit că pot să le ofer multor români ajutorul meu spiritual, momente de rugăciune în limba maternă, servicii religioase în tradiția ortodoxă, dar și românească, tradiții pe care încercăm să le conservăm, indiferent pe ce meleaguri ne-a călăuzit Dumnezeu să ajungem și să trăim.

În restul timpului mă bucur să am alături familia, nepoțeei, prietenii și enoriașii. Mai reușesc să citesc și câte o carte, ultimele volume pe care le-am răsfoit fiind *Mărturisitorul de care vă temeți*, scrisă de un tânăr scriitor din Brăila, Sergiu Ciocârlan, și *Floarea din Asfalt* – semnată de Alexandra Svet (Sasha Svet). Vi le recomand. În prima carte menționată veți găsi pagini întregi cu mărturisirile mele despre Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa.

În încheiere, care este mesajul dvs. pentru cititori?

Luptați pentru visele și libertatea dumneavoastră și, dacă este posibil, fiți mai tari decât mine – care am fost nevoit să plec –, să nu cedați în fața provocărilor vieții și să nu vă părăsiți meleagurile natale. Sunt convins că toți cei care suntem plecați din țară avem nădejdea că Dumnezeu ne va îngădui să revenim, într-o bună zi, acasă.

Dumnezeu să vă ajute!

Fiți binecuvânți!

(2016)

BRAȘOVUL SE REVOLTĂ

CONFRUNTÂND TRECUTUL 15 NOIEMBRIE 1987

Mircea SEVACIUC (n. 03 februarie 1954, Dornești, jud. Suceava), a lucrat, în perioada comunistă, ca mecanic la *Întreprinderea de Autocamioane Steagul Roșu, Brașov*.

În data de 15 noiembrie 1987, participă la revolta ce avea să cuprindă străzile Brașovului, provocată de muncitorii de la ÎASR. Alături de colegii săi, a scandat în fața sediului Comitetului Județean PCR din Brașov: „Jos cu dictatorul!”, „Vrem pâine!”, „Jos Ceaușescu!” și a cântat „Deșteaptă-te române!”

Mircea Sevaciuc va fi arestat, anchetat, judecat și, în cele din urmă, deportat, împreună cu alți 60 demonstranți, la Rădăuți, jud. Suceava.

După *Revoluția Română din Decembrie 1989* se reîntoarce în Brașov.

Ce a reprezentat pentru dumneavoastră experiența dictaturii ceușiste? Există vreun eveniment din acea perioadă care vă marchează și în prezent?

Regimurile comuniste nu au reușit să asigure cetățenilor un trai decent și demn – cu toate semnificațiile pe care le înglobează aceste noțiuni – comparativ cu societățile occidentale! Situația românilor nu avea să fie excepția de la regulă...

De mai mulți ani, Ceaușescu se afla în război cu propriul lui său popor! Traiul precar, frica, lipsurile devin, din păcate, argumente solide în acest sens, și nu în ultimul rând, exerciții de memorie pe care fiecare român – care a experimentat cenzura acelor timpuri – le parcurge cu amărăciune atunci când își confruntă propria istorie.

Produsele de strictă necesitate precum: pâinea, laptele, carnea, zahărul, uleiul etc. erau rarități în vitrinele magazinelor

din țară. În timp ce activiștii se aprovizionau cu alimente de la Gospodăria de partid, securiștii și milițienii de la alimentarele sediilor unităților, iar cadrele militare de la popotele din dotare, poporul era înjosit, umilit și disprețuit.

Vedeți dumneavoastră... și acest interviu se transformă într-un exercițiu de memorie dureros, căci impune o confruntare cu un trecut care, în sinea mea, a rămas nevindecabil.

Sărăcia acelor zile mă marchează și astăzi... sunt efecte pe care timpul nu le poate estompa așa ușor!

Pentru ca familia să nu sufere din cauza penuriei de alimente am dezvoltat o rețea de aprovizionare în județele Suceava, Bacău și Prahova. Nu le puteam spune copiilor noștri „că nu avem cu ce să-i hrănim” pentru că un tâmpit pe nume Ceaușescu a ales să-și înfometeze poporul!

Tinerii care nu au trăit în comunism și sunt obișnuiți cu avantajele unei *societăți deschise* pot califica aceste experiențe ca fiind elucubrante, însă ele au existat!

În ce domeniu lucrați?

„Dar, cine eram eu de fapt? Un biet oștean din armata lui Ștefan cel Mare care a participat, în 15 noiembrie 1987, la bătălia de la Brașov, împotriva armatei lui Ștefan Gheorghiu” (*15 Noiembrie 1987 – Ziua Demnității*, ed. Korn-Art, 2007).

Până în 1989 am fost calificat în mai multe meserii: sculer-matrițer, strungar, rectificator, lăcătuș.

În '87 eram șef de formație la Linia arbori cotiți 135 CP Secția 525 din Întreprinderea Autocamioane Brașov. În anii 1982 și 1987 am fost desemnat „Fruntaș în Întrecerea Socialistă” pe secție, lucru cu care mă mândream pe atunci, întrucât nu eram membru PCR. Am stabilit și o performanță tehnică unică în acea perioadă! Am trecut un arbore 135 CP adus din forjă prin 45 de operații tehnologice, ultima fiind echilibrarea după care piesa era introdusă în blocul motor la atelierul de montaj!

În 1986 secretarul de partid pe secție, Constantin Marin, mi-a spus că îmi va da o recomandare pentru a intra la Școala de Maiștri din ÎABv. Singura condiție era să mă înscriu în PCR. I-am spus că accept după ce voi prezenta dosarul cu soluțiile tehnice propuse de mine pentru ca producția de arbori să crească cu 15-20% – una din inovațiile mele care funcționează și în prezent și care a fost însușită de Compartimentul Tehnologic.

Și tatălui meu i-a fost furată cea mai valoroasă inovație și procentul de 6%!

Momentul noiembrie 1987. Ce a determinat revolta brașovenilor din ziua de 15 noiembrie?

Într-o frumoasă zi de toamnă, în 15 noiembrie 1987, „stegarii” au ales să protesteze în stradă, în timp ce comuniștii se aflau în jurul unei mese îmbelșugate, la victoria alegerilor!

La lungul șir de restricții: raționalizarea alimentelor, agentului termic, energiei electrice etc. – pe care le înduram cu toții –, conducătorii în frunte cu PCR, au mai aplicat o lovitură capitală salariaților: diminuarea nejustificată a salariilor! Deși Brașovul era al doilea oraș industrial din țară și asigura 18-20% din exportul României, Ceaușescu nu a putut trece cu vederea faptul că în 1936 a fost condamnat, de un Tribunal din Brașov, la 2 ani și 6 luni de închisoare pentru „agitație comunistă și... provocarea de bătălii sociale”!

Cum s-a derulat acea zi și în ce a constat implicarea dvs. în evoluția situației create?

Povestea revoltei din '87 a avut un sfârșit tragic – deportarea, despărțirea de cei dragi, umilirea, disprețul. Nu regret, însă, experiența libertății căci în acele momente, noi, brașovenii am decis să ne trezim din amorțeala și rigiditatea impusă de sistem și să ne gândim la libertate!

Familia mea a participat de la începutul protestului și până în clipa în care a fost înnăbușit de forțele de represiune! După... a urmat deportarea la Rădăuți, dar, repet, nu regret!

În noaptea de 14 spre 15 noiembrie '87 toți cei 93 de angajați de la secția 440 Matrițe-Stanțe au încetat lucrul, în semn de protest față de diminuarea salariilor – actul lor a reprezentat primul germene de organizare și cheia izbucnirii revoltei. Activiștii comuniști din ÎABv au alertat Securitatea, care a trimis 20 de inși, civili, sâmbăta seara, însoțiți de un maior și un căpitan. La scurt timp, coloana de la Secția 440, care cuprindea aproape 300 de oameni din ambele schimburi, se deplasează spre Palatul Administrativ. În drum, li se alătură salariați de la alte 10 secții, inclusiv soția mea, Elena, care lucra la Secția 520 din ÎABv.

În data de 14 noiembrie am lucrat în schimbul I – și fiind în comisia de plată am dat salariile –, am revenit la

schimbul III urmând să rămân și schimbul I, tot în aceeași zi. În cursul nopții am auzit de la dispeceri faptul că salariații de la 440 au încetat lucrul!

Distanța între secții era de peste 500 de metri. În momentul în care Elena a ajuns în secția 525, fiind în primele rânduri ale coloanei conduse de „omul cu casca albă” – Aurică Geneti, mi-am mobilizat echipa de subalterni (Pătraucean Radu, Petre Ion, Ilie Ionel, Gheorghe Hăldan, Năstase Ion, Nicutari Pavel, Rusu Vasile, Potop Stelica, Artenie Gheorghe, Ursulean Liviu, Crețu Maria, Robota Dumitru și alții), spunându-le: „Dacă nu veniți acum, să nu vă mai aud vreodată că spuneți că e rău cu Ceaușescu”. Grupul condus de mine a mers până la capăt!

Forțele coordonate de PCR – Securitatea, Miliția, conducerea tehnică, gărzile patriotice – au avut ca misiune menținerea pe platforma celor 3000 protestatari! Cu toate „ciudățeniile” care s-au întâmplat la porțile I și II cu „sprijinul” profesioniștilor îmbrăcați în salopete, aproximativ 300 de salariați, însoțiți de cel mai bun prieten al nostru, Dumnezeu, și-au învins frica și și-au apărat drepturilor în strada! Cornel Vulpe s-a urcat și-a luat steagurile tricolore de la porțile I și II și le-a împărțit în mulțime. „Bătrânul” Ion Năstase, pe atunci în vârstă de 58 de ani, a spus: „să mergem la Județeană de Partid!”.

La intersecția străzilor Poienilor cu Calea București, Geneti are ideea de a merge la „Tractorul” și propune să-i luăm cu noi și pe muncitorii de acolo. Din nou coloana a fost redirecționată de baieti! Cartierul „Steagul Roșu” l-am străbătut scandând: „Vrem mâncare pentru copii!”, „Vrem lumină!”, „Vrem căldură!”, „Vrem banii înapoi!”, „Veniți cu noi!” În dreptul Spitalului Județean, făgărășeanul Liviu Budac a avut ideea înțeleaptă să cântăm „Deșteaptă-te, române”. Colegul Farcaș a dat tonul. A fost semnalul descătușării oamenilor.

Când protestatarii anticomuniști au ajuns la sediul Consiliului Popular Județean PCR, ușile acestuia erau blocate. S-a încercat un soi de dialog cu primarul Calancea, care aparuse între timp. Răspunsul acestuia „astăzi sunteți voi tari, dar mâine vedem noi” a pus gaz pe foc. Mulțimea furioasă începe să huiduie! Ușile au fost larg deschise. Cel mai înălțător moment a avut loc când cei peste 10.000 de brașoveni au aplaudat căderea

și arderea tabloului lui Ceaușescu! Gestul lui Gheorghe Duduc de a-și împreuna palmele și a le ridica deasupra capului salutând mulțimea imitându-l pe Ceaușescu, a stârnit hohote de râs și o stare de bună dispoziție, de mulțumire cvasi-generală a celor prezenți.

Despre asaltul protestatarilor anticomuniști asupra sediului județean PCR a aflat însuși Ceaușescu! Prim secretarul Petre Preoteasa aflat în birou – întins pe podea –, îi relata telefonic pe linia TO despre amploarea distrugerilor! La un moment dat s-a auzit o bufnitură. Ceaușescu speriat a întrebat: „Se trage?”, iar tovarășul Preoteasa l-a liniștit pe „cel mai iubit fiu...!” spunându-i că „zgomotul a fost produs de o piatră... aruncată în fereastră!”

Cum au reacționat autoritățile?

Scutierii aduși din Câmpina au invadat orașul! Prima persoana care a fost prinsă și aruncată în dubă, în timpul desfășurării protestului, a fost Gheorghe Duduc. Toți cei 300 de protestatari au intrat în vizorul autorităților, în special numele ce se găseau pe lista întocmită la ÎABv.

Brașovul era sub stare de asediu. Forțele represive controlau străzile orașului! Activiștii PCR cereau în cadrul ședințelor de „analiză” condamnarea noastră la moarte! Porțile rutiere și feroviare de intrare în oraș erau sub control.

În țară a fost declarată stare de necesitate grad II pentru intimidarea. A fost constituită de urgență o comisie specială de anchetă formată din 218 lucrători ai regimului represiv cu scopul de a-i ancheta 24/24 de ore pe protestatarii brașoveni.

Care au fost urmările?

În data de 3 decembrie 1987 a avut loc la Clubul ÎABv procesul penal în baza rechizitoriului întocmit de Procuratura Generală a României. Pe rol era judecarea cauzei penale – privind pe inculpații: Genică Aurică etc. – în urma săvârșirii infracțiunii de ultraj contra bunelor moravuri și tulburarea liniștii publice, prevăzută în articolul 321, alin. 2 din Codul Penal. Au fost condamnate 61 de persoane la pedepse cu suspendare între trei și șase luni!

Privind retrospectiv pot să afirm că cea mai valoroasă faptă de eroism a mea s-a consumat în timpul procesului. Când

mi s-a dat cuvântul am declarat că... *nu* sunt de acord cu plata despăgubirilor materiale. Cele 21 de persoane care au urmat, au repetat cele afirmate de mine.

Procesul a fost transmis în direct la Cabinetul 1 al președintelui Nicolae Ceaușescu prin trei camere fixe de luat vederi, iar în anticamera de lângă Sala Clubului urmăreau procesul pe monitor: prim-ministrul Constantin Dăscălescu, procurorul general al României, Popovici, șeful Securității Statului, generalul Iulian Vlad, ministrul de Interne Tudor Postelnicu, generalii: Nuță, Macri etc.

Într-o Românie aflată sub strictă supraveghere, ecurile privind acțiunea brașovenilor din 1987 au trecut, în cele din urmă, granițele țării. Cum comentați această situație?

Revolta de la Brașov a fost un îndemn la curaj, un semn că nu suntem singuri, un semn că orice se poate cu sacrificii.

Protestul nostru ne-a reamintit nouă, românilor, că putem spera la libertate!

Prima informație despre revolta brașovenilor a fost răspândită lumii libere de către Emil Hurezeanu la postul de radio Europa Liberă în data 17 noiembrie 1987, la ora 19.00.

Cancelariile occidentale au avertizat Bucureștiul asupra faptului că România este semnatară a Tratatului de la Helsinki, protestatarii de la Brașov având, prin urmare, dreptul la un proces corect. S-au anunțat corespondenții internaționali la proces. Doina Cornea și Silviu Brucan au găsit de cuviință și s-au solidarizat cu protestatarii.

În data de 30 decembrie 1987, ziarul american „New York Times” a publicat, sub semnătura lui Vladimir Tismăneanu articolul „Tremors in Romania” cu mesajul „deportații nu trebuie să dispară!”

Informațiile despre revolta din Brașov au făcut înconjurul lumii și i-a unit, pentru prima dată după instaurarea comunismului, pe românii din diaspora: Germania, Franța, Italia, Anglia, SUA, Canada, Noua Zeelandă, Australia. Posturi precum Europa Liberă, Vocea Americii, BBC sau ziarele „New York Times”, „Le Figaro”, „Corriere della Sera”, „Liberacéon”, „La Stampa” au relatat detalii privind protestul din 15 noiembrie 1987.

Ziua de 15 noiembrie a fost proclamată la München, în 1988, Ziua Internațională de Solidaritate cu Poporul Român. Inițiatorii acțiunii: Helmuth Frauendorfer, Herta Müller, Richard Wagner, Adrian Niculescu, Petrică Moldovan, Gerhard Ortinau, Florin Mătrescu, Doru Braia, William Totok etc. merită stima și recunoștința noastră.

Anticipați, în acele clipe, posibilitatea înlăturării lui Ceaușescu de la putere?

Când cei peste 10.000 de brașoveni au aplaudat arderea tabloului lui Ceaușescu am întrevăzut pentru prima dată posibilitatea unei Româнии libere, dornice de eliberare! Un alt moment în care am sperat că români se vor ridica împotriva regimului dictatorial a avut loc în ziua de 2 martie '89, când artistul brașovean Liviu Corneliu Babeș și-a dat foc pe Pârția Bradul din Poiana Brașov, în semn de protest!

În primele luni de deportare la Rădăuți – urmare a protestului din 15 noiembrie – am avut mai multe discuții, de multe ori în cotractoriu, cu tatal meu, Emilian Sevaciuc – el însuși o victimă a comunismului anilor '50, despre viitorul meu, al familie și al țării, în general!

„Mircea”, îmi spunea tata, „nu înțeleg de ce, atunci când ați participat la revolta de la Brașov, tu și Elena, nu v-ați gândit la copiii voștri. Ce vă lipsea?”

Am încercat să-i spun că atâta vreme cât comuniștii se vor afla în fruntea țării, viitorul fiecăruia dintre noi este lipsit de perspectivă. Din păcate, în acele vremuri, teama paraliza conștiințe! Dar chiar și în acel context, aparent, fără scăpare, ideea de libertate prindea contur!

Când ați aflat despre revolta timișorenilor din decembrie '89 și care au fost primele dvs. reacții la aflarea veștii că oamenii au ieșit în stradă?

Despre *miracolul de la Timișoara* – începutul eliberării României de comunism – am aflat în dimineața zilei de 17 decembrie '89, când am fost vizitat de ofițerul Neculau pentru a verifica dacă sunt în Rădăuți sau... la Timișoara!

Ce a reprezentat pentru dvs. momentul căderii dictaturii ceaușiste?

În decembrie 1989 ne-am eliberat de o molimă ce ne condamnă la... exterminare. Astăzi, în ciuda dificultăților, în fiecare zi avem șansa unui nou început.

În 1989 românii și-a recăpătat conștiința, luciditatea... libertatea!

Cum comentați evoluția realităților postdecembriste?

Sinusoidală, abruptă! Greșelile trecutului sau mai bine zis lecțiile neînțelese – memorate în grabă, în mod mecanic, fără suport asertiv – ale trecutului se răsfâng asupra prezentului.

În încheiere, care este mesajul dvs. pentru cititori?

Fiecare din noi, ca cetățeni ai acestei țări, avem datoria de a nu ne lăsa istoria pradă vacuității, nepăsării, neimplicării! Trebuie să ne confruntăm, să acceptăm și să înțelegem lecția trecutului pentru a putea clădi – cu o conștiință limpede – prezentul și viitorul!

(2016)

PROTEST PENTRU LIBERTATE

*15 noiembrie 1987 rămâne în conștiința publică un moment izolat față de realitățile de zi cu zi pe care românii erau obligați să le îndure. În aceea zi angajații de la Steagul Roșu vor lua cu asalt Clădirea Comitetului Județean de Partid și vor scanda lozinci împotriva lui Nicolae Ceaușescu – fapte care vor atrage reacții dure din partea regimului: arestări, anchetări, deportări, dar și semnale de solidaritate din partea tinerilor, printre care și **Mihai Torjo**, din Zărnești, student în cadrul Facultății de Mecanică, care, începând cu data de 11 decembrie '87, își va manifesta susținerea față de muncitorii brașoveni.*

După 1990 a fost reangajat la Uzina 6 Martie–Zărnești.

În anul 2012 a absolvit Facultatea de Construcții – la secția Construcții civice, industriale și agricole, în cadrul Universității Transilvania din Brașov.

În același an, autoritățile brașovene i-au acordat titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Brașov.

Care era orizontul așteptărilor unui tânăr student, aflat la început de drum, în România ceaușistă?

Deși îmi mențineam mintea ocupată cu diverse activități – eram student la seral, sportiv la AS Torpedo Zărnești, secția alpinism și lucram la Uzina 6 Martie–Zărnești – știam că perspectivele nu sunt deloc colorate. Dar, ca orice tânăr, aspiram la libertate, doream să călătoresc, să văd lumea. La posturile de radio occidentale ascultam muzică și comentarii politice. Visam...

Mediul în care intrasem, ca tânăr sportiv, m-a ajutat să-mi schimb mentalitatea. Erau câteva personae, din grupul sportiv, care aveau o vastă cultură generală. A fost prima dată când am întâlnit astfel de persoane, cu un orizont deschis, cu o conștiință politică.

Ce tip de atitudini/reactii ati identificat în rândul colegilor dvs. față de regim? Se putea discuta „liber”?

În rândul colegilor mei, studenți, se simtea o nemulțumire generală, dar în același timp și o prudență.

Trebuie cunoscut faptul că zărneștenii s-au opus cu vehemență sistemului comunist!

Întâmplător, o parte din prietenii și colegii de alpinism proveneau din familii cu convingeri national-țărăniști și nu aveau o mare simpatie pentru regimul condus de Nicolae Ceaușescu. Printre cei care proveneau din generațiile mai vechi s-au numărat și martorii ai evenimentelor din munți, după război – hărțuirea partizanilor.

Se discuta liber, dar în cerc restrâns. Nimeni nu avea interesul să intre „în gura lupului”.

Momentul 15 noiembrie '87. Când ati aflat de revolta brașovenilor și ce v-a îndemnat să fiți solidari cu aceștia și să luați „atitudine”?

Am aflat chiar în seara zilei de 15 noiembrie. Un coleg (de alpinism) m-a informat de cele petrecute. A doua zi ne-am întâlnit din nou și am rediscutat despre eveniment și despre zvonurile care apăreau. M-a rugat să îi comunic tot ce aflu, cea mai neînsemnată informație.

Dacă îmi aduc aminte bine, m-a întrebat ce vreau să fac, fără să îmi propună ceva concret. Mi-a spus numai că nu putem să îi lăsăm pe oamenii aceștia fără apărare. Atunci m-am decis să întreprind o *acțiune* la facultate. Era cel mai simplu!

Când ati elaborat „planul de protest” și cum l-ati pus în practică?

Planul l-am elaborat eu și nu am informat pe nimeni. Aveam doi colegi de facultate: Brâncoveanu Marin și Lupou Marian (care erau angajați la Uzina 6 Martie–Zărnești, ca și mine), cu care mă înțelegeam și în care aveam încredere și le-am propus o acțiune de protest. Le-am expus planul și l-au acceptat. Am discutat căile de acțiune și am luat măsuri. S-a întâmplat în noaptea de 11 decembrie 1987. Am intrat împreună cu Brâncoveanu în corpul T al clădirii Universității, Lupou rămânând de pază afară cu scopul de a semnaliza, în caz de pericol.

Acolo am scris lozinci anticomuniste, antidictatoriale și mesaje de sprijin în favoarea muncitorilor brașoveni și am caricaturizat *portretele* nelipsite din sălile de curs. Apoi, am mers în corpul M al Universității, unde am intrat doar eu, deoarece escaladarea era mai dificilă, iar ei au rămas afară, de pază, scriind lozinci pe pereți.

În acel moment a trecut o patrulă de miliție. Am fost avertizat la timp de ei. Inițial am avut în vedere mai multe corpuri ale Universității, dar pentru că ne rămăsese doar un spray, de care aveam nevoie pentru o altă acțiune la Uzina 6 Martie, am renunțat să intrăm în celelalte corpuri.

Știati la ce vă expuneti?

Eram conștient că există un risc. *Gândul că nu trăim într-o societate liberă nu m-a părăsit niciodată. Eram conștient de consecințe!* E greu să îmi aduc aminte acum, după atâția ani, la ce mă gândeam atunci.

Când au aflat că dvs. sunteți unul din autorii protestului?

După câteva luni, am fost identificat și arestat. Nici colegii mei nu au scăpat.

Care au fost consecințele?

Am fost exmatriculat din facultate, exclus din viața sportivă, transferat ca muncitor necalificat la o întreprindere din Brașov și, mai „tragic”, exclus din UTC.

Familia mea a fost amenințată în tot acest timp, iar mamei mele i-au schimbat locul de muncă.

Am fost anchetat și maltratată. Am fost obligat să plătesc și despăgubiri materiale importante.

Ați crezut, în acele clipe, că în România se va produce, la un moment dat, o revoluție?

În acele zile nu, dar înainte de 15 noiembrie 1987 am sperat.

Nicolae Ceaușescu era singurul care credea că i se poate opune lui Mihail Gorbaciov și schimbărilor din Europa de Est. Dar nu mă așteptam la o mișcare violentă, cum a fost Revoluția Română din Decembrie 1989.

Regreți decizia?

După cum se știe, am continuat activitatea. Nu a fost ceva spontan, efemer. Acțiunea mea nu a fost izolată. Am făcut

parte dintr-o organizație, așa cum apare și în dosarele de la Securitate, o organizație care a avut un obiectiv, o strategie, un șef.

Gheorghe Cioc, un coleg de alpinism, mi-a angajat o întâlnire secretă cu Victor Șerban. Șerban fusese exclus de la club la ordinul ofițerului de securitate al Uzinei 6 Martie–Zărnești. Acesta mi-a cerut informații privind ancheta și m-a îndemnat să nu mă izolez și să discut cu oamenii, contrar ordinului dat de Securitate. Din acel moment am păstrat legătura, îl informam de tot ceea ce se întâmpla în jurul meu.

La scurt timp de la întrevvedere noastră, posturile de radio străine, care emiteau în limba română, au comunicat, printre alte știri, și detalii despre arestarea noastră, menționând numele celor care ne-au maltratat: cpt. Taropa și cpt. Costea.

Doina Cornea primea, în toată această perioadă, informații despre evenimentele petrecute la Brașov prin intermediul soției lui Victor Șerban, Monica Șerban. Doream să găsim o modalitate de a colabora cu dânsa, deși era arestată la domiciliu.

Am reușit, pe 1 mai, împreună cu Ioan Voicu și Șerban, să plecăm la Cluj și să ne întâlnim cu doamna Cornea. Am schimbat doar câteva cuvinte cu dânsa, deoarece am fost imediat arestați și duși la sediul MI din Cluj.

Ziua următoare am fost transferați la Brașov. După câteva zile petrecute în arest – și de această dată am fost maltratați – am fost eliberați, dar acțiunile nu s-au oprit aici... Victor Șerban va fi contactat de CISL din Bruxelles, care, în urma informațiilor aflate, va depune o plângere împotriva Guvernului României.

(2016)

**IN MEMORIAM:
LIVIU CORNELIU BABEȘ**

TORȚA VIE A BRAȘOVULUI

Interviu cu scriitorul Mircea Brenciu

În anul 2004, pentru prima dată în spațiul publicistic românesc, apare o carte despre sacrificiul pictorului Liviu Corneliu Babeș, care în primăvara anului 1989, în semn de protest față de regimul comunist, decide să-și dea foc pe pârtia de schi din Poiana Brașov. Ce v-a determinat să scrieți această lucrare?

Hotărârea o luasem mai de mult. Nu trebuie uitat faptul că, începând cu anul 1990, am participat împreună cu colegii de la revista „Astra” din Brașov la acțiunile comemorative dedicate pictorului-martir, Liviu Corneliu Babeș, acțiuni inițiate împreună cu eroii de la 15 Noiembrie 1987, organizați, deja, într-o asociație a lor. În acei ani, interesul pentru promovarea imaginii lui Babeș era enorm, nu degeaba personalități din întreaga țară îl evocau cu ardoare. Era nevoie, pe moment, de eroi noi pentru noua istorie a românilor, iar Babeș satisfăcea cu succes această nevoie, cu atât mai mult cu cât vorbim aici de acei eroi anticomuniști sacrificați în lupta contra sistemului din anii prigoanei totalitare. Dar, cartea am scris-o în momentele în care am observat că, odată cu trecerea anilor, interesul pentru Babeș începuse să scadă simțitor, pe măsura creșterii ipocriziei politicienilor de tot felul. Intuiam că dacă nu voi scrie despre cazul acestui erou – de un tragism de sorginte antică, dar specific valahă –, povestea lui va dispărea în neant, la fel cum au dispărut atâtea mii de povești ale unor eroi anonimi jertfiți pe altarul patriei. Cum nici promisiunile efemere ale unor lideri politici de a investi bani într-un monument clădit spre eternitate pentru acest martir al neamului nu se împlineau, am tras singura concluzie normală pentru genul meu de cronicar al timpului său. Mi-era teamă că nu voi avea material suficient pentru înjghebarea unei cărți, Securitatea având grijă, la vremea ei, să oculteze la maximum cazul Babeș, și am hotărât

să brodez trama pictorului autoimolat în miezul unui eseu-studiu despre martiriu, sacrificiu și eroism paradigmatic, totul contextualizat în obsesiva analiză antropologică a demitizării eșecului românesc, atât de clamat de „prieteni noștri sinceri”, dar mai ales declarat de noi înșine – marii masochiști ai istoriei. Volumul, destul de parcimonios, poate fi declarat o reușită livrescă în momentul în care, reeditat de trei ori, se autocompletează, se consolidează interactiv cu mărturiile ocazionale ale unor participanți, direcți sau indirecti, la actul sacrificial ce constituie axul central al cărții. Că a stârnit un ecou e dovadă că a primit Premiul de publicistică al URSS, dar și că a incitat spiritele astuțioase ale membrilor IRRD, astfel încât cartea a mai văzut lumina tiparului în două ediții sub oblăduirea științifică a institutului.

Ați întâmpinat dificultăți în procesul de documentare?

Documentarea propriu-zisă am realizat-o stând de vorbă pe îndelete cu doamna Etelka Babeș, văduva eroului, cu fiica, Gabriela, dar și cu diverși martori, mai mult sau mai puțin autentici. Mă refer aici, desigur, la prima ediție. Am încercat să obțin informații de la SRI, dar am fost refuzat galant și expediat la arhivele Securității, din păcate închise pentru o persoană atât de insignifiantă ca mine. De altfel, nici nu aveam nevoie de prea multe informații. Ceea ce se întâmplase de fapt era de notorietate publică, eu numai trebuind doar să dau o coloratură literară. Surprins fiind de puținătatea paginilor, m-am hotărât să fac în paralel o analiză psiho-socială de caz, ceea ce, sincer să fiu, mi-a plăcut la nebunie. Ce aduce nou cea de-a III-a ediție, publicată în acest an? În mod clar, trebuie să-i mulțumesc lui Mircea Sevaciuc, unul din eroii de la 15 noiembrie 1987, care în neliniștea-i ontologică ce îl frământă în varii expertize personale cu caracter de perenitate (vezi teama lui permanentă și profund justificată de a nu i se recunoaște lui însuși, dar și celorlalți cu acte meritorii, marile gesturi de protest anticomunist ce necesită spații largi în manualul de istorie contemporană) a îndrăznit să facă un gest pe care foarte puțini sunt dispuși să-l facă: încredințat fiind de existența reală, fizică, a unuia dintre martorii nemijlociți ai gestului martirial al lui Babeș s-a dat peste cap, numai el știe cum, și l-a identificat

pe harta de azi a lumii pe Douglas Wallace, scoțianul care a stins cu propria-i haină incendiul ce îl mistuia pe eroul nostru în acel disperat 2 martie 1989. L-a descoperit în Canada și a îndrăznit să îl invite la Brașov cu ocazia comemorării a 25 de ani de la tragicul eveniment de pe pârtia „Bradul”, din Poiana Brașov. Ei bine, scoțianul-canadian a venit în România și a vorbit! Ediția a III-a este îmbogățită cu testimoniile acestui cetățean al lumii libere de atunci, din anul prăbușirii Cortinei de Fier.

Ce aduce nou cea de-a III-a ediție, publicată în acest an?

În mod clar, trebuie să-i mulțumesc lui Mircea Sevaciu, unul din eroii de la 15 noiembrie 1987, care în neliniștea-i ontologică ce îl frământă în varii expertize personale cu caracter de perenitate (vezi teama lui permanentă și profund justificată de a nu i se recunoaște lui însuși, dar și celorlalți cu acte meritorii, marile gesturi de protest anticomunist ce necesită spații largi în manualul de istorie contemporană) a îndrăznit să facă un gest pe care foarte puțini sunt dispuși să-l facă: încredințat fiind de existența reală, fizică, a unuia dintre martorii nemijlociți ai gestului martirial al lui Babeș s-a dat peste cap, numai el știe cum, și l-a identificat pe harta de azi a lumii pe Douglas Wallace, scoțianul care a stins cu propria-i haină incendiul ce îl mistuia pe eroul nostru în acel disperat 2 martie 1989. L-a descoperit în Canada și a îndrăznit să îl invite la Brașov cu ocazia comemorării a 25 de ani de la tragicul eveniment de pe pârtia „Bradul”, din Poiana Brașov. Ei bine, scoțianul-canadian a venit în România și a vorbit! Ediția a III-a este îmbogățită cu testimoniile acestui cetățean al lumii libere de atunci, din anul prăbușirii Cortinei de Fier.

În prezent rămâneți singurul scriitor care a îndrăznit să consemneze tragedia lui Liviu Corneliu Babeș. Numele martirului este, și astăzi, condamnat anonimatului, iar reacțiile în spațiul public rămân destul de timide. Cum comentați această situație?

Răspunsul meu este aici sec și diprețuitor. Se pare că noi, românii, nu ne merităm eroii. Tocmai din această cauză istoria se tot repetă, iar noi nu ne vom putea trezi din letargia cu care cred că suntem blestemați. Cu pași mici dar siguri, întreaga dramaturgie a personajului nostru soteriologic se va

extinde până la confuzie cu ființa întregului neam trăitor în bazinul carpatodanubiano-pontic, fapt ce va putea semnifica în plan axiologic acel ENDE pe care Babeș l-a trasat pe versoul ultimului său tablou, Grotă cu măști! Ce ar trebui făcut ca memoria lui L. C. Babeș să rămână vie în conștiința românilor? Este cumplit de simplu, dar vai cât de complicat pentru reculul spiritual al românilor, în acești ani și presupusei deșteptări atât de clamate de însuși imnul nostru național, scris exact în orașul în care s-a născut Liviu Corneliu Babeș, imn interpretat ori de câte ori se întâmplă ceva oficial, dar fără nicio semnificație de profunzime comprehensivă pentru guriștii care pretind că-l intonează din inimă. Oamenii nu îl cântă cu mintea, nu declamă imnul cu sufletul, îl lălăie cu mâna pe sânul stâng ca (falsă) garanție de seriozitate și afect. La zecile de mii de evocări imnuale produse în acești ultimi ani nu prea am văzut români deșteptați! De aceea, tot ce ar trebui să fie simplu, elementar, la valahi se complică într-un așa hal încât devine nepracticabil și inutil. Cât de greu ar fi să-i construiești lui Babeș o statuie de bun gust, cât de dificil ar fi să introduci în manualele de istorie contemporană un capitol dedicat eroului? Este cumplit de simplu să satisfaci o asemenea cerință izvorâtoare din chiar interesul național, dar văzând zădărnicia care ne animă nu rămâne decât să te întrebi cu spaimă: mai există interes național?

Ce ar trebui făcut ca memoria martirului să rămână vie în conștiința românilor?

Este cumplit de simplu, dar vai cât de complicat pentru reculul spiritual al românilor, în acești ani și presupusei deșteptări atât de clamate de însuși imnul nostru național, scris exact în orașul în care s-a născut Liviu Corneliu Babeș, imn interpretat ori de câte ori se întâmplă ceva oficial, dar fără nicio semnificație de profunzime comprehensivă pentru guriștii care pretind că-l intonează din inimă. Oamenii nu îl cântă cu mintea, nu declamă imnul cu sufletul, îl lălăie cu mâna pe sânul stâng ca (falsă) garanție de seriozitate și afect. La zecile de mii de evocări imnuale produse în acești ultimi ani nu prea am văzut români deșteptați! De aceea, tot ce ar trebui să fie simplu, elementar, la valahi se complică într-un așa hal încât

devine nepracticabil și inutil. Cât de greu ar fi să-i construiești lui Babeș o statuie de bun gust, cât de dificil ar fi să introduci în manualele de istorie contemporană un capitol dedicat eroului? Este cumplit de simplu să satisfaci o asemenea cerință izvorâtoare din chiar interesul național, dar văzând zădărnicia care ne animă nu rămâne decât să te întrebi cu spaimă: mai există interes național?

În încheiere, domnule Mircea Brenciu, vă rog să ne spuneți cine este Liviu Corneliu Babeș?

Liviu Corneliu Babeș este acel personaj descris cu dragoste și respect în cartea mea, care, din păcate, este singura care se luptă cu anonimizarea programatică a unuia dintre cei mai mari eroi anticomuniști ai lumii!

(2016)

MEMORIA ISTORICĂ NU SUPRAVIEȚUIEȘTE TIMPULUI

*În cadrul slujbei de comemorare a martirului Liviu Corneliu Babeș, din 2 martie 2015, doamna **Etelka Babeș** a discutat cu jurnaliștii locali, oficialitățile prezente și reprezentanții IRRD. Cu acest prilej, văduva martirului a acordat un interviu publicației Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, „Caietele Revoluției”.*

La un sfert de veac de la Revoluția din Decembrie 1989, în România lucrurile bat pasul pe loc. Ce a produs această situație?

Eliberarea României de iluzia comunismului s-a produs printr-un sacrificiu suprem. Oamenii care au murit în temnițe, care și-au jertfit viața în numele unui crez esențial, au devenit anonimi. *Din păcate, toți cei care în prezent profită de libertate au uitat de martiri și de lupta lor cu un sistem nociv, comunismul.*

Ce-i determină pe acești indivizi, de care ați amintit, să fie atât de impasibili față de jertfa eroilor-martiri?

Egoismul. Existența acestor oameni este mărginită de propria vanitate. Ceilalți nu mai există! Tot ceea ce a supraviețuit timpului – tradiția, cultura – este anulat.

Preferă să închidă cartea istoriei naționale și, odată cu gestul lor, se șterge din nefericire, amintirea martirilor patriei.

Considerați că acesta este motivul pentru care protestul lui Liviu Corneliu Babeș nu a fost încă consemnat în paginile lucrărilor de istorie?

Da! Gestul său... a fost un strigăt disperat pentru ajutor! Nimeni nu era bine, însă toți tăceam...

Cum întrevedeți astăzi, după un sfert de veac de la revoluție, viitorul României?

Nu mi-am pierdut încă speranța. Situația României se poate schimba în orice clipă. Trebuie doar să ne îngăduim șansa unui nou început!

(2015)